KUNGL. BIBLIOTEKET
National Library of Sweden

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

EX. A

S.O.U

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1952:21
JUSTITIEDEPARTEMENTET

Räjongplan för fångvården

Slutbetänkande
av 1951 års fångvårdsutredning

STOCKHOLM 1952

Statens offentliga utredningar 1952

Kronologisk förteckning

1. 1949 års uppbördssakkunniga. 2. Betänkande med förslag till vissa ändringar i uppbördsförfarandet. Hæggström. 457 s. **Fi.**
2. Förslag till lag om bankrörelse m. m. Gummesson. 212 s. **Fi.**
3. Löneplan eller kollektivavtal. Kihlström. 100 s. **C.**
4. Nordisk passfrihet. Betänkande nr 1. Beckman. 38 s. **U.**
5. Det yngsta fångvårdsklientelet. Av T. Eriksson. Kihlström. 20 s. **Ju.**
6. Betänkande med förslag till allmänt resereglemente m. m. Hæggström. 173 s. **C.**
7. Allmän folkomröstning. 1950 års folkomröstnings- och valsättsutrednings betänkande. 2. Kihlström. 96 s. **Ju.**
8. Folkomröstningsinstitutet i Schweiz. Av E. Håstad. Bilaga 1 till 1950 års folkomröstnings- och valsättsutrednings betänkande. 2. Kihlström. 216 s. **Ju.**
9. Folkomröstningsinstitutet i Förenta staterna. Av E. G. Öhlin. Bilaga 2 till 1950 års folkomröstnings- och valsättsutrednings betänkande. 2. Kihlström. 159 s. **Ju.**
10. Sjömännens sjukförsäkring. Appelberg, Uppsala. 152 s. **H.**
11. Yttranden m. m. över 1950 års långtidsutrednings betänkande. Ekonomiskt långtidsprogram 1951—1955. Beckman. 66 s. **Fi.**
12. 1944 års nykterhetskommitté. 3. Undervisning, folkupplysning och forskning på alkoholfrågans område. Victor Petterson. 95 s. **Fi.**
13. Betänkande angående vissa fiskerättsliga förhållanden inom lappmarkerna samt tillgodogörandet av fisket i kronovattnen därstädes och i Jämtlands län m. m. Marcus. 246 s., 1 karta. **Jo.**
14. Förslag till kommunallag m. m. Kommunallagskommitténs betänkande. 3. Kihlström. 447 s. **I.**
15. Barrskogstillgångarna och skogsindustriens råvaruförsörjning. Beckman. 135 s. **H.**

16—17. Tull- och valutalättnader i resandetrafiken mellan de nordiska länderna. Betänkanden nr 2 och 3. Gernandt. 31 resp. 15 s. **U.**

18. Folkomröstningsinstitutet utanför Schweiz och Förenta staterna. Bilaga 3 till 1950 års folkomröstnings- och valsättsutrednings betänkande. 2. Kihlström. 88 s. **Ju.**
19. Semester åt husmödrar, lantbrukare m. fl. Gernandt 53 s. **S.**
20. Busslinjeutredningen. 1. Betänkande med förslag till beräknande av tilläggsvärde (goodwill) för bussföretag m. m. Katalog och Tidskriftstryck. 163 s. **K.**
21. Räjongplan för fångvården. Gernandt. 67 s. **Ju.**

Anm. Om särskild tryckort ej angives, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. **E** = ecklesiastikdepartementet. **Jo** = jordbruksdepartementet.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1952:21
JUSTITIEDEPARTEMENTET

Räjongplan för fångvården

Slutbetänkande
av 1951 års fångvårdsutredning

GERNANDTS BOKTRYCKERI
STOCKHOLM 1952

KUNGL. BIBLIOTEKET STOCKHOLM

Innehåll

Skrivelse till departementschefen 5
Kapitel 1. Inledning 7
„ 2. Nuvarande differentieringssystem 12
„ 3. Riktlinjer för räjongplanen 16
„ 4. Detaljförslag beträffande administration och arbetsdrift 30
„ 5. Speciella frågor 53
„ 6. Lagändringar 59
„ 7. Översiktliga sammanställningar 62
„ 8. Sammanfattning 66

Till Herr Statsrådet

och Chefen för Kungl. Justitiedepartementet

Den 9 mars 1951 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för justitiedepartementet att tillkalla tre sakkunniga för att utreda frågan om omedelbara förbättringar inom fångvården och framlägga härav påkallade rekommendationer och förslag, att utse en av de sakkunniga att vara ordförande samt att förordna sekreterare och experter åt de sakkunniga.

Med stöd av bemyndigandet tillkallade departementschefen samma dag såsom sakkunniga landshövdingen *Thorwald Bergquist*, byråchefen *Torsten Eriksson* och t. f. byråchefen *Bertil Forssell*. Åt Bergquist uppdrogs att vara de sakkunnigas ordförande och åt Eriksson att tjänstgöra såsom sekreterare.

De sakkunniga ha antagit benämningen *1951 års fångvårdsutredning*.

Att såsom experter biträda utredningen förordnade departementschefen den 31 maj 1951 direktören *Gunnar Rudstedt* och numera byrådirektören *Paul Tammelin*, den 18 juli 1951 överläkaren *Folke Kinnmark* och ombudsmannen *Erik Pettersson*, den 12 mars 1952 t. f. förste byråsekreteraren *Carl-Henric Ericsson* och den 23 april 1952 lagbyråchefen *Björn Kjellin*. Efter överenskommelse under hand med fångvårdsstyrelsen har därjämte förste byråsekreteraren *Nils-Uno Fornander* lämnat utredningen expertbiträde.

Kinnmark avled den 6 november 1951.

Utredningen har avgivit följande förslag (samtliga stencilerade).

Till chefen för justitiedepartementet:

1. Den 19 juli 1951 angående utvidgning av fritidsverksamheten vid fångvårdsanstalterna m. m.
2. Den 11 augusti 1951 angående personalbehovet vid fångvårdsanstalterna.
3. Den 26 september 1951 angående utbildningen av personalen inom fångvården.
4. Den 9 november 1951 angående säranstalter för unga fångar.

Till fångvårdsstyrelsen:

Den 19 juli 1951 angående normaldagschema.

Utredningen har dessutom avgivit ett antal remissyttranden.

I och med föreliggande slutbetänkande angående en räjongplan för fångvården, som härmed vördsamt överlämnas, betraktar utredningen sin uppgift som slutförd.

Stockholm den 15 juli 1952.

Thorwald Bergquist

Torsten Eriksson
sekreterare

Bertil Forssell

Carl-Henric Ericsson

Nils-Uno Fornander

Björn Kjellin

Erik Pettersson

Gunnar Rudstedt

Paul Tammelin

FÖRSTA KAPITLET

Inledning

Våra direktiv innefattas i ett uttalande till statsrådsprotokollet av chefen för justitiedepartementet, statsrådet Herman Zetterberg, den 9 mars 1951 med följande lydelse:

Den år 1945 antagna lagen om verkställighet av frihetsstraff m. m. syftar till en genomgripande omdaning och modernisering av fångvården. Då lagen sattes i kraft, saknades emellertid möjligheter att genast åstadkomma de omläggningar av anstaltsorganisationen som nya behandlingsmetoder förutsätta. Det ansågs dock att fångvårdens läge var sådant att man, trots de svårigheter som kunde förutses, borde pröva sig fram med de resurser som stodo till buds och söka komma till rätta med svårigheterna genom provisoriska anordningar i avbidan på en anstaltsorganisatorisk omläggning på längre sikt. Planeringen av en sådan omläggning sattes genast i gång. Arbetet med denna planläggning av den framtida fångvårdsorganisationen utföres numera inom justitiedepartementet av en särskilt tillkallad sakkunnig.

I samband med framläggandet av proposition till 1950 års riksdag angående vissa anslag till fångvården m. m. (nr 131) utvecklade jag närmare det principprogram, efter vilket reformen av fångvården bedrives. Jag framhöll därvid att omorganisationen lämpligen borde ske i etapper, därvid man borde börja med åtgärder mot ungdomsbrottsligheten. En viktig del av denna första etapp har redan utförts genom det förslag till ny ungdomsanstalt, vilket kommer att föreläggas årets riksdag. Det är avsett att arbetet med övriga delar av omorganisationen successivt skall fullföljas inom departementet.

Vid sidan om denna nydaning på längre sikt, som med nödvändighet måste kräva lång tid och avsevärda kostnader, erfordras emellertid även åtgärder för omedelbar förbättring av förhållandena inom fångvården. Till fullföljande av de provisoriska åtgärder som under de senaste åren vidtagits är det nödvändigt att fortlöpande ändra och upprusta äldre anstalter, vilka måste tagas i bruk under ganska lång tid framåt. Personalen måste få instruktioner och anvisningar för att kunna tillämpa modernare metoder för fångbehandling. Ordningen och disciplinen på anstalterna, de intagnas differentiering och sysselsättning, personalens fördelning mellan olika anstalter och tjänstgöringsschema äro exempel på frågor, där partiella förbättringar framstå såsom angelägna. Att vidtaga åtgärder i dessa hänseenden är en trängande uppgift, såsom framgår bl. a. av den redogörelse för inspektion av fångvårdsanstalter, vilken lämnats av justitieombudsmannen i dennes ämbetsberättelse till årets riksdag (s. 261—288).

För att förbereda dylika åtgärder har under förra året inom justitiedepartementet arbetat en särskild beredning under ledning av den förut omnämnde utredningsmannen. Dessa förberedelser ha nu fortskridit så långt att man kan övergå till att utarbeta närmare anvisningar för genomförandet av praktiska åtgärder. Denna sida av arbetet synes lämpligen böra uppdragas åt särskilda sakkunniga, bestående av departementets utredningsman och en representant för fångvårdsstyrelsen jämte ytterligare en person med stor erfarenhet av hithörande spörsmål.

Det bör åligga de sakkunniga att, efter närmare utredning av problemen och genomgång av förhållandena på anstalterna, till justitiedepartementet och fångvårdsstyrelsen framlägga rekommendationer och förslag till praktiska åtgärder och anvisningar i syfte att åstadkomma en skyndsam förbättring av förhållandena inom fångvården genom ett så effektivt fullföljande av straffverkställighetsreformen som

är möjligt inom ramen av tillgängliga resurser. Dessa rekommendationer och förslag torde i regel icke kräva någon mera utförlig motivering. De böra framläggas successivt och så skyndsamt som möjligt.

Vid vårt första sammanträde den 19 mars 1951 uppgjorde vi en arbetsplan, enligt vilken vår utredning främst skulle inriktas på förslag som syftade till att åstadkomma lugnare förhållanden vid de slutna anstalterna för förvar av straff- och fängelsefångar, därefter ägnas frågan om personalutbildningen och till slut avse sådana förändringar i fångvårdens administration som kunde medföra en effektivisering av verksamheten.

Den 19 juli 1951 avgav vi två förslag. Det ena, ställt till chefen för justitiedepartementet, gällde en utvidgning av *fritidsverksamheten* vid fångvårdsanstalterna, det andra som ställdes till fångvårdsstyrelsen innefattade förslag om införande av ett *normaldagschema* vid de slutna fångvårdsanstalterna för vanligt fångförvar.

I dessa båda förslag konstaterade vi, att den reform av straffverkställigheten som genomfördes år 1945 i stort sett väl kunde ligga till grund för alla de åtgärder som måste vidtagas för att fångvården med i huvudsak befintliga personella och anstaltsmässiga resurser skulle bringas i nivå med rimliga krav på effektivitet i behandlingen och tillfredsställande förhållanden för såväl personal som intagna. Den praxis som utvecklat sig beträffande fångarnas fritid, nämligen att de fick tillbringa denna gemensamt även om ordnad fritidsverksamhet icke förekom, fann vi strida mot lagens mening. För att rätta till detta uppgjorde vi ett normaldagschema för de slutna anstalterna för förvar av straff- och fängelsefångar, vilket i enlighet med de intentioner som legat till grund för 1945 års lagstiftning utformades så, att de intagnas arbete som regel skulle försiggå i gemensamhet, medan fritiden som regel skulle tillbringas i enrum, försåvitt icke ordnad gemensam fritidssysselsättning förekom.

Sådan gemensam fritidssysselsättning borde emellertid enligt vår mening förekomma i rikligaste utsträckning. Vi påpekade, att anslagen till undervisning och fritidssysselsättning inte ens uppgick till 20 kronor per år och intagen, och föreslog en höjning av dessa anslag med 120.000 kronor årligen samt framlade en plan för huru beloppet skulle fördelas på olika slag av fritidsaktivitet. Bland annat förordade vi att särskilda arvodesavlönade fritidsledare anställdes vid de större anstalterna. Vidare ansåg vi, att fångvården borde söka upprätta en kår av anstaltsbesökare i samarbete med de folkliga organisationerna och att 800 kronor borde ställas till fångvårdsstyrelsens förfogande för en kontaktkonferens. Slutligen förordade vi, att predikantsystemet vid småanstalterna skulle utbytas mot ett system som gav friare valmöjligheter, varigenom statskyrka och frikyrkliga samfund skulle kunna omväxlande svara för anstaltsgudstjänsterna.

Våra förslag, som i huvudsak godtogs av Kungl. Maj:t, föranledde proposition till 1952 års riksdag, som bl. a. uttalade sig för att normaldagschemat på försök tillämpades samt ökade anslaget till fritidsverksamheten med 106.000 kronor.

Den 11 augusti 1951 överlämnade vi till chefen för justitiedepartementet ett förslag angående *personalbehovet* vid fångvårdsanstalterna.

Till grund för förslaget låg en genomgång av varje enskild anstalts personalorganisation. Denna granskning hade verkställts i samråd med bl. a. representanter för personalen. I stort sett omfattade översynen endast personal i tillsynstjänst, varför administrations- och arbetsledarpersonal m. fl. lämnades åsido.

Förslaget utgick ifrån normaldagschemats tidsberäkningar för tjänstgöringen och byggde i övrigt på följande principer: Bevakningsbefäl skall alltid finnas tillgängligt, utom nattetid vid de mindre anstalterna. Befattningshavarnas individuella tjänstgöringsscheman får ej innehålla för långa pass. Nattjänstgöring skall som regel fulltidsberäknas, när den fullgöres vakande, halvtidsberäknas, när den fullgöres vilande i bäddad säng, och kvarttidsberäknas, när den fullgöres som jourtjänst i

hemmet. När antalet fångtransporter under året i timantal motsvarar minst årstimantalet för en vaktkonstapel, anställes en extra fångtransportör. Ersättning skall utgå till s. k. dagkonstaplar, som om de vikarierade på överkonstapelstjänst.

Med utgångspunkt härifrån förordades en utjämning av personaltillgångarna (c:a 600 befattningshavare i tillsynstjänst) så att man fick personalökning vid tretton anstalter och minskning vid sju, eller sammanlagt en ökning med 1 socialkurator, 1 skrivbiträde och 1 ekonomibiträde samt en minskning med 1 överkonstapel, 9 vaktkonstaplar och 3 vaktfruar, eller totalt en minskning med 10 befattningshavare. Vi beräknade, att om man i stället för normaldagschemat tillämpade rådande gemensamhetssystem även i fortsättningen, skulle bevakningsstyrkan behöva utökas med 43 befattningshavare. Till en ny fast avdelning för svårdisciplinerade fångar vid Långholmen tillstyrkte vi en personaluppsättning av 14 befattningshavare, varför slutresultatet ändock blev en ökning med 4 befattningshavare.

För att åstadkomma en förbättring i rekryteringen av fångvårdspersonal föreslog vi dels ordinarie- och extraordinariesättning av de tjänster som enligt vårt utredningsresultat var behövliga — vi framhöll att väntetiden för erhållande av extra ordinarie anställning som vaktkonstapel uppgick till över sju år — och dels att ett antal aspiranter skulle få anställas med garanti för ständig tjänstgöring och utsikt att efter prövotiden erhålla stadigvarande tjänst.

Vidare förordade vi att anstalten Sjöliden skulle nedläggas och att Åby skulle förstatligas samt att mansavdelningen vid kvinnofängelset i Växjö skulle nedläggas och kvinnoavdelningen vid Långholmen minskas.

Våra förslag blev i huvudsak av Kungl. Maj:t godtagna som grundval för anslagsframställningar till 1952 års riksdag, som godkände propositionen.

Den 26 september 1951 överlämnade vi till chefen för justitiedepartementet ett förslag angående *personalutbildningen* inom fångvården.

I denna framställning förordade vi, att utbildningen anordnades efter två linjer, den läkepedagogiska linjen och anstaltsvårdslinjen. Till den förra borde hänvisas alla aspiranter på direktörsbefattningar, alltså assistenter och kuratorer. Den senare borde omfatta tillsyns- och arbetsledarpersonal. Sådana på sistnämnda linje utbildade tjänstemän som nått goda resultat i arbete och studier borde ha möjlighet att fortsätta sin utbildning på den läkepedagogiska linjen under vissa förutsättningar.

Utbildningen på den läkepedagogiska linjen föreslogs upplagd enligt individuella studieplaner, upprättade och kontrollerade av en studienämnd med fångvårdschefen som ordförande. Befattningshavaren skulle kunna erhålla 6 månaders avdragsfri studieledighet men i övrigt bedriva sina studier vid sidan av tjänsten.

För anstaltsvårdslinjen föreslog vi att utbildningen uppdelades i tre avsnitt, aspiranttjänstgöringen (med individuell handledning), grundkurs och påbyggnadskurs. Aspirantutbildningen skulle ledas av en lokal studiedelegation under ordförandeskap av den anstaltschef hos vilken aspiranten anställdes. Till påbyggnadskursen, avsedd för befälsaspiranter, skulle emellertid den centrala studienämnden ge tillträde, sedan den prövat vederbörandes kunskaper.

Beträffande den redan anställda personalen, som endast i begränsad utsträckning erhållit någon specialutbildning för fångvårdstjänsten, föreslog vi att särskilda fortbildningskurser skulle anordnas under fem år. Särskilda kompendier för de högre studierna borde sammanställas och all anstaltspersonal borde få en tryckt handledning för sitt arbete.

De årliga kostnaderna beräknade vi till 102.000 kronor, varav 48.000 kronor på avlöningsanslaget (vikarier) och 54.000 kronor på kursutgifter m. m. I jämförelse med utgående anslag för personalutbildning skulle detta innebära en årlig ökning av 22.500 kronor.

Eftersom en tillfredsställande lösning av utbildningsfrågan ej syntes kunna ordnas av Sverige ensamt, förordade vi, att kontakt skulle upptagas med de övriga nordiska länderna för att söka åstadkomma en gemensam lösning av frågan om en fångvårdsutbildning för ernående av högre läkepedagogisk kompetens.

I statsverkspropositionen till 1952

års riksdag godkände departementschefen i princip dessa förslag. I rådande ekonomiska läge fann han dock inte möjligt att i full utsträckning anordna en så kostnadskrävande utbildning som vi föreslagit. Han förordade dock en ökning av utbildningsanslagen med 15.000 kronor och uttalade, att befattningshavare i direktörs-, assistent- och kuratorsställning nu främst borde ifrågakomma för en kursmässig utbildning, därnäst föreståndare, uppsyningsmän och överkonstaplar. Så långt tillgängliga medel försloge, borde man därutöver söka upprätthålla utbildningen av arbetsledarpersonal, personal vid de psykiatriska avdelningarna och personal i tillsynstjänst. Efter motioner i ämnet ökade riksdagen anslaget med 7.000 kronor, vilket betyder, att vårt förslag kan realiseras i huvudsak.

Den 9 november 1951 överlämnade vi till chefen för justitiedepartementet ett förslag angående *säranstalter för unga fångar.*

Inledningsvis riktade vi uppmärksamheten på att en betydande del av fångvårdens yngre klientel egentligen borde behandlas inom den sociala ungdomsvården. Ungefär hälften av såväl ungdomsfängelsesom straff- och fängelsefångeklientelet hade fått avbryta sin behandling vid ungdomsvårdsskola till följd av kriminalitet under tiden för vistelsen vid skolan. Tillhopa upptog dessa fall cirka 150 platser vid fångvårdsanstalterna, varav cirka 100 vid ungdomsfängelsets anstalter. Vi påpekade att möjligheterna att uppnå goda behandlingsresultat försvårades om behandlingen på en anstalt måste avbrytas för att fortsätta på en annan. I särskild grad gällde detta om den unge till på köpet fördes över till ett annat anstaltssystem, i förevarande fall från ungdomsvårdsskolorna till fångvårdsanstalterna. Det måste därför även ur fångvårdens synpunkter anses betydelsefullt, att den sociala ungdomsvårdens resurser förstärktes så att en behandling som påbörjats inom socialvården som regel också skulle kunna avslutas därinom. Under alla förhållanden borde 15—18-årsgruppen bland straff- och fängelsefångarna snarast föras över till socialvården.

I enlighet med det anförda tog vårt förslag sikte på straff- och fängelsefångegruppen i åldern 18—21 år. För dessas del förordade vi att fångvårdsanstalterna i Västerås och Uppsala, vardera med en tillhörande koloni, skulle avdelas såsom specialanstalter, Uppsala när den i framtiden blev frigjord sedan ungdomsfängelseklientelet bortflyttats till Roxtuna och Västerås omedelbart. Beträffande Västeråsanstalten förordade vi ombyggnadsarbeten för 171.000 kronor samt komplettering av maskin- och inventarieutrustning för 120.000 kronor. Vidare föreslog vi personalförstärkning med en assistentlärare och en kurator.

Förslaget beträffande Västerås godkändes i huvudsak av Kungl. Maj:t och föranledde proposition till 1952 års riksdag, som beviljade erforderliga medel till ombyggnad och utrustning jämte den personalförstärkning som Kungl. Maj:t begärde (förutom assistentläraren och kuratorn en utökning av bevakningspersonalen).

I föreliggande slutbetänkande har vi sammanfört de förslag till aktuella fångvårdsreformer som vi bedömt vara av den art att de lämpligen borde föras fram av oss. Främst gäller då detta en tanke att vinna ökad effektivitet inom fångvården genom en räjongindelning av anstalterna. I Kungl. Maj:ts proposition nr 122 till 1951 års riksdag angående anslag till ny ungdomsanstalt för svårbehandlade anför departementschefen härom (sid. 27).

Jag vill i detta sammanhang erinra därom, att sedan riksdagens revisorer år 1949 kritiserat det stora antalet omplaceringar av fångvårdsklientelet mellan olika anstalter utredning igångsatts inom justitiedepartementet för att komma till rätta med detta problem. Flera olika möjligheter ha därvid övervägts, bl. a. en uppdelning av fångvårdens anstalter enligt ett räjongsy-

stem med centralfängelserna som huvudanstalter och en grupp av närliggande slutna anstalter och kolonier som differentieringsanstalter. Genom en dylik anordning skulle man för huvudmassan av fångklientelet kunna begränsa transporterna till anstalter som ligga så nära, att transporterna regelmässigt kunna verkställas med huvudanstaltens bil. Även i andra hänseenden synes det möjligt att vinna betydande fördelar med ett sådant system. Om detta skulle genomföras, böra uppenbarligen ungdomsbehandlingen och abnormbehandlingen bilda särskilda specialräjonger. Därvid bör man enligt min mening särskilt inom ungdomsbehandlingen sträva efter att få anstalterna så förlagda, att de lätt kunna nås från varandra.

Förutom en utredning angående administrerandet gruppvis av anstalterna, innefattande förslag om en effektivisering av behandlingen, framlägger vi härmed också en personalplan för i huvudsak all den personal som lämnades åsido vid vår tidigare genomgång av personalorganisationen. Därjämte har vi infogat en plan för upprustning av fångvårdens arbetsdrift. Slutligen har vi behandlat en rad detaljspörsmål som bör lösas i detta sammanhang.

Under utredningens gång har vi hållit intim kontakt med personalorganisationerna, Föreningen direktörer och assistenter vid fångvårdsstaten, Svenska fångvårdssällskapet, Sveriges arbetsledareförbund och Sveriges fångvårdsmannaförbund. Därjämte har vi rådfört oss med ett flertal anstaltschefer och fångvårdspsykiatrer. Beträffande fångvårdens arbetsdrift har vi haft förmånen att bl. a. rådgöra med ett antal storindustriföretag. Vi har därutöver haft överläggningar med representanter för försvarets fabriksstyrelse, krigsmaterielverket och byggnadsstyrelsen. Vissa av våra förslag har underhand remitterats till bl. a. fångvårdsstyrelsen och personalorganisationerna och föranlett skriftliga yttranden.

Anm. Fångvårdsutredningens stencilerade betänkanden finns tillgängliga hos Riksdagsbiblioteket. Utförliga redogörelser för innehållet i dessa betänkanden lämnas i statsverkspropositionen till 1952 års riksdag under II huvudtiteln.

ANDRA KAPITLET

Nuvarande differentieringssystem

Antalet anstalter uppgick den 1 juni 1952 till 49. Vid denna beräkning har vissa till en huvudanstalt omedelbart anslutna öppenvårdsanläggningar hänförts till huvudanstalten. Fångantalet var vid samma tid 2.814. Organisatoriskt är anstaltssystemet ganska invecklat och svåradministrerat.

Den största anstaltsgruppen utgörs av de slutna anstalter, som är avsedda för vanligt fångförvar, d. v. s. mottar häktade av båda könen samt straff- och fängelsefångar av manligt kön. Andra klienteltyper kan också tillfälligt förvaras på dessa anstalter. Till denna grupp hör en del större anstalter med ett platsantal på 100 eller däröver: Långholmen, Malmö, Härlanda, Härnösand, Mariestad och Svartsjö. Vidare hör hit en del medelstora anstalter med ett platsantal av 40—65: Falun, Gävle, Karlskrona, Kristianstad, Vänersborg och Örebro, och slutligen en del småanstalter, med ett platsantal på 20—30: Halmstad, Hudiksvall, Jönköping, Luleå, Umeå, Visby, Östersund.

Speciella uppgifter inom fångvårdsorganisationen fyller följande anstalter för abnormfall: Hall, Håga, Karlstad, Norrköping, Kalmar, Västervik. För verkställighet av ungdomsfängelse används följande anstalter: Nyköping, Skenäs, Uppsala, Ystad. För unga straff- och fängelsefångar används Västerås. Kvinnor av alla fångkategorier intas i Växjö. Häktade av båda könen intas i samtliga nu senast nämnda anstalter utom Hall, Håga och Skenäs, vilka uteslutande används för specialuppgifter.

Vid sidan av de egentliga anstalterna finns ett antal kolonier. Den 1 juni 1952 utgjorde de 18 med ett platsantal på ca 20—50. Flertalet av kolonierna utnyttjas för ordinärt fångklientel, en del dock för specialklientel.

Rörande anstalternas platsantal och användning m. m. hänvisas i övrigt till kap. III och IV.

Administrativt ledes anstalterna av styresmän i olika grader. De största och en del av de medelstora anstalterna har direktörer, de mindre föreståndare. Håga står under chefskap av en överläkare men har på den kamerala sidan viss gemenskap i förvaltningen med Hall. Av kolonierna är endast Singeshult förvaltningsmässigt självständigt, de andra är underställda vissa anstalter. Ett tjugotal mindre anstalter (14 slutna anstalter och 5 kolonier) är kassaanslutna till fångvårdsstyrelsen, vilket innebär att bokföring och utbetalningar ombesörjes av styrelsen. Andra kolonier är kassaanslutna till olika fångvårdsanstalter. Övriga anstalter har självständig kassaförvaltning med särskild redogörare och styresmannen såsom utbetalningsanordnare och på sådant sätt delaktig i redogöraransvaret. En mellanställning intar de psykiatriska avdelningarna vid Långholmen, Härlanda, Malmö, Härnösand och Västervik, likaså kroppssjukhuset vid Långholmen. Läkarna är självständiga che-

fer beträffande vården på avdelningarna, men dessa betraktas annars administrativt såsom en del av anstalten.

Varje anstalt har en anstaltsnämnd, bestående av en av Kungl. Maj:t utsedd ordförande (domare eller eljest lagfaren), anstaltens styresman samt tre av länsstyrelsen utsedda personer, varav en befattningshavare vid anstalten. Kungl. Maj:t utser ersättare för ordföranden och länsstyrelsen i mån av behov suppleanter för de övriga.

Beträffande personer dömda till ungdomsfängelse är ungdomsfängelsenämnden och beträffande personer dömda till förvaring eller internering interneringsnämnden utskrivningsmyndighet. För till tidsbestämt straff dömda utfärdar fångvårdsstyrelsen straffverkställighetsresolution, som därjämte anger dagen för s. k. obligatorisk villkorlig frigivning.

Intagning i fångvårdsanstalt sker huvudsakligen efter följande principer. Den som inte är häktad intas vid den anstalt som fångvårdsstyrelsen bestämmer, sedan den fått del av domen. Verkställbarheten av domen prövas i regel av fångvårdsstyrelsen. Polismyndigheten biträder vid den dömdes inställande. En dömd kan också få inställa sig på egen hand. I vissa fall kan myndighet, som mottagit nöjdförklaring, utan att inhämta besked från fångvårdsstyrelsen hänvisa en dömd till anstalt enligt vissa av fångvårdsstyrelsen meddelade engångsanvisningar. Den som är häktad börjar i regel verkställigheten vid den anstalt, där han redan är. Vissa intagna skall undergå s. k. verkställighetsundersökning, varom närmare nedan. Redan vid intagningen söker fångvårdsstyrelsen med stöd av domstolshandlingarna och andra tillgängliga upplysningar — beträffande recidivister det material som finns i det hos styrelsen förvarade centrala fångregistret (inklusive mappregistret) — göra den dömdes placering definitiv, i överensstämmelse med de principer som framgår av den nedan lämnade redogörelsen för placering i samband med verkställighetsundersökning.

Såsom ovan berörts stadgar verkställighetslagen att vissa intagna så snart som möjligt efter intagningen skall undergå en undersökning till ledning för behandlingen. Detta gäller straffångar och fängelsefångar med en strafftid på minst sex månader (43 § verkställighetslagen) samt alla förvarade och internerade (63 §) och ungdomsfängelse ådömda (56 §). För straff- och fängelsefångar föreskrivs att undersökningen skall vara såvitt möjligt fullständig och omfatta den intagnes levnadsomständigheter, personliga utveckling, hälsotillstånd, anlag och kunskaper. Undersökningen skall enligt fångvårdsstyrelsens anvisningar utföras av styresmannen vid den anstalt, där fången intagits för straffets undergående, under medverkan av anstaltens läkare. Berättelse över undersökningen jämte styresmannens och läkarens förslag angående fångens placering och behandling skall så snart ske kan och senast inom en månad efter intagningen insändas till fångvårdsstyrelsen. När särskilda omständigheter påkallar det, kan styrelsen medgiva högst en månads anstånd med avgivandet av berättelsen. För undersökningen av förvarade, internerade och till ungdomsfängelse dömda gäller ungefär samma regler; den normala undersökningstiden är dock för dessa kategorier två månader.

Antalet enligt 43 § verkställighetslagen undersökta straff- och fängelsefångar var under åren 1947—1951 resp. 1.019, 1.096, 1.269, 1.411 och 1.379. Enligt de bestämmelser, som fångvårdsstyrelsen

utfärdade vid lagens ikraftträdande 1946, skulle undersökningarna av straff- och fängelsefångar samlas till nio fångvårdsanstalter, nämligen Långholmen, Växjö, Visby, Malmö, Härlanda, Vänersborg, Östersund, Härnösand och Umeå. Dessa anstalter utvaldes dels med hänsyn till lämplig belägenhet i riket, dels för att kunna tillgodose kraven på medverkan av läkare med psykiatrisk skolning. År 1949 utökades denna grupp med en tionde anstalt, Örebro. Långholmen, Malmö, Härlanda och Härnösand har egen psykiatrisk avdelning, och de övriga anstalterna har sinnessjukhus i omedelbar närhet. De nämnda tio undersökningsstationerna rådde inte med arbetet, beroende på att styresmännens arbetsbörda betydligt ökades även på grund av andra vid verkställighetsreformen tillkomna arbetsuppgifter, att antalet undersökningar blev större än beräknat och att psykiatrer och andra läkare inte stod till förfogande i erforderlig utsträckning. Då härtill kom nödvändigheten att begränsa transporterna till och från undersökningsstationerna har undersökningarna efterhand fördelats på allt fler slutna anstalter för vanligt fångförvar, så att undersökningar numera utförs vid praktiskt taget alla sådana anstalter, ett 20-tal, samt även i undantagsfall vid öppna anstalter.

I praktiken gäller f. n., att en person som varit häktad i regel undersöks vid den anstalt där han sitter. Undantag görs bl. a. för den som anses behöva omedelbart förflyttas till en anstalt med tillgång till psykiater. Vid fördelning av undersökningsfall på fri fot söker man att som undersökningsanstalt anlita den anstalt, där man kan förvänta att den intagne kommer att bli mera definitivt placerad. I första hand gäller den av naturliga vårdsynpunkter betingade regeln, att en intagen bör få avtjäna straff i eller nära hemorten. Mycket ofta sker emellertid avvikelser av särskilda skäl. En jordbrukare hänvisas till jordbruksfängelset i Mariestad, en kroppssjuk till Långholmen, som har särskild kroppssjukavdelning, en mekaniker till en anstalt med mekanisk verkstad, den som förmodas vara lämplig som skrivbiträde till en anstalt, där sådant biträde behövs; medlemmarna av en dömd liga fördelas på olika anstalter o. s. v. Hänsyn tas även till vederbörande styresmans möjligheter att utföra undersökningar samt tillgången på lämplig läkare. Dessa förhållanden kan ju ändras från tid till annan.

Kvaliteten på undersökningarna är mycket växlande. Detta gäller såväl styresmännens som läkarnas insats. De läkare som medverkar är i stor utsträckning inte psykiatriskt skolade. I betydande omfattning måste till följd av bristen på läkare den medicinska sakkunskapen helt undvaras. Så skedde 1951 i omkring 250 fall. Bland annat fick ett 100-tal undersökningar vid anstalten på Härlanda, trots att där finns psykiatrisk avdelning, utföras utan medverkan av läkare.

Den föreskrivna normaltiden av högst en månad överskrids mycket ofta. En nyligen gjord utredning på fångvårdsstyrelsens socialbyrå visar att av 100 vid olika anstalter slumpvis uttagna fall, i vilka undersökning verkställts, var genomsnittstiden för undersökningen 1 månad 26 dagar. Vid kortare strafftider, såsom sex månader — ett år, föreligger verkställighetsundersökningen stundom ej förrän omedelbart inpå den intagnes frigivning. För att avhjälpa mera uttalad balans anvisar fångvårdsstyrelsen ibland särskild arbetskraft till vissa anstalter.

Styresmannen och läkaren — i den

mån läkare överhuvudtaget medverkar — avger var sin undersökningsberättelse enligt fastställt formulär. Ofta nog samråder de ej med varandra för att komma fram till en enhetlig rekommendation för den intagnes behandling.

Bedömningen av verkställighetsundersökningen och ståndpunktstagandet till den intagnes fortsatta placering sker i fångvårdsstyrelsen. Om undersökningen utmynnat i förslag om den intagnes förflyttning till annan anstalt och fallet synes tveksamt sker remiss till de styresmän som anses böra höras. På grund av de handläggande tjänstemännens arbetsbörda kan ärendena inte alltid ägnas tillräcklig tid och omsorg. Detsamma gäller för övrigt ärenden om intagning av dömda på fri fot.

När en placering skett enligt fångvårdsstyrelsens bestämmande, övergår det närmaste ansvaret för den intagnes behandling till styresmannen vid den anstalt, där den intagne befinner sig. Om verkställighetsundersökning skett, skall berättelsen däröver vara till fortsatt ledning för behandlingen. Vilken roll berättelsen spelar växlar mycket från fall till fall. Någon kontinuerlig uppsikt över att behandlingen blir den avsedda och önskliga förekommer ej utöver den ledning som styresmannen kan ha och den sporadiska kontroll som fångvårdsstyrelsen kan utöva vid inspektioner eller när den intagnes förhållanden annars kommer under styrelsens prövning. Den intagne kan själv ta initiativ genom ansökningar till styresmannen eller fångvårdsstyrelsen. Styresmannen kan — om han har någon öppen avdelning eller koloni till förfogande — ordna med förflyttning dit. Han kan också göra ansökan hos fångvårdsstyrelsen om förflyttning av den intagne å ena sidan till öppen vård eller sluten anstalt med lämpligare arbete eller till sinnessjukavdelning etc. eller å andra sidan flyttning från koloni till sluten anstalt och flyttning från en sluten anstalt till en annan sådan med större disciplinära resurser.

Denna redogörelse för nuvarande praxis har såsom förstås av det föregående avsett närmast de fall som undersöks enligt 43 § verkställighetslagen (straff- och fängelsefångar med strafftid minst sex månader). Redogörelsen äger också i huvudsak tillämpning på förvarade och internerade, där dock problemen ligger något annorlunda till, beroende på det oftast bättre grundmaterialet för verkställighetsundersökningen, den längre normaltiden för undersökningen och de längre verkställighetstiderna m. m. År 1951 var antalet undersökta i denna grupp 182. Verkställighetsundersökning och placering av till ungdomsfängelse dömda förbigås i detta sammanhang.

Genom sitt centrala fångregister känner fångvårdsstyrelsen ständigt varje enskild anstalts bestånd av intagna. För varje gång en förflyttning sker eller eljest något inträffar som bör tas upp i registret — rymning, sjukhusvistelse, ny dom etc. — lämnar anstalten rapport till registret på s. k. besked, från vilka uppgiften införes på vederbörande registerkort. När den intagne avgår insändes ett avgångskort samt, i fall av villkorlig frigivning, vissa handlingar som därpå förvaras hos centrala fångregistret för att kunna rekvireras vid eventuellt kommande behov.

TREDJE KAPITLET

Riktlinjer för räjongplanen

Vår uppgift har bestått i att söka finna utvägar för en effektivisering av fångvården såväl ur behandlingssynpunkt som ur rent administrativ synpunkt. Lösningen av uppgiften skulle ske inom ramen av tillgängliga resurser.

I tidigare avgivna förslag har vi förordat vissa åtgärder till disciplinens förbättrande (normaldagschemat), en utvidning av fritidsverksamheten, en förstärkt kontakt med yttervärlden (anstaltsbesökare), en förbättring av personalens rekrytering och utbildning samt särbehandling av det ungdomliga klientelet. Förslagen har i huvudsak godtagits av statsmakterna.

I det följande drar vi upp vissa riktlinjer för huru ytterligare förbättringar skulle kunna ernås på såväl det behandlingsmässiga som det administrativa planet. Vi sammanför dessa förslag under beteckningen *räjongplanen.*

Huvudpunkterna i räjongplanen berör följande spörsmål:

1. Fångbehandlingens differentiering
   a) planläggningen av behandlingen
   b) fördelningen på anstalter av de intagna.
2. Administrativ omläggning
   a) vårdadministration
   b) kameral administration.
3. Arbetsdriftens utbyggnad.

Fångbehandlingens differentiering

Behandlingen av dem som intagits i fångvårdsanstalter måste — om den skall fylla de anspråk som en modern straffverkställighet ställer — grundas på kunskap om varje intagens sociala förhistoria och ett kontinuerligt studium av hans personlighet. Detta i princip. I praktiken blir det inom ett straffsystem, som liksom vårt i avsevärd grad kännetecknas av de korta straffen, ofta ogörligt att för korttidsfångarnas del införskaffa personupplysningar om den dömde och hinna få något säkrare underlag för en verklig personlighetsbedömning. Lagen har löst detta så, att s. k. verkställighetsundersökning som regel endast utföres på dem som fått en strafftid av sex månader eller mera eller dömts till ungdomsfängelse, förvaring eller internering.

På grundval av de mer eller mindre omfattande kunskaper som man erhåller om den dömde genom material utifrån eller genom direkt iakttagelse inom anstalten får man sedan pröva sig fram i behandlingen: välja lämplig anstalt, lämplig avdelning, lämpligt arbete och förbereda de åtgärder som behöver vidtagas i samband med frigivningen — arbetsanställning, övervakning m. m.

Den hittillsvarande formen för införskaffande av personupplysningar om den intagne, verkställighetsundersökningen, har — såsom framgår av redogörelsen ovan — i praktiken visat uppenbara brister. Den föreskrivna medverkan av läkare har särskilt under senare tid i betydande omfattning lämnats av läkare, som inte har psykiatrisk utbildning, samt i ett påfallande stort antal fall helt uteblivit. Ett studium av

berättelserna över verkställighetsundersökningarna visar, att kvaliteten är mycket ojämn. Styresmannens undersökning och läkarens undersökning utformas såsom från varandra fristående undersökningar, och endast i undantagsfall tycks undersökarna samråda med varandra för att söka komma fram till en enhetlig plan för behandlingen av den intagne. Synnerligen betänkligt är att den föreskrivna normaltiden för undersökningens utförande, en månad, så ofta överskrides, tydligen i flertalet fall. Genomsnittstiden synes för närvarande vara omkring två månader. Särskilt i de fall, där strafftiden inte har mera avsevärd längd, inverkar ett sådant uppskov med det slutliga ståndpunktstagandet till anstaltsplacering och vård mycket menligt. Det händer att verkställighetsundersökningen färdigställes så sent att den blir helt värdelös för sitt egentliga syfte.

Vid det omedelbara utnyttjandet av en verkställighetsundersökning är det en svår nackdel, att anstaltsplaceringen av den undersökte sker centralt från fångvårdsstyrelsen av tjänstemän, som inte har direkt kontakt med den intagne själv utan måste grunda sin inställning på de skriftliga rekommendationerna från styresmän och läkare, vilkas kunskaper om de aktuella behandlingsresurserna inom fångvården enligt sakens natur måste vara begränsade, ofta nog blott till den egna anstalten. Det skriftliga förfarandet — som i fångvårdsstyrelsen ofta drages ut genom remisser till olika anstalter — är ett allvarligt hinder för en förnuftig planering av vården. Sedan väl en första anstaltsplacering skett på grundval av verkställighetsundersökningen, torde denna i fortsättningen av den intagnes behandling inte användas i den utsträckning som är avsedd.

Givetvis skulle den nuvarande ordningen för verkställighetsundersökningarna och deras utnyttjande kunna förbättras genom att tillräcklig och skolad personal anställdes vid vissa anstalter (undersökningsstationer) för att grundligt och snabbt utföra undersökningarna samt genom att socialbyrån i fångvårdsstyrelsen finge fullt tillräcklig och kvalificerad arbetskraft för ärenden rörande anstaltsplacering. Men genom dylika förbättringar inom ramen för det nuvarande systemet skulle inte vinnas det mål, som måste eftersträvas, nämligen att undersökningen och bedömningen av den intagne liksom uppgörandet av ett behandlingsprogram för honom koncentreras till personer, som har möjlighet till nära och fortlöpande kontakt med den intagne och som i fortsättningen kan följa behandlingen och auktoritativt ingripa i den intagnes förhållanden.

Det har alltså gällt att finna en organisatorisk form som undanröjer de nuvarande bristerna i fråga om den inledande undersökningen och bedömningen av de intagna och som tillika öppnar möjligheter för en mera metodisk fångbehandling. Eftersom den centrala myndigheten, fångvårdsstyrelsen, hur än arbetet där organiseras, inte kan handlägga dessa uppgifter i direkt personlig kontakt med den intagne och de för hans behandling närmast ansvariga, står endast den utvägen till buds att så långt det är möjligt decentralisera initialbedömningen av behandlingsbehoven och besluten angående hur behandlingen skall ske i praktiken.

Vårt förslag innebär, att fångvårdsanstalterna administrativt fördelas i grupper, *räjonger*. Varje räjong skall innehålla anstalter av olika typ, större och mindre, slutna och öppna. Inom räjongen skall en anstalt vara central-

anstalt. Den skall vara den i vårdtekniskt avseende bäst utrustade, ha psykiatrisk avdelning, isoleringsavdelning m. m. Ingående utredningar angående nyintagnas sociala förhistoria samt psykiatrisk eller annan medicinsk bedömning verkställes enbart vid centralanstalten. Mindre utredningar (huvudsakligen innefattande materialgenomgång) verkställes vid alla anstalter. Till centralanstalten skall alltså skickas alla fångar för vilka en kvalificerad utredning och expertbedömning anses behövlig. Fångar som på grund av den korta strafftiden eller av annan orsak icke anses böra underkastas någon speciell undersökning sändes direkt till lämplig anstalt inom räjongen. Chefen för centralanstalten skall samtidigt vara räjongchef och i denna egenskap äga befogenhet att på lämpligt sätt fördela fångarna på räjongens anstalter. Centralanstaltens chefspsykiater skall tillika vara räjongpsykiater och i denna egenskap utöva en rådgivande verksamhet vid räjongens samtliga anstalter.

För att öka möjligheterna till en bättre planering av arbetsdriften vid fångvårdsanstalterna tillsättes vid varje centralanstalt en räjongingenjör. Denne skall som en av sina huvuduppgifter ha att sörja för att den intagne får den för honom lämpligaste arbetsplaceringen.

Medan ansvaret för var och hur den intagne behandlas skall åvila räjongchefen och räjongpsykiatern bör beslut angående villkorlig frigivning, yttranden angående nådeansökningar samt beslut i vissa disciplinärenden som inverkar på strafftidens längd — vilka ärenden nu handlägges av fångvårdsstyrelsen men enligt vår mening bör decentraliseras — ankomma på en *räjongnämnd.*

Detta är alltså räjongplanens organisatoriska huvuddrag. Planläggningen av den individuella fångbehandlingen bör, närmare utfört, kunna tillgå enligt följande.

På sätt som längre fram beskrives fördelas klientelet på de olika räjongerna. Räjongchefen avgör med ledning av tillgängliga handlingar huruvida särskild undersökning på centralanstalten skall äga rum. Sådan undersökning är som regel påkallad vid straff på sex månader eller längre tid, försåvitt man icke redan har alla erforderliga personupplysningar genom utlåtande från tidigare sinnesundersökning, material från tidigare centralanstaltsundersökning eller därmed jämförliga uppgifter. Av den grupp som f. n. regelbundet underkastas straffverkställighetsundersökning (trots att sådan undersökning egentligen är obehövlig, eftersom det bedömningsmaterial som föreligger är fullt tillräckligt) bortfaller sålunda en icke ringa del. Å andra sidan bör naturligtvis i centralanstaltsundersökningen medtagas korttidsfångar som av särskilda skäl synes böra underkastas en sådan undersökning. Räjongchefen handlar med andra ord fritt i enlighet med av fångvårdsstyrelsen uppdragna allmänna riktlinjer för centralanstaltsundersökningarna.

Räjongchefens beslut om en första placering kan innebära, att den dömde skall direkt intagas på en av sidoanstalterna. Meddelande utgår då härom från räjongkontoret, och handlingarna översändes till vederbörande anstalt. Beslutet kan också innebära, att intagning skall äga rum på centralanstalten. I det senare fallet företages en personundersökning enligt följande mönster.

Snarast möjligt efter ankomsten till centralanstalten uppsökes den dömde av en fångvårdsassistent som efter samtal med honom och genomgång av hans

handlingar skriver ner en del kortfattade uppgifter på en blankett. Denna blankett överlämnas till räjongpsykiatern som efter en kort undersökning avgör, huruvida en grundligare psykiatrisk och social genomgång är erforderlig eller om man kan på föreliggande uppgifter skrida till ett preliminärt behandlingsbeslut. I båda fallen tas ärendet upp på centralanstaltens *veckokollegium*.

Kollegiet sammanträder under ordförandeskap av räjongchefen. Därjämte deltar räjongpsykiatern, anstaltens souschef, fångvårdsassistent och kurator, räjongingenjören samt representanter för anstaltens personal inom arbetsdrift och tillsynstjänst. Vid sammanträdet överlägges angående nykomna fångars placering, omplacering av tidigare intagna och andra behandlingsfrågor. Räjongchefen beslutar ensam, men övriga deltagande har rätt att anteckna avvikande mening.

Fångvårdsassistenten sköter föredragningen beträffande de nykomna fallen. Psykiatern kompletterar med de uppgifter han har att lämna. Ingendera skall emellertid stödja sin föredragning på skriftliga berättelser av den typ som utmärker de nuvarande verkställighetsundersökningarna. Den muntliga redogörelsen skall bygga på blankettanteckningar och det material som eljest föreligger. Efter sammanträdet gör fångvårdsassistenten ett kort skriftligt sammandrag av de uppgifter som vid sammanträdet betraktats som relevanta. Detta sammandrag tjänar som "huvud" i den verkställighetsjournal som upplägges för varje fånge och i vilken efter hand införes alla viktigare uppgifter om vad som beslutats eller vad som hänt den intagne under strafftiden.

Genom att på detta sätt begränsa skrivandet *om* fången till det väsentliga bör åtskillig tid kunna vinnas till behandlingen *av* honom.

Huruvida något beslut angående den intagnes behandling kan fattas vid det första tillfälle då hans ärende upptas av kollegiet, beror på materialet från undersökningen och naturligtvis främst på räjongpsykiaterns uppfattning huruvida en grundlig psykisk undersökning är erforderlig eller ej. Räjongingenjören bör också helst ha haft möjlighet att bilda sig en mening om vilket arbete som den intagne lämpligen bör sysselsättas i. Och den intagne bör själv få företräde för kollegiet och tala om sina önskningar.

Det första sammanträdet bör emellertid alltid resultera i en preliminär placering. En mera definitiv placering kan beslutas längre fram, då ärendet kan tas upp på nytt, sedan man kompletterat materialet eller haft rådrum att direkt iakttaga den dömde.

Blir beslutet, att den dömde förflyttas till annan anstalt inom räjongen, bör räjongchefen eller psykiatern, efter de besök som de gör vid vederbörande sidoanstalt, till kollegiet rapportera hur den dömde sköter sig och huruvida nya åtgärder är behövliga.

Kollegiet är ett informellt arbetande organ, tillkommet uteslutande i syfte att sammanföra erfarna fångvårdsmän till gemensam överläggning angående individuella behandlingsuppgifter. Även vid sidoanstalterna bör finnas dylika kollegier, sammansatta på det sätt som passar anstaltens storlek och arbetsförhållanden. Eftersom sidoanstalterna inte har personal för social eller psykiatrisk undersökning och befogenheten att besluta om anstaltsplacering endast tillkommer räjongchefen, blir givetvis uppgifterna för sidoanstalternas kollegier begränsade. Ehuru räjongchefen ensam beslutar om anstaltsplace-

ring och förflyttning efter påbörjad behandling, bör han dock ta som en angelägen sak att före varje sådant beslut rådföra sig med chefen för den anstalt till vilken förflyttning skall äga rum. Alla anstaltschefer bör ha rätt att få avvikande mening antecknad i den dömdes verkställighetsjournal.

Genom sin metodik ansluter sig det av oss föreslagna förfarandet till den moderna "classification" och har för övrigt många drag gemensamma med de militära prövningsnämndernas funktionssätt.

Det bör framhållas och starkt understrykas, att räjongplanen icke avser att beskära den självständighet och initiativrätt som för närvarande tillkommer anstaltscheferna. Planen innebär väsentligen, att beslut i frågor som för närvarande ligger hos fångvårdsstyrelsen decentraliseras till lokala organ som lättare kan nås av anstaltscheferna och med vilka ett mera omedelbart samarbete kan utvecklas.

Administrativ omläggning

Genom att man för varje anstaltsgrupp får en chef med betydande erfarenhet och kunnighet kan en omfattande decentralisering av ärenden äga rum från fångvårdsstyrelsen. Fångtransportsystemet kan förbilligas genom att antalet transporter begränsas, transportavstånden förminskas och transportlägenheterna bättre utnyttjas. För fångvårdsstyrelsen blir det även en vinst att en rad rutinsysslor avlastas och styrelsens chef samt högre befattningshavare härigenom får större möjligheter att ägna sig åt de betydelsefullla organisationsfrågorna. För anstalternas egen del innebär räjongplanen en förenkling och effektivisering av arbetet ledande till förbättrad kunskap om de intagna, större ansvar för behandlingens utformning i de enskilda fallen och friare utrymme för personliga initiativ.

Vår uppdelning av anstalterna på olika grupper bygger på att anstalterna Härnösand, Långholmen, Härlanda och Malmö, vilka samtliga har psykiatriska avdelningar, skall tjänstgöra som centralanstalter för var sin anstaltsgrupp, samtliga fyra grupper, som benämnes respektive norra, östra, västra och södra räjongen, avsedda för ordinärt fångklientel, dvs. intagna dömda till straffarbete eller fängelse. Anstalter som huvudsakligen avdelats till förvarade, internerade och vissa vårdfall (sinnessjuka straffångar m. fl.) sammanföres till en specialräjong, kallad interneringsräjongen. De anstalter som tjänstgör för behandlingen av intagna ådömda ungdomsfängelse samt unga fångar dömda till straffarbete eller fängelse bildar ungdomsräjongen. Kvinnoanstalten i Växjö ingår icke i räjongsystemet.

Räjongerna för det ordinära klientelet har sammansatts på sådant sätt att antalet öppna platser motsvarar ungefär fjärdedelen av räjongens hela platsantal. Enligt dessa grunder föreslår vi följande räjongplan (reservplatser medräknade):

	Slutna platser	*Öppna platser*
Norra räjongen.		
Härnösand	117	
Falun	39	
Gävle	49	
Hudiksvall	20	
Östersund	21	
Umeå	22	
Luleå	21	
Sandsjön		46
Älgberget		47
Sörbyn		38
	289	131
Sammanlagt antal platser	420	
Östra räjongen.		
Långholmen	609	
Svartsjö (m. Kungsgården)	70	30
Örebro	65	
Visby	23	

Bogesund			43
Gustafsström			40
Halmsjön			35
Näs (planerad)			45
Åby			26
	767		219
Sammanlagt antal platser		986	
Västra räjongen.			
Härlanda	177		
Vänersborg	63		
Mariestad (med Lockerud, Rödjan)	74		26
Jönköping	39		
Mäshult			42
Smälteryd			32
Ollestad			35
	353		135
Sammanlagt antal platser		488	
Södra räjongen.			
Malmö	189		
Kristianstad	48		
Karlskrona	45		
Halmstad	27		
Singeshult			35
Skogsgård			35
Tygelsjö			30
Ödevata			45
	309		145
Sammanlagt antal platser		454	
Interneringsräjongen.			
Hall (+ Håga)	157		27
Norrköping	92		
Karlstad	63		
Kalmar	65		
Västervik	51		
Sjöboda			20
Orretorp			30
	428		77
Sammanlagt antal platser		505	
Ungdomsräjongen.			
Nyköping	35		
Skenäs			92
Uppsala	48		
Ystad	38		
Hildero			15
Västerås	47		
	168		107
Sammanlagt antal platser		275	
Kvinnoanstalten.			
Växjö (med Eleonora)	82		10

Beträffande ungdomsräjongen är att märka, att sedan Roxtunaanstalten tillkommit såsom en ersättning för anstalterna i Uppsala och Ystad, Uppsalaanstalten enligt ett av oss tidigare avgivet förslag bör användas för unga straff- och fängelsefångar. Ystadsanstalten däremot bör tillföras södra räjongen. Likaledes enligt av oss framlagda förslag bör anstalterna i Västerås och Uppsala kompletteras med var sin öppenvårdsanläggning.

Tyvärr har det inte varit möjligt att dela upp östra räjongen i två räjonger. Den enda anstalt som skulle ha kunnat tjänstgöra såsom huvudanstalt, Mariestad, skulle kräva alltför dyrbar ombyggnad för att vi i dagens läge skulle kunna föreslå något sådant. Svårigheten att till anstalten förlägga en psykiatrisk avdelning har också medverkat till vårt beslut att förorda Mariestadsanstaltens infogande i västra räjongen såsom en sidoanstalt. Om i framtiden anstalten i Norrköping upphör som specialanstalt för förvarade, torde det böra övervägas att dela östra räjongen och låta Norrköpingsanstalten bli centralanstalt i den ena delen.

De fyra räjongerna för ordinärt fångklientel bör ha var sitt *upptagningsområde* bestämt med hänsyn till den dömdes kyrkobokföringsort. Enligt en undersökning som vi verkställt den 5 april 1952 beträffande straff- och fängelsefångars kyrkobokföringsorter skulle upptagningsområdena kunna fördelas på följande sätt:

Norra räjongen: Västmanlands, Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens, Norrbottens län.

Östra räjongen: Stockholms stad, Stockholms, Uppsala, Södermanlands, Gotlands, Örebro län.

Västra räjongen: Göteborgs- och Bohus, Älvsborgs, Skaraborgs, Värmlands län.

Södra räjongen: Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Kalmar, Blekinge, Kristianstads, Malmöhus', Hallands län. Utlänningar placeras efter lämplighetshänsyn.

På grund av platstillgången vid de olika anstalterna kan det ej vara möjligt att alltid ansluta anstaltsbelägenheten och upptagningsområdet till varandra.

Vi förutsätter att häktade, som enligt domstols beslut skall kvarbliva i häkte i avbidan på att domen vinner laga kraft, efter nöjdförklaring eller sedan domen eljest vunnit laga kraft mot dem, omedelbart anmäles till kyrkobokföringsortens centralanstalt för att därvarande räjongchef skall besluta om placeringen. Beslutet kan gå ut på att den dömde skall intagas på centralanstalten eller någon av dess sidoanstalter. Räjongchefen kan också, när skäl föreligger, överenskomma med annan räjongchef om placering inom dennes räjong. Dömda på fri fot bör utplaceras till viss räjong av fångvårdsstyrelsen (i första rummet kyrkobokföringsortens räjong) sedan styrelsen gjort de utredningar som sammanhänger med undersökningarna angående straffdomens befordran till verkställighet. Räjongchefen får därefter avgöra anstaltsplaceringen. Ingenting hindrar emellertid att mellan fångvårdsstyrelsen och räjongchefen överkommes om att styrelsen direkt till vissa öppna anstalter placerar t. ex. rattfyllerister.

Förflyttningar mellan räjongerna bör, sedan räjongplaceringen en gång gjorts, endast ske i undantagsfall. Räjongcheferna bör direkt med varandra göra upp om sådana förflyttningar i individuella fall. Vid överbeläggning inom en räjong bör fångvårdsstyrelsen avgöra om gruppförflyttning till annan eller andra räjonger eller temporärt fördela frifotsfallen på andra räjonger än dem där de egentligen hör hemma.

Beträffande interneringsräjongen förutsätter vi, att räjongchefen skall vara psykiater och knuten till Hall-Hågaanstalten, som föreslås sammanslagen till en anstalt. I stället för Norrköping bör Hall-Håga vara mottagningsanstalt för förvarings- och interneringsklientel. Sinnessjuka fångar, straffriförklarade exspektanter eller sådana som eljest behöver den psykiatriska vård, som kan ges vid interneringsräjongens anstalter, intas efter remiss av räjongpsykiater. Placeringen inom interneringsräjongen av förvarade och internerade avgörs av räjongchefen.

Ungdomsräjongen bör tillsvidare administreras direkt från fångvårdsstyrelsen, vars socialbyråchef i praktiken bör kunna utgöra den sammanhållande kraften. Unga fångar dömda till tidsbestämda straff intas på specialanstalt efter fångvårdsstyrelsens beslut i varje särskilt fall.

Den *vårdadministrativa* personalen vid räjongernas centralanstalter bör bestå av följande befattningshavare: a) Räjongchef, förslagsvis med tjänstebenämningen räjongdirektör. Räjongchefen är den administrativt sammanhållande ledaren för fångvårdsarbetet inom sitt område, fördelar de intagna på olika anstalter, anställer personal och ansvarar för dess grundutbildning. (Jf. våra tidigare förslag angående personalrekrytering och utbildning.) b) Souschef, förslagsvis betitlad anstaltsdirektör. Han skall närmast under räjongchefen leda centralanstalten och ansvara för det kansliarbete som rör hela räjongen. c) Räjongspykiatern. Han skall vara chef för centralanstaltens psykiatriska avdelning. För det rättspsykiatriska undersökningsarbetet vid avdelningen skall som nu finnas en särskild

överläkare. Räjongpsykiatern skall följa behandlingen vid räjongens alla anstalter samt ingripa rättande och vägledande när han ser att personalen behöver handledning. Han skall alltid äga befogenhet att till sin egen avdelning vid centralanstalten inremittera intagen som han bedömer vara i behov av särskild observation eller behandling. Tillsammans med räjongchefen skall han delta i bedömningen av aspiranters lämplighet för fångvårdsarbete och biträda i den grundläggande utbildningen. d) Fångvårdsassistenten. Hans uppgift bör främst bestå i att utföra de sociala undersökningar som är behövliga för planerandet av individualbehandlingen.

För interneringsräjongens del vidtas den modifikationen att räjongchefen tillika fyller räjongpsykiaterns funktioner. Ungdomsräjongen saknar centralanstalt för hela klientelet och undantas tillsvidare från den ovan skisserade personalorganisationen.

Vid anstalterna inom de ordinära räjongerna bör med undantag för centralanstalten styresmannafunktionen utövas av befattningshavare i anstaltsdirektörs- eller föreståndareställning, beroende på anstaltens storlek. Fångvårdsassistenter, anstaltsdirektörer och räjongchefer bör utgöra en tjänstegrupp för vilken krävs akademisk eller motsvarande utbildning. Socialkuratorer bör som hittills förekomma vid alla anstalter, där anstaltens storlek eller dess speciella uppgift gör det nödvändigt att vid sidan av övriga inom fångvårdsadministrationen anställda ha en befattningshavare som uteslutande sysslar med socialtjänstuppgifter.

Med hänsyn till de förändrade uppgifterna för de anstalter som skall bli centralanstalter inom räjongerna har vi funnit oss böra föreslå en förändring av anstaltsnämndsorganisationen på så sätt att anstaltsnämnden vid centralanstalt inom fångvårdsräjong för ordinärt klientel organiseras som *räjongnämnd*. Denna nämnd skall ha befogenhet att besöka alla anstalter inom räjongen (jf. interneringsnämnd och ungdomsfängelsenämnd). Till räjongnämnderna överföres vissa uppgifter, som nu åvilar fångvårdsstyrelsen, t. ex. yttrande över nådeansökningar, ärenden enligt lagen om villkorlig frigivning, beslut angående inräknande i verkställighetstiden av tid varunder den intagne av olika skäl vistats utom anstalt, förlängning av verkställighetstiden såsom straff för disciplinär förseelse. Fördelen består främst i att räjongnämnden kan, när den finner behövligt, direkt höra den intagne under liknande betingelser som vid domstol. Nackdelen skulle kunna ligga i att praxis bleve något skiftande. Vi har emellertid ansett fördelen övervägande. Ett sådant organ som en räjongnämnd torde böra bestå av en ordförande och en vice ordförande, vilka skall vara eller hava varit innehavare av domarämbete eller eljest vara lagfarna och som utses av Kungl. Maj:t, vidare av tre andra personer med insikter och erfarenheter av värde för fångvården. Det synes önskvärt att bland dessa tre en är industriman eller eljest har anknytning till arbetsmarknaden och en annan har anknytning till folkrörelserna eller det frivilliga bildningsarbetet samt den tredje är väl förfaren i allmänna värv eller verksam i socialt arbete. Räjongchefen bör vara föredragande och sekreterare samt i likhet med räjongpsykiatern obligatoriskt tillhöra nämnden.

Med tillskapandet av räjongnämnder för de ordinära räjongerna minskas anstaltsnämndernas betydelse på det vårdadministrativa planet. De bör emeller-

tid icke avskaffas utan i stället effektiviseras till fördel för socialuppgifterna, som f. n. också åvilar dem men som de i allmänhet inte medhinner i behövlig utsträckning.

Det *kamerala arbetet* bör organiseras räjongvis under ledning av en räjongkamrer som svarar för räjongens kassaförvaltning, centraliserad till centralanstalten efter samma principer som enligt 1941 års riksdags beslut gäller för de mindre fångvårdsanstalternas kassarörelse vilken för närvarande är centraliserad till fångvårdsstyrelsen. Sistnämnda centralisering bör vid räjongsystemets genomförande upphöra för alla anstalter utom de två som skall tillhöra ungdomsräjongen, Nyköping och Ystad. De självständiga redogörarna vid sidoanstalterna bör avskaffas och ersättas med kameralt utbildad biträdespersonal vilken skall handha den ekonomiska redovisning som fortfarande måste ske på de enskilda anstalterna (avräkning med intagna och arbetsdrift, proviantredovisning samt förskottskassa).

Beslut om utanordning bör, efter lämplig fördelning, meddelas av såväl räjongchef som souschef. Kameralpersonalen bör bilda en egen befattningshavargrupp och rekryteras med hänsyn till utbildning och lämplighet för kameralt arbete. Personalgruppens avlöningsförhållanden, tjänstetitlar och befordringsmöjligheter bör ordnas på sätt som motsvarar det inom statsförvaltningen i övrigt vanliga. I stor utsträckning kommer en sådan förändring att innebära en övergång till utnyttjande av kvinnlig personal. Vid inplaceringen av expeditionspersonalen i tjänstekategorier har vi följt de riktlinjer som uppdragits av 1947 års biträdesutredning och som legat till grund för Kungl. Maj:ts proposition nr 14 till 1951 års höstriksdag angående lönegradsplacering för viss biträdespersonal m. m. Vi räknar därför med följande tjänstekategorier: kansliskrivare, kontorist, kanslibiträde och kontorsbiträde. Vi utgår emellertid från att de två högsta gradernas befattningar även skall kunna i utbildningssyfte uppehållas av manliga befattningshavare som vill meritera sig för föreståndarbefattningar vid mindre anstalter.

Omständigheter som påverkar personalbehovet för expeditionsarbete inom anstaltsorganisationen efter räjongsystemets genomförande är bl. a. a) den omfattning i vilken korrespondens inom räjongerna kan undvikas genom att ärenden handlägges per telefon mellan centralanstalt och övriga anstalter eller vid räjongchefens besök vid sistnämnda anstalter, b) hur mycket antalet förflyttningar av intagna mellan anstalter och därmed förknippat expeditionsarbete kommer att minska, c) hur mycket korrespondensen mellan fångvårdsstyrelsen och anstalterna kommer att minska vid decentraliseringen av ärendens handläggning från styrelsen till räjongerna, d) hur mycket expeditionsarbetet kommer att minska vid det förenklade förfarandet beträffande verkställighetsundersökningar samt e) hur detaljerna i fångregistreringssystemet utformas.

Att förhandsvis exakt ange, hur stor expeditionspersonal som kommer att behövas inom anstaltsräjongerna, erbjuder därför stora svårigheter. Vi förutsätter, att eventuellt erforderliga justeringar av de förslag vi i det följande framlägger genomföres efter ingående studier av expeditionspersonalbehovet under räjongsystemets praktiska tillämpning.

Frågan om expeditionspersonalens storlek sammanhänger också med problemet om fångarbetskraftens utnyttjande för kontorsarbete inom anstaltsväsendet. Ett femtiotal intagna har erfa-

renhet av kontorsarbete (de som i centrala fångregistret upptages i gruppen "Kontorsarbete" jämte en och annan från andra grupper) och man sysselsätter en del av dem som s. k. skrivarfångar. Olägenheter har därvid uppstått i vissa fall, dels på grund av de täta ombyten, som föranledes av de i regel korta verkställighetstiderna, och dels på grund av att missbruk av denna förtroendeställning förekommit. Vi förutsätter emellertid att intagna — under noggrant iakttagande av att sekretessföreskrifter icke därigenom åsidosättes — ges kontorsgöromål i största möjliga utsträckning. Vidare bör vid definitiv utformning av till räjongsystemet hörande kansli- och kameralbetonade arbetsrutiner tillses, att fångarbetskraft under betryggande kontrollmöjligheter kan utnyttjas för så många som möjligt av i dessa rutiner ingående arbetsmoment.

Arbetsdriftens utbyggnad

I det följande framlagda förslag beträffande arbetsdriften avser i första hand att avhjälpa vissa mera påtagliga brister i dess nuvarande organisation. Främst åsyftas det förhållandet, att arbetsmöjligheterna vid några fångvårdsanstalter inte är tillräckliga för ordnad, produktiv och ur vårdsynpunkt tillfredsställande sysselsättning av alla arbetsföra intagna vid den anstaltsbeläggning, som man sedan någon tid tillbaka och sannolikt under lång tid framåt måste räkna med. Av de 3.041 intagna vid månadsskiftet januari—februari 1952 redovisas visserligen blott 175 såsom ej sysselsatta på grund av arbetsbrist. Härtill kommer emellertid att man såsom en naturlig och ur vissa synpunkter riktig åtgärd vid arbetsbrist överbemannar arbetsgrenar, där så låter sig göra. Sålunda torde inom jordbruksdriften sysselsättas ca 150 man och i handräckningstjänst ungefär lika många mera än erforderligt. Vidare sättes ytterligare ca 150 för ordinär arbetsdrift lämpade intagna till sådana diversearbeten, som får anses ha berättigande endast för rannsakningsfångar och för arbetsterapibehövande intagna. Dylika diversearbeten är t. ex. påsklistring, tillverkning av halmföremål, montering av klädnypor, vikning av frisérkappor samt icke-automatiserad kuverttillverkning. Slutligen är det sannolikt att konvalescenstider i en del fall skulle kunna förkortas och att viss arbetsvägran lättare skulle kunna undvikas vid rikligare tillgång till lämpligt arbete. Allt som allt uppgår arbetskraftsöverskottet till minst 650 man.

Förutom tillgodoseendet av behovet av ökat antal arbetsplatser innebär de i det följande räjongvis redovisade detaljförslagen i åtskilliga fall en upprustning och modernisering av befintliga verkstäder.

Faktorer som bör beaktas vid förändring av arbetsdriftens organisation är klientelets yrken och åldersfördelning samt strafftidens längd. De manliga straff- och fängelsefångarnas fördelning på yrkesgrupper enligt centrala fångregistrets uppgifter var den 10 februari 1952:

Jordbruk	111
Skogsbruk	50
Metall- och maskinindustri	278
Malmbrytning	2
Jord- och stenindustri	13
Trävaruindustri	25
Pappers- och grafisk industri	28
Livsmedelsindustri	52
Textil- och beklädnadsindustri	41
Läder-, hår- och gummiindustri	31
Kemisk-teknisk industri	5
Byggnadsverksamhet	224
Kraft- och värmeproduktion	14
Sjöfart och fiske	155
Kontorsarbete	37
Affärs- och lagerarbete	323
Landtransport	206
Hotell- och restaurangarbete	77

Litterärt och konstnärligt arbete ..	22
Förvaltning och undervisning	12
Sjukvård och hygien	6
Diverse arbete	210
Summa	1.922

Antalet yrken som är representerat inom grupperna — gruppen "diverse-arbete" ej inbegripen — uppgår till ca 125. Det är uppenbart, att man vid den behövliga kompletteringen av arbetsdriften icke kan i nämnvärd grad öka möjligheten för de intagna att under strafftiden få arbeta i sina respektive yrken genom att inrätta nya arbetsgrenar, i all synnerhet som förflyttning av intagna mellan räjonger endast bör komma i fråga i undantagsfall. En sådan utökning av yrkena skulle också stå i strid mot den sedan några år tillbaka accepterade principen om en successiv begränsning av antalet yrkesgrenar inom fångvårdens verkstadsdrift. Denna begränsning syftar till att förenkla administration samt förråds- och lagerhållning och till att genom uppnående av tillräckligt stora driftsenheter kunna organisera driften i nära överensstämmelse med förhållandena inom näringslivet och därigenom bl. a. göra den värdefullare ur vårdsynpunkt. Färre yrkesgrenar ger även större möjligheter att förflytta intagna mellan anstalter utan samtidigt ombyte av deras sysselsättning. Vi har övervägt att i samband med förslagen till arbetsdriftens organisation inom de olika räjongerna förorda en omedelbar ytterligare inskränkning av arbetsgrensantalet, men har avstått härifrån med hänsyn till det ökade investeringsbehov, som därigenom skulle uppstå. Sålunda har exempelvis icke föreslagits slopande av den för manlig arbetskraft mindre väl lämpade arbetsgrenen konfektionssömnad. Befintliga sömnadsverkstäder av detta slag har inrättats på grund av god arbetstillgång och låga maskininvesteringskostnader samt därför att tillgängliga arbetsutrymmen icke passar för tyngre arbete. Det förutsättes dock, att driftskoncentrationen (ungdomsräjongen undantagen) skall fortgå allteftersom förhållandena medger det. De framlagda förslagen innebär alltså i huvudsak utökning av existerande driftsenheter eller upprättande av nya enheter inom befintliga arbetsgrenar.

Den procentuella fördelningen efter verkställighetstidens längd (strafftiden minskad med hänsyn till obligatorisk villkorlig frigivning) av straff- och fängelsefångarna den 10 februari 1952 var:

under 6 månader	48,5 %
6 månader intill 1 år	27,5 %
över 1 år	24 %

Av dessa fångar hade 80 procent uppnått 25 års ålder. De anförda siffrorna visar, att man vid erforderlig utbyggnad av arbetsdriften — ungdomsräjongen givetvis undantagen — icke har anledning att göra den mera yrkesutbildningsbetonad. Driften bör vara så inriktad, att de intagna får möjlighet att snabbt göra en produktiv insats och vänja sig vid ordnade arbetsförhållanden. Detta uppnås lättast vid specialiserad produktion av icke allt för komplicerade objekt i någorlunda stora serier. Förutom denna synpunkt samt den ovannämnda förutsättningen att driftsgrenarna bör existera inom befintlig arbetsdrift har vid utökningsförslaget beaktats, att utsikterna till stadigvarande arbetstillgång bör vara goda, att erforderliga investeringar bör vara måttliga och att utökningen helst bör ske inom yrkesgrupper som är starkt representerade bland klientelet. Dessa krav är icke alltid förenliga. Om trävaruindustri gäller exempelvis, att få intagna

kommer därifrån, men arbetstillgången är god och investeringskostnaderna förhållandevis små. Från metall- och maskinindustri kommer många intagna, men maskinutrustningen för en mekanisk verkstad av lämplig storlek för en fångvårdsanstalt är dyrbar. Diversearbete — i cell eller i för ändamålet avsedd arbetslokal — med särskild arbetsledare har i regel föreslagits endast för större anstalter. Om diversearbete av någon anledning måste tillgripas för intagen vid anstalt, där endast en arbetsgren förekommer, bör arbetet om möjligt tillhandahållas från verkstaden. Skulle detta icke låta sig göra, bör lämpligt arbete anskaffas av föreståndaren efter hänvändelse till centralanstalten.

Fångvården arbetar huvudsakligen för statliga myndigheter men har även enskilda uppdragsgivare. De nu föreslagna utökningarna av driften avser icke att rubba proportionerna mellan de båda beställarkategorierna i annan mån än att antalet enskilda beställare av diversearbeten kommer att nedgå i och med inskränkningen av denna arbetsgren. För att undersöka möjligheterna att säkra en god tillgång på beställningar har vi tagit kontakt med statliga myndigheter och med enskilda industriföretag och därvid mött stor förståelse för fångarbetsdriftens speciella problem.

I syfte att minska driftens konjunkturkänslighet kunde det möjligen anses befogat att såväl inom verkstads- som jordbruksdriften söka helt övergå till statliga beställare. Då man sannolikt måste räkna med visst konjunkturberoende även inom den statliga sektorn och då en samverkan med i synnerhet enskild storindustri kan vara ägnad att lättare än annars åstadkomma kontakt med den tekniska och administrativa utvecklingen inom det enskilda näringslivet och ge impulser till förenklingar och förbättringar av driften, vill vi icke förorda en sådan utväg.

Uppdelning av det manliga fångvårdsklientelet i grupperna grovarbetare, industriarbetare och övriga (affärsbiträden, hotell- och restaurangpersonal, försäljare m. fl.) kan tjäna till ledning vid bedömning av frågor rörande arbetsdriftens organisation. Det visar sig att de tre grupperna är ungefär lika stora. Arbetskraftsbehovet för handräckningsgöromål kan med fördel tillgodoses företrädesvis från den sistnämnda gruppen. De återstående i denna grupp torde i allmänhet utan större olägenhet kunna tilldelas arbete antingen av industriell eller grovarbetskaraktär, beroende på vars och ens individuella förutsättningar.

Vid de slutna anstalterna överväger de industriella sysselsättningsmöjligheterna (trots att verkstadsdrift kan inrymma åtskilliga för grovarbetare lämpliga sysslor såsom hantlangnings-, transport- och lagerarbete) och vid de öppna anstalterna grovarbete (inklusive jordbruksarbete). Motsvarande skillnad föreligger icke ifråga om sluten- och öppenvårdsklientelets lämplighet för de båda typerna av arbete. Vid genomförande av den i de följande detaljförslagen upptagna utökningen av verkstadsdriften vid öppna anstalter förbättras ifrågavarande proportion för dessa anstalters del. Däremot är det svårare att åstadkomma lämpliga grovarbeten vid de slutna anstalterna. En verksamhet som jämte yrkesarbete kräver förhållandevis mycket grovarbete är till- och ombyggnader samt vissa byggnadsreparationer. Vi förutsätter därför, att fångarbetskraft trots nackdelar i differentieringshänseende utnyttjas för byggnadsverksamhet i samband med den ökade

omfattning av sådan verksamhet vid de slutna anstalterna som kan förväntas bl. a. såsom en följd av här framlagda förslag. Härför talar även den omständigheten att byggnadsarbetarna utgör en stor grupp bland klientelet.

Intensifierad byggnadsverksamhet kräver förstärkt ledning och kontroll. Det bästa sättet att åstadkomma detta synes vara att överföra fångvårdsstyrelsens delfond av statens allmänna fastighetsfond till byggnadsstyrelsens delfond, varigenom även skulle vinnas att länsarkitektorganisationens sakkunskap komme att utnyttjas för underhållet av anstaltsbyggnaderna. Vi föreslår, att frågan om införlivandet av fångvårdsstyrelsens delfond i byggnadsstyrelsens upptas till behandling av 1947 års byggnadsstyrelseutredning.

För ledning av arbetsdriften inom var och en av de fyra räjongerna för ordinärt klientel föreslås en räjongingenjör. Till dennes arbetsuppgifter skall bl. a. höra att biträda räjongchefen i frågor rörande de intagnas arbetsplacering, att verkställa kontroll och besiktning av driften vid räjonganstalternas verkstäder, att granska och sammanställa produktionsstatistik och driftsbokföring för räjongens verkstadsdrift och att svara för centralanstaltens arbetsdrift. Tillkomsten av räjongingenjörsbefattningarna innebär viss decentralisering av arbetsuppgifter från fångvårdsstyrelsen till räjongerna. Anstalternas jordbruksdrift inspekteras och kontrolleras liksom hittills från fångvårdsstyrelsens arbetsbyrå.

De intagnas avlöning är en produktionsfaktor av stor betydelse. Inkomsten har procentuellt sett förbättrats högst avsevärt under de senaste åren. Före 1946 låg den genomsnittligen vid omkring 50 öre per dag men uppgår f. n. till omkring 2 kronor 50 öre per dag. Den är dock fortfarande alltför obetydlig för att utgöra en verklig sporre till goda arbetsprestationer och det är önskvärt att den bringas upp ytterligare. I samma mån som arbetsdriftens effektivitet ökas, bör det bli möjligt att genomföra en sådan förbättring. Givet är att en ökad arbetsinkomst bör förbättra den intagnes möjligheter till att själv bekosta vissa utgifter såsom korrespondenskurser, tandvård, beklädnadsutrustning vid frigivningen etc. och att anspråken på statsmedel för dessa ändamål som en följd härav bör kunna begränsas. Vi anser oss inte kunna ange storleksordningen av de inkomster som bör tillkomma de intagna, eftersom arbetsersättningarna måste bli beroende av det ekonomiska resultatet av den föreslagna effektiviseringen av arbetsdriften.

Vi har beträffande de enskilda anstalterna utgått från att arbetsdriften skall ha sådan kapacitet, att arbetsmöjligheter finnes för alla intagna (även häktade) när anstalten är fullbelagd. Enär det vid varje tillfälle finnes ett antal intagna som av olika anledningar (sjukdom, rannsakning, permission, transport etc.) inte kan delta i arbete (uppskattningsvis 10—15 procent), innebär arrangemanget i praktiken att man för *hela* anstaltsorganisationen får en motsvarande reservkapacitet varigenom man åtminstone i nuvarande läge i stort sett torde kunna täcka arbetsbehovet vid överbeläggning.

De kostnadsuppgifter som i det följande anges för varje anstalt och som endast avser arbetsdriften är resultat av överslagsberäkningar. Det förutsättes att fångvårdsstyrelsen vid uppgörande av förslag till anslagsäskanden verkställer detaljerade utredningar och kostnadsberäkningar.

Vi har ansett oss icke böra ge några förslag till lönegradsplaceringar (bortsett från biträdespersonal) av de tjänster som beröres av den omreglering som vi förordar. Eftersom löneförhandlingar är aktuella för fångvårdspersonalen, har fixerandet av lämpliga löneställningar med större fördel synts oss kunna anförtros åt 1949 års tjänsteförteckningskommitté under medverkan av fångvårdsstyrelsen och i förhandling med berörda personalorganisationer. Först sedan löneläget för tjänsterna inom nuvarande organisation och eventuellt blivande organisation fastslagits, är en faktisk kostnadsjämförelse möjlig. I samband med lönerevisionen bör även uppmärksammas det otillfredsställande förhållandet att arbetsledande personal ofta bär tillsynspersonalens tjänstetitlar. (Ladugårdsförmän, rättare och trädgårdsmästare benämnes t. ex. överkonstaplar, vissa arbetsledare vaktkonstaplar.) Nuvarande praxis att viss personal avlönas av jordbruksdriftens medel anser vi böra brytas och upptar därför all personal på avlöningsanslaget. — Ersättningen till räjongnämndens ledamöter bör utgå enligt de grunder som gäller för den förstärkta fångvårdsstyrelsen.

Räjongplanen bör genomföras efter hand från och med ingången av budgetåret 1953/54. Upporganiserandet av räjongerna torde böra ske genom en speciell organisationsavdelning, sammansatt av representanter för justitiedepartementet, fångvårdsstyrelsen och organisationsnämnden. Arbetsdriftens upprustning torde böra slås ut på fyra eller fem år.

FJÄRDE KAPITLET

Detaljförslag beträffande administration och arbetsdrift

I det följande genomgås varje anstalt inom fångvårdsräjongerna för ordinärt klientel samt abnormklientelets räjong med hänsyn till behovet av administrativa förändringar samt av åtgärder för en förbättrad arbetsdrift.

Ungdomsräjongen har vi ansett tillsvidare böra lämnas åsido med hänsyn till det förslag angående ungdomsbehandlingen som inom kort kan väntas från strafflagberedningen eftersom detta på ett avgörande sätt kan påverka organisationen för korttidsbehandlingens del. Vi förutsätter alltså, att anstalterna inom ungdomsräjongen i organisatoriskt hänseende lämnas orörda till dess strafflagberedningens förslag blivit bedömt. Även kvinnoanstalten i Växjö har vi ansett böra tillsvidare behålla en orubbad organisation, som torde överprövas först när anstaltens mansavdelning, enligt beslutet vid 1952 års riksdag, nedlägges.

I "administrativ personal" inräknas i detta kapitel i syfte att förenkla uppställningen även egentlig expeditionspersonal. I de "beräknade kostnader" som upptas i fortsättningen ingår endast kostnader som har samband med omläggningarna inom arbetsdriften. Siffrorna rörande antalet arbetsplatser bör betraktas som riktsiffror. Givetvis får man räkna med tillfälliga variationer bl. a. beroende på arbetstillgången och arbetenas art.

Norra räjongen

Härnösand. Sluten anstalt för vanligt fångförvar med särskild psykiatrisk avdelning. 117 platser, varav 18 på psykiatrisk avdelning och 7 på kroppssjukavdelning. Särskild mottagningsavdelning med isoleringsceller för svårskötta finnes (6 platser).

Nuvarande administrativ personal: 1 direktör, 1 pastor och förste lärare, 1 assistent-redogörare, 1 assistent-lärare, 1 socialkurator, 1 överkonstapel (direktörsexpeditionen), 1 kanslibiträde, 1 kontorsbiträde, på psykiatriska avdelningen 1 överläkare, 1 socialassistent, 1 kontorsbiträde = 11 anställda.

Förändring: Direktören utbytes mot räjongchef, assistent-redogöraren mot räjongkamrer, assistent-läraren mot fångvårdsassistent, överkonstapeln mot kontorist. Tillkommer: 1 räjongpsykiater, 1 souschef, 1 räjongingenjör, 1 kansliskrivare (kamreren), 1 kontorsbiträde (räjongchefen). Utgår: 1 pastor och förste lärare = 15 anställda eller en ökning med 4.

Nuvarande arbetsledarpersonal: 5 yrkesmästare, 1 arbetsterapeut, 4 vaktkonstaplar = 10 anställda (snickeri 4, madrassarbete 1, tvätteri 2, arbetsterapi 2, handräckning 1).

I möbelsnickeriet sysselsättes 40 intagna, med madrassarbete 8, tvätteri 15 och handräckning 10. Dessutom diverse-arbete i obetydlig omfattning och på psykiatriska avdelningen arbetsterapi.

Regelbundet, produktivt arbete saknas vid fullbeläggning åt omkring 20 intagna, patienterna på kroppssjukavdelningen ej inräknade.

Snickeriverkstaden, uppförd 1945—46, rymlig och ändamålsenlig. Lagerutrymmet dock alltför knappt. Virkestorken otillräcklig och olämpligt placerad (kvar i anstaltens källarvåning, där snickeriet tidigare var inrymt). Även virkesförrådet kvar på samma plats som förut. Virkestransporterna härigenom mycket tidskrävande. Madrassverkstaden inrymd i f. d. maskinsnickeriet i anstaltsbyggnadens källarvåning. Tvätterilokalerna, i källarvåningen, trånga, obekväma och direkt olämpliga för sitt ändamål. Tvätteriets kapacitet låg — 300 à 350 kg tvättgods per dag. Arbetsterapilokalen inrymd i en mindre byggnad på anstaltsgården, nyligen renoverad och jämförelsevis trivsam men i minsta laget.

Förslag: Madrassverkstaden och tvätteriet nedlägges. Madrassarbete förekommer även vid Långholms- och Vänersborgsanstalterna. Tillgången på dylikt arbete alltför knapp för att tre verkstäder skall kunna försörjas. Arbetet koncentreras till Vänersborg. Tvätten för anstalterna inom norra räjongen överflyttas till försvarets fabriksverks tvätteri i Långsele. Möbelsnickeriet utökas till omkring 50 arbetsplatser. Driften inriktas som hittills på framställning av bord av olika typer men specialiseras ytterligare. Verkstadsbyggnadens källarvåning utschaktas och inredes till lagerlokal för möbler. Nytt virkesförråd och ny virkestork med kapavdelning i omedelbar anslutning till verkstadsbyggnaden. Maskinparken kompletteras. — Automatsvarveri för tillverkning av träprojektiler till lös ammunition (övningsammunition) för krigsmaterielverkets räkning inrättas som ny arbetsgren i de lokaler som nu utnyttjas för madrassarbete och tvätteri. Omkring 25 arbetsplatser. Tillverkningen bedrives nu i krigsmaterielverkets regi. Befintlig maskinutrustning övertages, ev. förhyres av fångvården. — Handräckning oförändrat (10 man). Efter sålunda genomförd omorganisation kan sammanlagt 85 man sysselsättas med verkstadsarbete och handräckning. — För återstoden av på fängelseavdelningen intagna (92—85) 7 man diversearbete (cellarbete) under tillsyn av handräckningsarbetsledaren. Arbetsterapeuterna bör i mån av behov bereda patienterna på kroppssjukavdelningen lämplig sysselsättning.

I möbelsnickeriet, som utökas från 40 till 50 arbetsplatser, anställes ytterligare 1 arbetsledare. I automatsvarveriet (25 platser) anställes 2 arbetsledare. Genom nedläggande av madrassverkstaden och tvätteriet kan 3 arbetsledartjänster indragas. Arbetsterapi (2 arbetsledare) och handräckning (1 arbetsledare) oförändrat. Inalles 10 arbetsledare, d. v. s. oförändrat antal.

Beräknade kostnader: Byggnadskostnader m. m. 200.000, maskinkostnader 50.000 (häri ingår ej ev. ersättning till krigsmaterielverket för maskinutrustning till automatsvarveri).

Falun. Sluten anstalt för vanligt fångförvar med 39 platser.

Nuvarande administrativ personal: 1 direktör, 1 vaktkonstapel.

Förändring: Direktören utbytes mot föreståndare, vaktkonstapeln mot kontorsbiträde.

Nuvarande arbetsledarpersonal: 1 arbetsledare för mekaniskt arbete, 1 för diversearbete, summa 2 varav 1 yrkesmästare och 1 vaktkonstapel. Dessutom för grovarbete (skogsarbete) 1 extra arbetsledare, avlönad på specialstaten

för jordbruksdriften (jordbruksstaten), tillhopa 3 arbetsledare.

I mekaniskt arbete sysselsättes 8 man, i skogsarbete likaledes 8 och med handräckning 4. I övrigt tillfälliga diversearbeten. Ofta svår arbetsbrist.

Egentliga arbetslokaler har hittills saknats. Arbetena har bedrivits i bottenvåningens korridor och celler. Maskinutrustningen otillräcklig. Ombyggnad pågår. Balkongöppningen i våningen 1 tr. lägges igen, bottenvåningen inredes till verkstadslokal. Efter avslutad ombyggnad mekaniskt arbete och tillsvidare diversearbete (tillverkning av arbetshandskar för privat beställare).

Förslag: Arbetsförsörjningen baseras på mekaniskt arbete (25 man) och skogs- eller annat grovarbete (10 man). Handräckning 4 man. Diversearbetet upphör. Maskinparken kompletteras. Bil (stationsvagn e. d.) anskaffas för transport av utearbetare till och från arbetsplatsen. Bilen som under dagen skall kvarstanna på arbetsplatsen kan vid otjänlig väderlek användas såsom måltidsplats för arbetarna. Garage uppföres vid anstalten.

Arbetsledarpersonalen fastställes till 3, varav 2 i mekaniskt arbete och 1 i grovarbete. Arbetsledatjänsten på jordbruksstaten indrages.

Beräknade kostnader: Garage 5.000, komplettering av maskinparken, bil m. m. 115.000.

Gävle. Sluten anstalt för vanligt fångförvar med 49 platser.

Nuvarande administrativ personal: 1 direktör, 1 assistent-redogörare, 1 vaktkonstapel.

Förändring: Direktören utbytes mot föreståndare, assistenten mot kanslibiträde, vaktkonstapeln mot kontorsbiträde.

Nuvarande arbetsledarpersonal: 2 i snickeri, 1 i sömnad, 1 i handräckning och diversearbete, summa 4, varav 2 yrkesmästare och 2 vaktkonstaplar.

I möbelsnickeriet sysselsättes 20 man, i konfektionssömnad 13 och med handräckning 5. Diversearbete i obetydlig omfattning. Arbetstillgången ojämn. Ofta arbetsbrist. Regelbundet, produktivt arbete saknas vid full beläggning åt 11 intagna.

Fristående verkstadsbyggnad saknas. Provisorisk snickeriverkstad i anstaltens bottenvåning. Lokalerna i mycket dåligt skick, brandfarliga. Virkestork saknas. Förråds- och lagerlokalerna otillräckliga. Konfektionsverkstad i våningen 2 tr. i en av bostadsflyglarna. Såväl korridoren som cellerna utnyttjas (cellerna användes inte längre som bostadsrum). Inga mellanväggar borttagna. Utrymmet alltför knappt.

Förslag: De nuvarande arbetsgrenarna bibehålles. Möbelsnickeriet specialiseras ytterligare och inriktas på framställning av företrädesvis stapelbara stolar. Snickerilokalerna avskiljes effektivt från bostadsavdelningen och brandisoleras. Utrymmet ökas genom borttagande av cellmellanväggar m. m. Virkestork och virkesförråd anordnas i en mindre, numera oanvänd byggnad på anstaltsgården. Lagerlokal för färdiga stolar inrättas i anstaltsbyggnadens källarvåning. Maskinparken kompletteras. Platsantalet 30. — I konfektionsverkstaden utökas utrymmet genom borttagande av cellmellanväggar. Maskinparken kompletteras. Platsantalet 15. Inom snickeriet, där platsantalet ökas från 20 till 30, erfordras ytterligare 1 arbetsledare. Arbetsledartjänsten för diversearbeten indrages (obehövlig på grund av det ökade antalet verkstadsplatser). Antalet arbetsledare alltså oförändrat.

Beräknade kostnader: Byggnadskostnader 130.000, maskinkostnader 27.000.

Hudiksvall. Sluten anstalt för vanligt fångförvar med 20 platser.

Administrationspersonalen består av föreståndaren ensam. Ingen förändring föreslås.

För arbetsdriften finns 1 arbetsledare i vaktkonstapelsgrad. Dessutom 1 extra arbetsledare för skogsarbeten, avlönad på jordbruksstaten, alltså tillhopa 2 arbetsledare.

Vävning av hemslöjdsalster sysselsätter 12 man, diversearbeten (täckstickning m. m.) 6, handräckning 2 och skogsarbete 6 (tillfälligt vid överbeläggning).

Arbetslokaler för vävning och täckstickning inredda i f. d. tingslokalen i vån. 2 tr. Dessutom några arbetsceller i bostadsavdelningens bottenvåning.

Förslag: Diversearbetena avvecklas. Vävningen utökas (arbetet omtyckt av de intagna, lokalerna lämpliga). Genom en enkel ombyggnad (rivning av mellanväggar etc.) kan antalet arbetsplatser i vävlokalen ökas till 18. Handräckning 2 man.

Antalet arbetsledare fastställes till 2. Arbetsledartjänsten på jordbruksstaten indrages.

Beräknade kostnader: Ombyggnad 10.000, komplettering av maskinparken 8.000.

Östersund. Sluten anstalt för vanligt fångförvar med 21 platser.

Administrationspersonalen består av föreståndaren ensam. Ingen förändring föreslås.

För arbetsdriften finns (fr. o. m. 1 juli 1952) 1 arbetsledare i vaktkonstapelsgrad.

Tidigare endast diversearbeten av olika slag. Arbetstillgången ojämn. Ofta arbetsbrist. Arbetena delvis i arbetsceller i bottenvåningen, delvis i bostadsceller. Fr. o. m. andra kvartalet 1951 även grovarbete (skogsarbete samt sommartid flottningsarbete i mindre utsträckning).

Förslag: Arbetsdriften baseras på grovarbete, som slagit väl ut (15—18 man, 2 arbetslag). Diversearbete bibehålles i mindre omfattning för sysselsättning av häktade m. m.

Ytterligare 1 arbetsledare anställes för grovarbetet. En bil (stationsvagn el. dyl.) anskaffas för transport av de intagna till och från arbetsplatsen. Garage uppföres.

Beräknade kostnader: Uppförande av garage 5.000, inköp av bil 18.000.

Umeå. Sluten anstalt för vanligt fångförvar med 22 platser.

Administrationspersonalen består av föreståndaren ensam. Ingen förändring föreslås.

För arbetsdriften finns 1 arbetsledare i vaktkonstapelsgrad.

Konfektionsverkstad inrättad hösten 1951 (14 man). Handräckning 2 man. Diversearbeten som komplettering. Tillgången på sistnämnda slag av arbeten ojämn.

Förslag: Diversearbetet avvecklas. Sömnad enda arbetsgren. Konfektionsverkstaden, inrymd i en fristående byggnad på anstaltens gård (f. d. tingslokal), utökas genom tillbyggnad till 20 arbetsplatser.

Ytterligare 1 arbetsledare anställes = 2.

Beräknade kostnader: Byggnadsarbeten 30.000, komplettering av maskinparken 5.000.

Luleå. Sluten anstalt för vanligt fångförvar med 21 platser.

Administrationspersonalen består av föreståndaren ensam. Ingen ändring föreslås.

För arbetsdriften finns 1 arbetsledare i vaktkonstapelsgrad.

Maskinstickning (vidstickning av strumpor o. d.) sysselsätter 10—12 man, handräckning 2 man, dessutom tillfälliga diversearbeten. Arbetstillgången osäker. Ofta arbetsbrist.

Förslag: Stickningsarbetet och diversearbetena avvecklas. Mekaniskt arbete införes (underhandlingar har förts med enskild industri angående tillhandahållande av lämpliga arbetsuppgifter). Arbetslokaler inredes i en fristående byggnad på anstaltsgården. Byggnaden, ungefär 100 m² golvyta, innehåller nu kök, tvättstuga för befattningshavare och bostad för vaktfru. Köket flyttas till lokaler i anstaltsbyggnadens bottenvåning och tvättstugan till källarvåningen. I arbetslokalen torde kunna erhållas cirka 20 arbetsplatser (antalet beroende på arbetets art). Alternativt föreslås uppförande av verkstadsbarack.

Antalet arbetsledare utökas med 1.

Beräknade kostnader: Byggnadskostnader 45.000 (för alternativet barack 70.000), maskinuppsättning 60.000.

Sandsjön (pa Lillhamra). Provisorisk koloni för vanligt fångförvar med 36 platser plus 10 reservplatser. Huvudanstalt Falun.

Administrationspersonalen består av föreståndaren ensam. Ingen ändring föreslås.

Sommartid vägarbete, vintertid skogsarbete. Handräckning för 4—5 man.

2 arbetsledare i vaktkonstapelsgrad vartill kommer 1 överkonstapel, som dock i egenskap av föreståndarens ställföreträdare inte helt kan disponeras för arbetsdriften. När reservplatserna utnyttjas får 1 befattningshavare anställas tillfälligt och avlönas på jordbruksstaten.

Förslag: Oförändrat 3 arbetsledare.

Älgberget (pa Leksand). Provisorisk koloni till Falun med 37 platser och 10 reservplatser. Vanligt fångklientel.

Administrationspersonalen består av föreståndaren ensam. Ingen ändring föreslås.

4 man i handräckning, för övriga skogsarbete. God arbetstillgång hittills.

2 arbetsledare i vaktkonstapelsgrad vartill kommer en överkonstapel, som dock i egenskap av föreståndarens ställföreträdare inte helt kan disponeras för arbetsdriften. När reservplatserna utnyttjas, får 1 befattningshavare anställas tillfälligt och avlönas på jordbruksstaten.

Förslag: Oförändrat 3 arbetsledare.

Sörbyn (pa Håknäs). Permanent koloni för vanligt fångförvar med 28 platser plus 10 reservplatser. Huvudanstalt Härnösand.

Administrationspersonalen består av föreståndaren ensam. Ingen ändring föreslås.

Jordbruksarbete för 14 man, handräckning för 3 samt skogs- och annat grovarbete för återstoden. Egendomen omfattar 58 ha åker och 10 ha betesmark. Ingen skog. Skogsarbetet utföres åt domänverket och privata. Ekonomibyggnaderna tillräckliga och under successiv renovering enligt uppgjord plan, kostnaderna på jordbruksdriften.

2 arbetsledare i vaktkonstapelsgrad vartill kommer en överkonstapel, som dock i egenskap av föreståndarens ställföreträdare endast kan tagas i anspråk för allmän tillsyn av jordbruksdriften (rättare). När reservplatserna utnyttjas, får 1 befattningshavare anställas tillfälligt och avlönas på jordbruksstaten.

Förslag: Reservplatsförläggningen förändras till permanent förläggning. Platsantalet fixeras till 38. Jordbruks- och grovarbetet kompletteras med verkstadsarbete (grövre träindustri, t. ex. tillverkning av lastpallar och containers) för 12 man. Verkstadslokal inredes i befintlig ekonomibyggnad. När verk-

staden kommit i gång nedbringas antalet jordbruksarbetare till ca 7 och antalet grovarbetare till ca 15. Handräckning 4 man.

Antalet arbetsledare utökas från 3 till 4 (jordbruks- och grovarbete 3, verkstadsarbete 1). Arbetsledartjänsten å jordbruksstaten indrages.

Beräknade kostnader: Byggnadsarbete 30.000, maskinkostnader 35.000.

Östra räjongen

Långholmen. Sluten anstalt för vanligt fångförvar med särskild psykiatrisk avdelning, kroppssjukavdelning och sluten avdelning för svårbehandlade. Platsantal: centralavdelning 322, kronohäktesavdelning 136, sluten avdelning för svårbehandlade 26, psykiatrisk avdelning 61, kvinnoavdelning 21, kroppssjukavdelning 43, tillhopa 609 platser. I platsantalet för centralavdelningen ingår 148 platser på gemensamhetsavdelningar (8 s. k. nattcellkorridorer). På grund av sin beskaffenhet måste dessa platser betraktas såsom reserv. Ungefär hälften av dem måste dock f. n. och sannolikt under lång tid framåt utnyttjas regelbundet. Totalbeläggningen har under 1952 utgjort: 1 januari 469, 1 februari 525, 1 mars 546, 1 april 520. Inom kronohäktesavdelningen finns en mottagningsavdelning för högst 18 förvarade. I övrigt användes kronohäktet huvudsakligen för häktade. Den särskilda kvinnoavdelningen skall enligt beslut av årets riksdag nedläggas. Kronohäktets platsantal ökas därigenom till 157, varav 9 för häktade kvinnor.

Administrationspersonal: a) direktörsexpeditionen: 1 direktör, 1 förste pastor, 1 assistent (ledare för expeditionsarbetet), 1 uppsyningsman, 1 social kurator, 1 överkonstapel, 2 vaktkonstaplar, 1 kontorsbiträde, 1 telefonist b) kamrerarkontoret: 1 kamrerare, 1 överkonstapel, 1 vaktkonstapel, 1 kontorist, 2 kontorsbiträden c) centralavdelningen: 1 assistent (bevakningschef), 1 assistentlärare, 1 överkonstapel, 1 vaktkonstapel (förrådsförvaltare) d) kronohäktet: 1 assistent (avdelningschef), 1 assistent-lärare, 1 uppsyningsman, 1 överkonstapel, 1 vaktkonstapel, 2 kontorsbiträden, 1 vaktkonstapel (förrådsförvaltare) e) psykiatriska avdelningen: 1 överläkare, 3 förste läkare, 2 andre läkare, 3 socialassistenter, 1 översköterska, 1 kanslibiträde, 6 kontorsbiträden, f) arbetsföreståndarekontoret: 1 arbetsassistent, 1 yrkesmästare (förrådsförvaltare), 1 kanslibiträde, 1 vaktkonstapel. Tillsammans 49 anställda.

Expeditionerna är utspridda på fyra byggnader, vilket nödvändiggjort dubbelredovisningar av mycket tidsödande karaktär. Den för kontoren ständigt växande arbetsbördan nödvändiggör antingen personalförstärkning eller också en sådan radikalåtgärd som expeditionernas sammanförande i en enda byggnad. Vi förordar den sistnämnda utvägen, vilket innebär att en tvåvånings kontorsbarack uppföres i anslutning till kronohäktet. Expeditionslokalerna i central- och kronohäktesavdelningarna kan därigenom utnyttjas såsom fritidslokaler för fångarna. Kamrerarexpeditionens lokaler kan användas till bostäder för ogift manlig personal (bevakningsreserv). Särskild utredning angående detta förslag bör utföras. Nedlägges Långholmen inom de närmaste åren kan kontorsbaracken flyttas bort.

Räjongplanen medför följande personalförändringar inom administrationen: 1 förste pastor och 1 kontorist (kamrerarkontoret) utgår. Direktörstjänsten utbytes mot en befattning som räjongchef. Kamreraren blir räjongkamrer. En assistent-avdelningschef

och en assistent-bevakningschef ersättes med två souschefer, en expeditions- och 2 lärarassistenter med 3 fångvårdsassistenter. En fångvårdsassistent, 1 social kurator, 1 kansliskrivare (kamrerarkontoret), 1 räjongingenjör tillkommer. På den psykiatriska avdelningen tillkommer 1 överläkare (räjongpsykiater). Summa 52 anställda. Tillskapandet av östra räjongen torde icke påkalla utökning av biträdespersonalen på direktörs- och kamrerarexpeditionerna i avvaktan på erfarenheterna av expeditionslokalernas centralisering.

Arbetsledarpersonal: Möbelsnickeri med tapetserararbete 7 yrkesmästare, mekaniskt arbete 1 yrkesmästare, 1 vaktkonstapel, skomakeri 3 yrkesmästare, tryckeri 2 yrkesmästare, bokbinderi 1 yrkesmästare, diversearbete (centralavdelningen 2, kronohäktet 2) 4 befattningshavare, varav 2 yrkesmästare, arbetsterapi (sluten avdelning 1, psykiatrisk avdelning 2) 3 befattningshavare, varav 2 arbetsterapeuter, handräckning 2 vaktkonstaplar, expeditionsarbete 1 yrkesmästare = 25 anställda.

Arbetsgrenar: a) centralavdelningen: möbelsnickeri med tapetserararbete 50 man, mekaniskt arbete 35, skomakeri 12, tryckeri 12, bokbinderi 16, diversearbeten (verkstad) 15, diversearbeten (cell) 25, handräckning 60, tillhopa 225 arbetsplatser b) kronohäktes- och kvinnoavdelningarna: diversearbeten av skiftande art samt handräckning. Diversearbetet huvudsakligen i form av cellarbete. Mycket ojämn arbetstillgång. Ofta svår arbetsbrist. c) inom den psykiatriska avdelningen och den slutna avdelningen arbetsterapi och handräckning i den mån de intagna kan delta i arbete. Inom kroppssjukavdelningen ingen arbetsterapi.

Arbetslokaler: Verkstäderna är med undantag av centralavdelningens diversearbetsverkstad inrymda i fristående verkstadsbyggnader (snickeri, skomakeri, tryckeri och bokbinderi i en större och mekaniskt arbete i en mindre byggnad; i den större byggnaden även lokaler för huvudförråd och för den psykiatriska avdelningens arbetsterapi). Arbetslokalerna i allmänhet otidsenliga och trånga.

Förslag: Möbelsnickeriet utvidgas. Driften specialiseras och inriktas på framställning av ett fåtal typer av kontors- och förläggningsmöbler (sittmöbler — stolar, karmstolar, fåtöljer, soffor — resp. skrivbord o. d.). Antalet arbetsplatser ökas från 50 till 85. Utrymmet i befintliga snickerilokaler omdisponeras och utnyttjas effektivare än nu. Ytterligare erforderliga snickerilokaler erhålles genom att dels skomakeriets maskinavdelning, dels vissa utrymmen i nuvarande huvudförrådet tas i anspråk. Huvudförrådet flyttas till annan lokal. Maskinparken kompletteras. Antalet arbetsledare ökas från 7 till 10. En kontorist anställes som biträde åt verkstadsföreståndaren. — Mekaniska verkstaden utvidgas. Antalet arbetsplatser utökas från 35 till 50. För utvidgningen erforderligt utrymme erhålles genom inredande av ett f. n. outnyttjat förrådsskjul. Produktionen inriktas på plåtpressning och verktygsarbete m. m. Maskinparken kompletteras. Antalet arbetsledare ökas från 2 till 5. — Skomakeriet omfattar f. n. både nytillverkning och reparation. Arbetstillgången i nytillverkningsavdelningen dålig. Torde komma att försämras ytterligare under de närmaste åren. Reparationsarbetet bedrives huvudsakligen för fångvården. Jämn arbetstillgång. Nytillverkningsavdelningen nedlägges, men reparationsavdelningen bibehålles (10 man). En arbetsledartjänst indrages. Skomakeriet nedlägges helt, när de två

övriga arbetsledarna avgår med pension (inom 4 à 5 år). Tjänsterna kan då indragas och de intagna fördelas på andra verkstäder utan att någon personalökning krävs. — Tryckeriet bibehålles tillsvidare. Oförändrad organisation (2 arbetsledare). — Bokbinderiarbetet nedlägges men själva avdelningen bibehålles såsom hjälpavdelning till tryckeriet (blockning, häftning, kartongarbete). Antalet arbetsplatser begränsas till 10. 1 arbetsledare (oförändrat). — Huvudförrådet flyttas till ett befintligt förrådsskjul som inredes. Varuintag anordnas på sådant sätt att ankommande gods kan avlämnas utan att leverantören kommer innanför det muromgärdade området. — Ungefär hälften av huvudförrådets nuvarande lokaler utnyttjas för möbelsnickeri (se ovan). — Den återstående delen av förrådslokalen (den s. k. stora förrådssalen) utnyttjas som diverseverkstad för centralavdelningen och belägges normalt med 15 man. Vid överbeläggning å anstalten kan antalet arbetsplatser ökas till cirka 35. Den nuvarande diverseverkstaden (en nattcellkorridor) som rymmer cirka 20 man stänges men hålles i reserv. Anstalten får därigenom cirka 40 reservplatser för diversearbete att tas i anspråk vid överbeläggning. Antalet arbetsledare för diversearbete på centralavdelningen (verkstaden 1, cellarbete 1) bibehålles oförändrat. När reservplatserna utnyttjas, bör tillfällig personal anställas (1 arbetsledare per 20 intagna). — Handräckningen inom centralavdelningen reduceras från 60 till 45—50 man. — Till kronohäktesavdelningen förlägges den kuverttillverkning (med kuverttryckeri) som nu bedrivs dels i Västerås, dels i Kristianstad. Cirka 50 man och 3 arbetsledare. I övrigt handräckning samt diversearbeten av olika slag, lämpliga såsom cellarbete, för sysselsättning av häktade m. fl. 2 arbetsledare för diversearbeten (oförändrat). Sammanlagt 5 arbetsledare inom kronohäktesavdelningen (utökning med 3). — Arbetsterapien m. m. inom den slutna avdelningen (26 man, 1 arbetsterapeut) oförändrad. Arbetsterapien inom den psykiatriska avdelningen kompletteras med sysselsättningsterapi för sådana intagna som måste vårdas inom avdelningen. Utöver de 2 befattningshavare som finnes för ledningen av arbetsterapien anställes 1 sysselsättningsterapeut. Denne bör också svara för lämplig sysselsättning av patienterna på kroppssjukavdelningen. — Handräckning för hela anstalten (2 arbetsledare) oförändrat.

Det totala antalet arbetsledare (inkl. 1 kontorist i snickeriverkstaden) blir efter omorganisationen 34, d. v. s. en utökning med 9.

Beräknade kostnader: Byggnadsarbeten m. m. 225.000, komplettering av maskinparken 215.000.

Svartsjö. Anstalt för vanligt fångförvar, inrättad vid tvångsarbetsanstalten å Svartsjö med 100 platser, varav 52 i en sluten avdelning, 18 i barack och 30 i en koloniförläggning (Kungsgården).

Administrationspersonalen gemensam med tvångsarbetsanstaltens. Fångvården betalar därvid för 1 assistent, 1 uppsyningsman och 1 vaktkonstapel.

Ingen förändring föreslås för administrationspersonalens del.

Arbetsledarpersonal: 18 befattningshavare för jordbruket (därav 1 i överkonstapelsgrad på fångvårdens avlöningsstat, övriga på tvångsarbetsanstaltens) 5 i trädgården (tvångsarbetsanstaltens stat), 2 i mekaniska verkstaden (yrkesmästare, fångvårdens stat) = 25 befattningshavare av vilka 3 betalas från fångvårdens avlöningsanslag.

Den mekaniska verkstaden är inrymd

i en byggnad på den slutna avdelningens gård. Såväl verkstads- som lagerutrymmen knappa. Utbyggnad önskvärd. Skulle dock sannolikt kräva stora kostnader, eftersom grundförhållandena är mycket dåliga (igenfylld sankmark).

Förslag: Antalet i jordbruk sysselsatta väl högt i förhållande till egendomens areal. Bör successivt minskas med 10—12 man. Ingen utbyggnad av den mekaniska verkstaden men däremot omdisposition av utrymmena och uppförande av lagerbarack. Maskinparken kompletteras. Antalet arbetsplatser torde kunna utökas till inemot 30. Ytterligare 1 arbetsledare anställes = sammanlagt 4 på fångvårdens stat.

Beräknade kostnader: Lagerbarack, flyttning av maskiner, elinstallationskostnader m. m. 40.000, komplettering av maskinparken 70.000.

Örebro. Sluten anstalt för vanligt fångförvar med 65 platser.

Administrationspersonal: 1 föreståndare, 1 vaktkonstapel, 2 kontorsbiträden.

Förändring: 1 kontorsbiträde indrages (verkställighetsundersökningarna upphör). Vaktkonstapeln bytes mot kanslibiträde.

Arbetsledarpersonal: 2 yrkesmästare för sadelmakeri och grövre sömnad (en av tjänsterna först helt nyligen förlagd till Örebro och avsedd för provisorisk sömnadsverkstad), 1 vaktkonstapel för diversearbeten, dessutom för skogsarbeten 1 extra arbetsledare, avlönad på jordbruksstaten, inalles 4.

Sadelmakeriet tar 8 man, skogsarbetet 6. Återstoden sysselsättes med diversearbete. Arbetstillgången i diverseverkstaden dock mycket otillfredsställande, tidvis 30—40 intagna utan sysselsättning. En provisorisk verkstad för grövre sömnad (tillverkning av kapell o. d. av bomullsduk) under inredande. Sadelmakeriet inrymt i en mindre byggnad på gården. Arbetslokalen trång och i dåligt skick, saknar bl. a. värmeledning. Inga lagerlokaler. Diversearbetet bedrives i korridor och celler i anstaltens bottenvåning. Lokalen mörk och obekväm.

Förslag: Sadelmakeriet, skogsarbetet och diversearbetet avvecklas. Sadelmakeri förekommer även vid anstalten i Kalmar. Tillgången på sadelmakeriarbete för statliga institutioner otillräcklig för försörjning av två verkstäder. Allt sadelmakeriarbete koncentreras till Kalmar. Driften i Örebro inriktas helt på grövre sömnad (kapell, grövre tygväskor, ryggsäckar o. d.). Produktionen mekaniseras. Den nuvarande sadelmakeriverkstaden inrättas till tygförråd och tillskärningsavdelning (5 man). Sömnaden förlägges till anstaltens bottenvåning som helt disponeras för ändamålet och efter ombyggnad (borttagande av mellanväggar, upphuggning av fönster, brandisolering m. m.) torde rymma 30—35 man. Ytterligare en verkstadslokal inrättas i f. d. föreståndarbostaden (outnyttjad sedan 3 år) i våningen 1 tr. upp (10—15 man). Lagerlokal för färdiga produkter inredes i en mindre byggnad på anstaltsgården (f. d. överkonstapelsbostaden, oanvänd sedan många år). Handräckning 5 man.

Antalet arbetsledare fastställes till 4. Arbetsledartjänsten på jordbruksstaten indrages.

Beräknade kostnader: Ombyggnadsarbeten 100.000, komplettering av maskinparken 30.000.

Visby. Sluten anstalt för vanligt fångförvar med 23 platser.

Administrationspersonalen består av föreståndaren ensam. Ingen förändring föreslås.

Medelbeläggningen låg. Fångantalet

överstiger sällan hälften av platsantalet. Bevakningspersonalen har beräknats för en medelbeläggning av minst 12 intagna med eget arbete. Arbetsledare saknas. Med hänsyn härtill svårt att ordna industriell verksamhet. Arbetslokalerna (några arbetsceller) dessutom otillräckliga. Hittills endast diversearbete (vävning, pappersarbete m. m.) i obetydlig omfattning. Underhandlingar pågår med domänverket angående grovarbeten (skogsarbete m. m.) på kronoparker inom Gotlands revir. Arbetet har försöksvis varit i gång under våren 1952 med 1 arbetslag om ca 6 man och 1 arbetsledare, tillfälligt anställd på jordbruksstaten.

Förslag: Anstalten, som nyligen renoverats och är i gott skick, bör utnyttjas i samma utsträckning som andra småanstalter (Umeå, Luleå, Halmstad m. fl.). Bevakningspersonalen utökas med en överkonstapel, så att de fyra vaktkonstaplarna, som f. n. finnes, helt disponeras för tillsynstjänst. Sysselsättningen baseras på grovarbete utanför anstalten (skogsarbeten o. d.) för ett arbetslag på 10 man. 1 arbetsledare anställes. Dessutom handräckning och diversearbete som tillses av överkonstapeln. Bil anskaffas för transport av de intagna till och från arbetsplatsen.

Beräknade kostnader: Uppförande av garage (flyttbart) 5.000, inköp av bil (stationsvagn e. d.) 18.000.

Bogesund (pa Vaxholm). Provisorisk koloni för vanligt fångförvar med 33 platser plus 10 reservplatser. Huvudanstalt Långholmen.

Administrationspersonalen består av föreståndaren ensam. Ingen ändring föreslås.

Skogsarbete, trädgårdsarbete, vägarbete och andra grovarbeten för domänverket m. fl. God arbetstillgång.

2 arbetsledare i vaktkonstapelsgrad vartill kommer en överkonstapel, som dock i egenskap av föreståndarens ställföreträdare endast kan tagas i anspråk för tillsyn av diversearbete. När reservplatserna utnyttjas, 1 tillfälligt anställd vaktkonstapel, avlönad på jordbruksstaten.

Förslag: Oförändrat 3 arbetsledare.

Gustafsström (pa Älvsjöhyttan). Provisorisk koloni för vanligt fångförvar med ca 30 platser plus 10 reservplatser. Huvudanstalt Örebro. Under inredande (ersätter den förutvarande kolonien Skåltjärnshyttan).

Administrationspersonalen består av föreståndaren ensam. Ingen ändring föreslås.

Sommartid vägarbete, vintertid skogsarbete.

2 arbetsledare i vaktkonstapelsgrad, vartill kommer en överkonstapel, som dock i egenskap av föreståndarens ställföreträdare endast kan tagas i anspråk för tillsyn av diversearbete. När reservplatserna utnyttjas 1 tillfälligt anställd vaktkonstapel, avlönad på jordbruksstaten.

Förslag: Oförändrat 3 arbetsledare.

Halmsjön (pa Tingslunda). Provisorisk koloni för vanligt fångförvar med 25 platser jämte 10 reservplatser i en barack. Huvudanstalt Långholmen.

Administrationspersonalen består av föreståndaren ensam. Ingen ändring föreslås.

Anläggnings- och skogsarbete för byggnadsdelegationen för storflygplatsen m. fl. God tillgång på skogsarbete.

1 arbetsledare i vaktkonstapelsgrad, vartill kommer en överkonstapel som dock i egenskap av föreståndarens ställföreträdare inte kan helt disponeras för arbetsdriften. När reservplatserna utnyttjas 1 tillfälligt anställd vaktkonstapel, avlönad på jordbruksstaten.

Förslag: Oförändrat 2 arbetsledare.

Näs: Underhandlingar pågår mellan fångvårdsstyrelsen samt Kiruna stad och Gällivare kommun om förhyrande av en de senare tillhörig egendom, arbetskolonien Näs kungsgård, belägen 13 km från Hedemora. Gården har tidigare använts såsom yrkesskola för mekaniker och är försedd med verkstadsbyggnad för mekaniskt arbete. Den planerade kolonien skulle komma att få ca 45 platser med 35—40 arbetsplatser i verkstaden. Produktionen är avsedd att inriktas på framställning av järnsängar. Driften som specialiseras kommer att få stor omfattning (6.000—8.000 sängar per år). För kolonien erfordras ca 3 arbetsledare. Om förhandlingarna ej resulterar i avtal, bör med hänsyn till räjongens storlek annat motsvarande koloniprojekt genomföras.

Åby (pa Bärby). Egendomen tillhör Centralföreningen till stöd för frigivna, har 26 platser för vanligt fångförvar och drives enligt avtal med statsverket. Har av oss tidigare föreslagits förstatligad.

Västra räjongen

Härlanda. Sluten anstalt för vanligt fångförvar med särskild psykiatrisk avdelning och kroppssjukavdelning. 177 platser, varav 25 på psykiatriska och 12 på kroppssjukavdelningen. Anstalten föreslås omdisponerad på så sätt att särskild mottagningsavdelning och särskild avdelning för isoleringsfall inredes. Härför anlitas moderniseringsanslag. Omdispositionen medför att platsantalet för vanligt fångförvar reduceras med ca 10 platser.

Nuvarande administrativ personal: 1 direktör, 1 assistent-redogörare, 1 assistent-lärare, 1 social kurator, 1 överkonstapel (direktörsexpeditionen), 2 vaktkonstaplar (redogörarexpeditionen), 1 kanslibiträde, 1 kontorsbiträde, på psykiatriska avdelningen 1 överläkare, 1 förste läkare, 2 socialassistenter, 1 vaktfru, 1 kontorsbiträde = 15 anställda.

Förändring: Direktören utbytes mot räjongchef, assistent-redogöraren mot räjongkamrer, assistent-läraren mot fångvårdsassistent, överkonstapeln mot kontorist, 2 vaktkonstaplar mot 1 kanslibiträde och 1 kontorsbiträde. Tillkommer: 1 räjongpsykiater, 1 souschef, 1 räjongingenjör, 1 kansliskrivare (kamreren), 1 kontorsbiträde (direktören) = 20 anställda.

Nuvarande arbetsledarpersonal: 5 yrkesmästare, 1 arbetsterapeut, 5 vaktkonstaplar = 11 anställda (snickeri 3, mekaniskt arbete 2, tvätteri 1, diversearbeten 2, arbetsterapi 2, handräckning 1).

I snickeriet sysselsättes 30 intagna, i mekaniskt arbete 20, i tvätteri 5, med diversearbeten cirka 40 (varav 15 på verkstad och 25 i cell), arbetsterapi (psykiatriska avdelningen) 25 och handräckning 20, eller tillhopa cirka 140 intagna. Ingen sysselsättning för de på kroppssjukavdelningen intagna. Vid full beläggning saknas arbete för cirka 25 man, kroppssjukavdelningen ej medräknad.

Särskild verkstadsbyggnad, uppförd 1937, för snickeri och mekaniskt arbete. Den mekaniska verkstadens lokaler användes tidigare för skrädderi. Tvätterilokalen, belägen i anstaltens källarvåning, trång och obekväm, olämplig för sitt ändamål. Diverseverkstaden i en källarkorridor, hälsovådlig. Arbetsterapilokaler nyligen inredda i källarvåningen under psykiatriska avdelningen, tillräckliga och fullt acceptabla. Snickeridriften huvudsakligen inriktad på maskinsnickeri (inredningsdetaljer). God arbetstillgång. I den mekaniska verkstaden blandad tillverkning (pressning, svarvning, verktygstillverkning m. m.). Tvätteriet ombesörjer tvätt för fång-

vårdsanstalterna i västra Sverige samt för några militära institutioner m. m. Kapaciteten låg, 300 à 350 kg per dag. Diversearbetet (pappersarbeten, montering av tvättklämmor etc.) huvudsakligen för privata beställare i Göteborg.

Förslag: Tvätteriet nedlägges (tvätten för anstalterna i västra Sverige överflyttas till Mariestad). — Snickeri- och mekaniska verkstaden utvidgas till 40 man vardera. Snickeriets arbetsceller, som nu endast utnyttjas som förråd, infogas i verkstadsutrymmet (mellanväggarna rives). Rök- och kafferum anordnas dels för arbetsledare, dels för intagna (gemensamt för båda verkstäderna). Material- och verktygsförråd till den mekaniska verkstaden inredes. Snickeriets nuvarande produktionsinriktning (företrädesvis maskinsnickeri) bibehålles. — Driften i den mekaniska verkstaden specialiseras och inriktas på huvudsakligen svarvning och pressning. Maskinparken inom båda verkstäderna kompletteras. — Diverseverkstaden (15 man) flyttas till nuvarande tvätterilokalen. — Arbetsterapien (25 man) och cellarbetet (25 man) oförändrat. Arbetsterapeuterna bör i möjlig utsträckning bereda lämplig sysselsättning åt patienterna på kroppssjukavdelningen (12 vårdplatser). Handräckningsarbete beräknas för 20 man.

För mekaniskt arbete anställes ytterligare 2 arbetsledare (platsantal ökat från 20 till 40), i snickeriet ytterligare 1 (platsantal ökat från 30 till 40), 1 arbetsledartjänst i tvätteri indrages. Arbetsterapi 2, diversearbete 2, handräckning 1 arbetsledare, eller tillhopa 13 tjänster = en ökning med 2.

Beräknade kostnader: Ombyggnadsarbeten m. m. 90.000, komplettering av maskinparken 410.000.

Vänersborg. Sluten anstalt för vanligt fångförvar med 63 platser.

Administrationspersonal: 1 direktör, 1 assistent, 1 kontorsbiträde.

Förändring: direktören utbytes mot föreståndare, assistenten mot kanslibiträde.

Arbetsledarpersonal: 1 yrkesmästare och 1 vaktkonstapel för sömnads- och madrassarbete, dessutom 1 extra arbetsledare för skogsarbete, avlönad på jordbruksstaten, tillhopa 3.

Sömnadsarbetena (endast grövre såsom postpåsar, transportsäckar) sysselsätter 30 man, madrassarbetet 10, skogsarbetet 6 och handräckning 4—5. Arbetstillgången inom sömnadsverkstaden är otillräcklig. Skogsarbetet ett provisorium. Provisoriska arbetslokaler i anstaltens bottenvåning.

Förslag: Driften baseras på grövre sömnad för 30 man (postpåsar, arbetshandskar m. m.) och madrassarbete för 15 man samt grovarbete (skogsarbete) 10—12 man i ett arbetslag. Handräckning 6 man. Arbetslokaler fortfarande i bottenvåningen. Ökat utrymme genom borttagande av mellanväggar m. m. Lokalen brandisoleras och renoveras. Driften rationaliseras. Bil anskaffas för transport av utearbetarna till och från arbetsplatsen. Garage uppföres vid anstalten.

Antalet arbetsledare fixeras till 4, därav 1 för grövre sömnad och 1 för grovarbete. Arbetsledartjänsten å jordbruksstaten indrages.

Beräknade kostnader: Ombyggnadsarbeten m. m. 47.000, komplettering av maskinparken, inköp av bil 35.000.

Mariestad. Halvöppen anstalt för vanligt fångförvar med 100 platser, varav 26 på två koloniliknande anläggningar (Rödjan, Lockerud).

Administrationspersonal: 1 direktör, 1 assistent, 1 överkonstapel (direktörsexpeditionen), 1 vaktkonstapel (assistentexpeditionen), 1 social kurator.

Förändring: Assistenten utbytes mot kontorist, överkonstapeln mot kanslibiträde och vaktkonstapeln mot kontorsbiträde.

Arbetsledarpersonalen består av 18 anställda, därav 1 lantbruksinspektor, 2 överkonstaplar och 15 vaktkonstaplar.

För närvarande finns endast jordbruksdrift (jordbruks-, skogs- och trädgårdsarbete). Egendomen omfattar ca 200 ha åker och 60 ha betesmark, 172 ha skog och 4 ha trädgård. Jordbruket skulle vid rationell drift icke kräva mer än 15—20 intagna men måste f. n. överbemannas i stor utsträckning på grund av bristen på annat arbete.

Förslag: Sysselsättningen baseras på industriellt arbete. Vid övervägandena av vilken arbetsgren som bör väljas har vi stannat för tvätteri. Enligt beslut av 1944 års riksdag skall centraltvätteri uppföras bl. a. i Herrljunga för ombesörjande av underhållstjänsten vid militära förband m. m. i västra Sverige. Då frågan om samordning av den statliga tvättverksamheten f. n. utredes av statens kommitté för sinnessjukvårdens utbyggande, föreslår vi att kommittén undersöker förutsättningarna att förlägga nämnda tvätteri till fångvårdsanstalten i Mariestad i stället för till Herrljunga. Huruvida jordbruket kan bibehållas, om tvätten kommer till stånd, kan avgöras först när klarhet nåtts rörande tvätteridriftens organisation och omfattning. Visar det sig att med nuvarande förläggningsutrymmen all tillgänglig arbetskraft kan sysselsättas inom tvätteriet, bör jordbruksdriften nedläggas. Vid övergång till industriell drift torde antalet arbetsledare kunna nedbringas till ca 10, vilket innebär en minskning med 8. I avvaktan på resultatet tillsvidare oförändrad organisation.

Jönköping. Sluten anstalt för vanligt fångförvar med 39 platser.

Administrationspersonalen utgöres av föreståndaren ensam. 1 arbetsledare i vaktkonstapelsgrad.

Arbetstillgången ojämn. Ofta arbetsbrist.

Ingen åtgärd föreslås, eftersom anstalten enligt avtal med Jönköpings stad skall nedläggas med utgången av 1952.

Mäshult (pa Varberg). Provisorisk koloni för vanligt fångförvar med 36 platser och 6 reservplatser. Huvudanstalt Härlanda.

Administrationspersonalen består av föreståndaren ensam. Ingen ändring föreslås.

Grovarbete (skogs- och vägarbete) för 26 man, jordbruksarbete för 5 och handräckning för 5.

2 arbetsledare i vaktkonstapelsgrad, vartill kommer en överkonstapel, som dock i egenskap av föreståndarens ställföreträdare endast kan tagas i anspråk för allmän tillsyn av jordbruksdriften (rättare). Vid utnyttjande av reservplatserna 1 tillfälligt anställd, avlönad på jordbruksstaten.

Förslag: Oförändrat 3 arbetsledare.

Smälteryd (pa Sätila). Permanent koloni för vanligt fångförvar med 32 platser. Huvudanstalt Härlanda.

Administrationspersonalen består av föreståndaren ensam. Ingen ändring föreslås.

Jordbruksarbete (10 man), maskinsnickeri 10, handräckning 4—6, grovarbete (skogsarbete m. m.) för återstoden. Jordbruksegendomen omfattar 27 ha åker och 6 ha betesmark. Skogsarbetet utföres bl. a. för domänverket. Ett mindre sågverk finnes (i gång endast under våren). I snickeriet tillverkas huvudsakligen lastpallar för statliga institutioner. Jämn arbetstillgång.

2 arbetsledare i vaktkonstapelsgrad, vartill kommer en överkonstapel, som

dock i egenskap av föreståndarens ställföreträdare endast kan tagas i anspråk för allmän tillsyn av jordbruksdriften (rättare). 1 tillfälligt anställd, avlönad å jordbruksstaten, under den tid då sågverket hålls i gång.

Förslag: Jordbruket och handräckningen är överbemannade. Arbetsstyrkan minskas till 4—5 resp. 3 man. Återstoden (25 man) till snickeri (12) och skogsarbete (13). Arbetsledarantalet oförändrat (jordbruk och grovarbete 2, snickeri 1).

Ollestad (pa Ljung). Permanent koloni, f. n. för förvarade och internerade, med 17 platser. Huvudanstalt Karlstad.

Administrationspersonalen består av föreståndaren ensam. Ingen ändring föreslås.

Jordbruks- och skogsarbete samt hönseri (nedlägges 1952). Egendomen omfattar 24 ha åker och 10 ha betesmark. Skogsarbete för domänverket.

1 arbetsledare i vaktkonstapelsgrad, vartill kommer en överkonstapel, som dock i egenskap av föreståndarens ställföreträdare endast kan tagas i anspråk för allmän tillsyn av jordbruksdriften (rättare) samt så länge hönseriet består ytterligare 1 vaktkonstapel.

Förslag: Kolonien är belägen på alltför stort avstånd från huvudanstalten för att med fördel kunna utnyttjas för förvarade och internerade. Bör ändras till koloni för vanligt fångförvar och anslutas till västra räjongen. I samband därmed bör platsantalet ökas till 35 genom uppförande av förläggningsbyggnad. Arbetsdriften baseras på industriellt arbete, förslagsvis grövre snickeri (lådtillverkning e. d.) för 20 man, jordbruksarbete för 3—5 man och skogsarbete för 8—10 man. Hönseriets lokaler tas i anspråk som snickeriverkstad (efter om- och tillbyggnad). Antalet arbetsledare fastställes till 4, varav 2 i snickeri och 2 i jordbruks- och grovarbete, innebärande en ökning med 2.

Beräknade kostnader: Om- och tillbyggnadsarbeten 35.000, maskinutrustning 30.000.

Södra räjongen

Malmö. Sluten anstalt för vanligt fångförvar med särskild psykiatrisk avdelning och kroppssjukavdelning. 189 platser, varav 28 på psykiatriska och 9 på kroppssjukavdelningen. Anstalten föreslås omdisponerad på så sätt att särskild mottagningsavdelning och avdelning för isoleringsfall inrättas. Härför anlitas moderniseringsanslag. Omdispositionen medför att platsantalet för vanligt fångförvar nedgår med 9 platser.

Administrationspersonal: 1 direktör, 1 pastor och förste lärare, 1 assistent-redogörare, 1 assistent-lärare, 1 social kurator, 2 överkonstaplar (1 på direktörens, 1 på redogörarens expedition), 1 kanslibiträde, 2 kontorsbiträden, på psykiatriska avdelningen 1 överläkare, 1 förste läkare, 1 andre läkare, 2 socialassistenter, 2 kontorsbiträden = 17 anställda.

Förändring: Direktören utbytes mot räjongchef, assistent-redogöraren mot räjongkamrer, assistent-läraren mot fångvårdsassistent, överkonstaplarna mot 1 kontorist och 1 kanslibiträde. Pastorstjänsten utgår. Tillkommer: 1 souschef, 1 kansliskrivare (kamreren), 1 kontorsbiträde (direktörsexpeditionen), 1 räjongingenjör, 1 räjongpsykiater = 21 anställda.

Arbetsledarpersonal: 11 arbetsledare, därav 4 yrkesmästare, 1 arbetsterapeut och 6 vaktkonstaplar (3 i snickeri, 1 i mekaniskt arbete, 1 i tapetsererarbete, 1 i tvätteri, 1 i diversearbete, 3 i arbetsterapi och 1 i handräckning).

Möbelsnickeriet tar 25 man, mekaniskt

arbete 12, tapetserararbete 10, tvätteri 5, diversearbete 50, arbetsterapi (endast psykiatriska avdelningen) 28 och handräckning 30. På kroppssjukavdelningen ingen sysselsättning. Sammanlagt arbete för ca 160 man. Vid full beläggning saknas arbetsmöjligheter för omkring 20 man (patienterna på kroppssjukavdelningen ej inräknade).

Särskild verkstadsbyggnad, uppförd 1936, för snickeri, mekaniskt arbete (tidigare skrädderi) och tapetserararbete. Tvätteriet, beläget i domstolsbyggnadens källarvåning, trångt och omodernt. Diverseverkstad i en f. d. bostadsavdelning (bottenvåningen i den s. k. centralavdelningen). Nyligen renoverad. Särskild arbetsterapilokal, inredd 1950 i kroppssjukavdelningens vindsvåning. Snickeridriften inriktad på kontors- och förläggningsmöbler m. m. av varierande typer. Snickeriet förser även Tygelsjökoloniens snickeri med maskinbearbetade detaljer. Tvätteriet, som har låg kapacitet, ca 150 kg per dag, tvättar för fångvårdsanstalterna i södra Sverige. Diversearbetet (pappersarbeten m. m.) endast för privata beställare.

Förslag: Tvätteriet, som är omodernt och saknar utbyggnadsmöjligheter, nedlägges. Tvätten för anstalterna i södra Sverige överflyttas till försvarets fabriksverks tvättanstalter i Landskrona och Karlskrona. Arbetsledartjänsten indrages. — Snickeridriften rationaliseras. Produktionen inriktas på framställning av några få typer av kontors- och förläggningsmöbler (t. ex. hyllor och skåp). Samordningen med Tygelsjösnickeriet (tillhandahållande av maskinbearbetade detaljer) upphör. Maskinparken kompletteras. Möbellager inredes i nuvarande tvätterilokalen. Dessutom uppföres på verkstadsgården en förrådsbarack, gemensam för snickeri- och mekaniska verkstäderna (alternativt utschaktning av källaren under verkstadsbyggnaden och anordnande av förråds- och lagerlokaler där). Genom omläggning av driften och omdisposition av verkstadsutrymmet beräknas antalet arbetsplatser kunna ökas till 45. Antalet arbetsledare ökas från 3 till 5. — Om snickeriet organiseras på föreslaget sätt, blir tapetserarverkstaden överflödig (tillverkningen av stoppade sittmöbler koncentreras till Långholmen). Verkstaden nedlägges och arbetsledartjänsten indrages. — Tapetserarverkstadens lokaler, som gränsar till den nuvarande mekaniska verkstaden, disponeras för mekaniskt arbete. Väggen mellan de båda lokalerna rives, varigenom det sammanslagna verkstadsutrymmet kan effektivt utnyttjas. Maskinparken kompletteras. Förråds- och lagerutrymme antingen i nyuppförd barack eller i källarvåningen. Antalet arbetsplatser torde kunna ökas till omkring 30. Ytterligare 2 arbetsledare anställes = 3 befattningshavare. — Diverseverkstaden bibehålles. Eftersom den inte utan olägenhet kan mottaga mer än ca 30 intagna, nedbringas antalet arbetsplatser till nämnda tal. Ytterligare 1 arbetsledare anställes = 2 befattningshavare. Den nye arbetsledaren skall svara även för cellarbetet (isoleringsavdelning, häktade, d. v. s. ca 25 man). — Arbetsterapien på psykiatriska avdelningen oförändrad. 3 arbetsterapeuter, som även bör söka bereda sysselsättning åt de på kroppssjukavdelningen intagna 9 patienterna. — Handräckningen nedbringas till 20 à 22 man. 1 arbetsledare (oförändrat). Sammanlagda antalet arbetsplatser 189.

Antalet arbetsledare bestämmes till 14 (snickeri 5, mekaniskt arbete 3, diversearbete 2, arbetsterapi 3, handräckning 1), vilket innebär en ökning med 3.

Beräknade kostnader: Ombyggnads-

arbeten m. m. 100.000, komplettering av maskinparken m. m. 180.000.

Kristianstad. Sluten anstalt för vanligt fångförvar med 48 platser.

Administrationspersonal: 1 direktör, 1 assistent-redogörare, 1 kontorsbiträde.

Förändring: Direktören utbytes mot föreståndare, assistenten mot kanslibiträde.

Arbetsledarpersonal: 3 yrkesmästare och 1 vaktkonstapel (mekaniskt arbete 2, bokbinderi och kuvertarbete 2).

Mekaniskt arbete sysselsätter 20 man, bokbinderi och kuverttillverkning 23 samt handräckning 5. Den mekaniska driften är huvudsakligen inriktad på pressnings- och svarvningsarbeten i stora serier. Då ända tills helt nyligen endast 1 arbetsledartjänst kunnat avdelas, har verkstadens kapacitet dessförinnan icke kunnat helt utnyttjas. Bokbinderiet är av ringa omfattning. Kuverttillverkningen är till övervägande del handarbete. Anstalten moderniserades 1950. Mekanisk verkstad inreddes då i den ena cellflygelns bottenvåning, bokbinderi i en byggnad på gården (förut tvättstuga m. m.) och kuvertverkstad i en del av bottenvåningen i den andra cellflygeln. Kuvertarbete förekommer även i bokbinderiverkstaden. Inga utbyggnadsmöjligheter inom de nuvarande arbetslokalerna.

Förslag: Bokbinderiet och kuvertarbetet nedlägges. Lokalerna ändras till mekanisk verkstad och diverseverkstad. Av de befintliga 2 arbetsledartjänsterna för kuverttillverkning och bokbinderi överföres den ena till diversearbete och den andra till mekaniskt arbete. Sammanlagt 4 arbetsledare (mekaniskt arbete 3, diversearbete 1). Driften i den utvidgade mekaniska verkstaden inriktas liksom hittills huvudsakligen på pressnings- och svarvningsarbeten. Maskinparken kompletteras.

Beräknade kostnader: Byggnadskostnader 35.000, komplettering av maskinparken 75.000.

Karlskrona. Sluten anstalt för vanligt fångförvar med 45 platser.

Administrationspersonalen består av föreståndaren och ett kontorsbiträde.

Ingen förändring föreslås.

Arbetsledare: 1 vaktkonstapel för diversearbete och 1 extra arbetsledare, avlönad på jordbrukets stat, för skogsarbete, tillhopa 2.

Endast pappersarbete och dylikt finnes att tillgå inom anstalten. Arbetstillgången synnerligen ojämn. Stora sysselsättningssvårigheter. Ofta arbetslöshet under det senaste året. Arbetslokaler saknas. Bottenvåningens celler utnyttjas.

Förslag: Diversearbetet avvecklas och ersättes med vävning av golvmattor m. m., företrädesvis för statliga institutioner. Mattor centralupphandlas genom krigsmaterielverkets försorg. Årsbehovet är tämligen omfattande. Arbetsplatser 25—30. Lokaler anordnas i bottenvåningens korridor och celler. Arbetslokalen avskiljes från bostadsavdelningarna genom igenläggning av balkongöppningen i våningen 1 tr. Cellmellanväggarna m. m. rives. Fönstren upphugges till normal storlek. Uppvärmningen av lokalen förbättras. Förråds- och lagerutrymme inredes i en mindre byggnad på anstaltens gård (f. d. överkonstapelsbostaden), outnyttjad sedan länge. Ytterligare 1 arbetsledare anställes = 2 befattningshavare för arbetsdriften inom anstalten. — För grovarbetet, som slagit väl ut, bibehålles för framtiden ett arbetslag på 10 man och en arbetsledare. Under de närmaste åren torde schaktnings- och planeringsarbeten i samband med uppförande av nytt sinnessjukhus i Karlskrona finnas att tillgå. Lastbil, använd-

bar såväl för transport av intagna till och från arbetsplatsen som för körslor i samband med det dagliga arbetet, bör anskaffas. Garage anordnas i anstaltens tvättstuga (numera oanvänd). Handräckning 5 man.

Antalet arbetsledare fastställes till 3. Arbetsledartjänsten å jordbruksstaten indrages.

Beräknade kostnader: Ombyggnadsarbeten m. m. 70.000, vävstolar, lastbil m. m. 50.000.

Halmstad. Sluten anstalt för vanligt fångförvar med 27 platser.

Administrationspersonalen består av föreståndaren ensam. Ingen förändring föreslås.

Konfektionsverkstad (för sömnad av överdragskläder e. d.) inrättad under hösten 1951 i tingslokalen och föreståndarexpeditionen (våningen 2 tr. i administrationsflygeln). Föreståndarexpeditionen flyttad till bottenvåningen. Verkstaden ljus och ändamålsenlig. Automatiskt brandalarmsystem installerat. Genom tillkomsten av särskilda verkstadslokaler har 7 celler, som tidigare använts såsom arbets- och förrådsceller, frigjorts för bostadsändamål. Platsantalet därigenom ökat från tidigare 20 till 27. Antalet arbetsplatser i konfektionsverkstaden 22. Endast 1 arbetsledare (i vaktkonstapelsgrad) finns. Med hänsyn härtill har verkstaden inte kunnat utnyttjas fullständigt (endast ca 15 arbetsplatser belagda). Diversearbeten i obetydlig omfattning. Ojämn arbetstillgång.

Förslag: Diversearbetet avvecklas. Konfektionsarbete enda arbetsgren. Maskinparken kompletteras med några specialmaskiner. Elektrisk uppvärmning av arbetslokalerna anordnas (nu delvis kakelugnar). Antalet arbetsplatser ökas från 22 till 25. Handräckning 2 man. Ytterligare 1 arbetsledare anställes.

Beräknade kostnader: Elvärmeinstallationer m. m. 5.000, komplettering av maskinparken 10.000.

Singeshult (pa Lidhult). Öppen anstalt för vanligt fångförvar med 35 platser. Permanent koloni.

Administrationspersonalen består av föreståndaren ensam. Ingen ändring föreslås.

Jordbruks- och skogsarbete m. m. för 25—30 man, lådtillverkning i mindre omfattning. Överenskommelse träffad med väg- och vattenbyggnadsstyrelsen angående vägarbete. Arbetet igångsättes inom kort (10 man). Egendomen omfattar 49 ha åker, 36 ha betesmark och 30 ha skog. Arbetstillgången har hittills varit otillräcklig, varför arbetskraften inte kunnat utnyttjas effektivt. Vid rationell drift skulle jordbruket inte erfordra mer än 7—8 man.

3 arbetsledare finns, i vaktkonstapelsgrad, vartill kommer en överkonstapel, som dock i egenskap av föreståndarens ställföreträdare endast kan tagas i anspråk för allmän tillsyn av jordbruksdriften (rättare).

Förslag: Jordbruks- och grovarbetet kompletteras med industriellt arbete. På egendomen finns ett grustag, som enligt förberedande provundersökningar sannolikt kan utnyttjas för cementvarufabrikation. Om mera ingående analyser bekräftar antagandet, bör cementvarufabrikation organiseras. Fabriksbyggnad uppföres. Driften dimensioneras för ca 20 man. 2 arbetsledare nyanställes (cementvaruarbetet dock ej aktuellt så länge vägarbetet pågår, d. v. s. under 2—3 år framåt). I samband med igångsättandet av driften i cementvarufabriken bör antalet jordbruksarbetare nedbringas till 8. Diverse grovarbeten, hänförliga till jordbruksdriften, torde kräva ungefär 4 man. Hela antalet sysselsatta inom jordbruksdriften såle-

des 12 man. Antalet arbetsledare bör då reduceras från 4 till 2. Sammanlagt alltså 4 arbetsledare och totalantalet oförändrat.

Beräknade kostnader: Byggnadsarbeten m. m. 90.000, maskinutrustning 65.000.

Skogsgård (pa Veinge). Permanent koloni för vanligt fångförvar med 27 platser plus 8 reservplatser. Huvudanstalt Malmö.

Administrationspersonalen består av föreståndaren ensam. Ingen ändring föreslås.

Jordbruk och grovarbete tar 10—12 man, cementvarufabrikation ca 15. Cementvarufabriken uppförd för några år sedan, nu under utbyggnad. Egendomen omfattar 27 ha åker, 8 ha betesmark och 25 ha skog.

2 arbetsledare, varav 1 yrkesmästare och 1 vaktkonstapel, vartill kommer en överkonstapel, som dock i egenskap av föreståndarens ställföreträdare endast kan tagas i anspråk för allmän tillsyn av jordbruksdriften (rättare). Vid utnyttjande av reservplatserna 1 tillfälligt anställd, avlönad på jordbruksstaten.

Förslag: Reservförläggningen ändras till permanent förläggning. Platsantalet fixeras till 35. Efter slutförandet av cementvarufabrikens utbyggnad beräknas fabriken kunna taga emot omkring 20 man. Ytterligare 1 arbetsledare anställes = 2 befattningshavare. För återstoden av de intagna jordbruk (3—4 man) grovarbete (1 arbetslag om ca 10 man) och handräckning (2—3 man). 2 arbetsledare för jordbruk och grovarbete (oförändrat). Sammanlagt 4 arbetsledare, d. v. s. utökning med 1. Arbetsledartjänsten å jordbruksstaten indrages.

Tygelsjö (pa Tygelsjö). Permanent koloni för vanligt fångförvar med 30 platser. Huvudanstalt Malmö.

Administrationspersonalen består av föreståndaren ensam. Ingen ändring föreslås.

Möbelsnickeri sysselsätter 12 man, trädgårdsarbete 8, jordbruk 1—2 och handräckning 3. Snickeriet är samordnat med Malmöanstaltens som tillhandahåller maskinbearbetade detaljer (endast montering och ytbehandling i Tygelsjö). Egendomen omfattar 8 ha åker, 2 ha betesmark och 3 ha trädgård.

4 arbetsledare, varav 2 yrkesmästare, 1 överkonstapel (trädgårdsmästare) och 1 vaktkonstapel (snickeri 2, trädgård 1 och jordbruk 1). Överkonstapeln tjänstgör tillika som föreståndarens ställföreträdare.

Förslag: Snickeridriften utökas till 18 man. Verkstaden förses med maskinsnickeri (tillbyggnad). Samordningen med Malmösnickeriet upphör. Malmö bör dock i fortsättningen tillhandahålla Tygelsjö ångtorkat virke. Virkestork uppföres alltså icke på Tygelsjö, men väl ett uppvärmbart virkesförråd. Driften specialiseras inte, såsom föreslagits beträffande övriga snickeriverkstäder utan inriktas på möbler av varierande typer. Verkstaden som därigenom i viss utsträckning får hantverksbetonad karaktär kommer att bilda ett värdefullt komplement till de industrialiserade verkstäderna. Maskinparken kompletteras. Arbetsledarantalet oförändrat (2 befattningshavare). Trädgården t. v. oförändrad med 1 arbetsledare och 8 intagna. Jordbruket oförändrat med 1 arbetsledare och 1 intagen. Handräckning 3 intagna. Sammanlagt 4 arbetsledare, d. v. s. oförändrat antal.

Beräknade kostnader: Tillbyggnad av snickeriverkstaden m. m. 90.000. Komplettering av maskinparken m. m. 40.000.

Ödevata (pa Eskilsryd). Provisorisk koloni för vanligt fångförvar med 45

platser, därav 10 i en reservförläggning (barack).

Administrationspersonalen består av föreståndaren ensam. Ingen ändring föreslås.

Jordbruks-, skogs- och vägarbete (vägarbete sommartid, skogsarbete vintertid). God arbetstillgång. Egendomen, som arrenderas, omfattar 9 ha åker och 9 ha betesmark. Vägarbetet (f. n. 2 vägbyggnadsföretag i gång) bedrives för väg- och vattenbyggnadsstyrelsens räkning. Kolonien förfogar över 2 lastbilar, som utnyttjas dels för transport av de intagna till och från arbetsplatserna, dels i vägarbetet.

2 arbetsledare i vaktkonstapelsgrad, vartill kommer en överkonstapel, som dock i egenskap av föreståndarens ställföreträdare endast kan tagas i anspråk för allmän tillsyn av jordbruksdriften (rättare). Under de tider då vägarbete pågår och reservförläggningen utnyttjas 2 tillfälligt anställda, avlönade på jordbrukets stat.

Förslag: Oförändrat 3 arbetsledare.

Interneringsräjongen

Hall föreslås bli namnet för de till en anstalt sammanslagna anstalterna Hall och Håga. Av praktiska skäl redovisas de båda anstaltsavdelningarna här nedan separat.

(Hall.) Anstalt för förvarade och internerade med 114 platser, därav 67 på sluten, 20 på halvöppen och 27 på helöppen avdelning.

Administrationspersonal: 1 direktör, 1 kamrerare, 1 assistent, 1 social kurator, 2 kanslibiträden (1 kamreraren, 1 direktören), 2 kontorsbiträden, 1 telefonist = 9 anställda.

Förändring: Anstalten ersätter Norrköping som mottagningsanstalt. Tillkommer en räjongchef, tillika räjongpsykiater. Direktören utbytes mot souschef, assistenten blir fångvårdsassistent, kamreren blir räjongkamrer. 1 kansliskrivare tillkommer för kamrerarkontoret och 1 kontorist hos räjongchefen = 12 anställda. Vi har ansett att frågan om anställande av en räjongingenjör för denna räjong bör anstå i avvaktan på en koncentration av säkerhetsanstalterna.

Arbetsledarpersonal: 20 anställda, varav i snickeri 3 (1 yrkesmästare, 2 vaktkonstaplar), i tvätteri 2 (1 yrkesmästare, 1 vaktkonstapel), i jordbruksdriften 12 (1 lantbruksinspektor, 4 överkonstaplar, 4 vaktkonstaplar och på jordbruksstaten 3 förmän) samt i handräckning m. m. 3 vaktkonstaplar. Dessutom tillkommer för jordbruksdriften 4 befattningshavare utan arbetsledande funktioner (1 bilförare, 2 kördrängar, 1 nattvakt) avlönade på jordbruksstaten.

I snickeriet sysselsättes 25 intagna, i tvätteri 10, i jordbruk 20, i trädgård 5, i skogsarbete 1 arbetslag med 5—10 och i handräckning 20. Dessutom finns diversearbete i mindre omfattning. Snickeriet inrymt i särskild verkstadsbyggnad. Nyligen moderniserat. Saknar dock virkesförråd och virkestork. Lagerlokalerna otillräckliga. Tvätteriet i samma byggnad som maskincentralen. Arbetslokalerna förhållandevis goda. Jordbruksegendomen (inklusive Håga) 150 ha åker, 68 ha betesmark, 4 ha trädgård och 471 ha skog.

Förslag: Tvätteriet utökas. Utökningens omfattning beroende på storleken av den tvättgodsmängd som kan komma att förläggas till Hallanstalten. Frågan bör utredas av statens kommitté för sinnessjukvårdens utbyggande (jfr Mariestad). Snickeridriftens nuvarande omfattning och inriktning (tillverkning av skåp, klädskåp o. d., i stora serier) bibehålles (3 arbetsledare, 25 arbetare).

Verkstaden förses med virkesförråd, virkestork och lagerlokal för färdigfabrikat. Om utvidgningen av tvätteridriften kommer till stånd och ett större antal intagna än för närvarande sålunda kan sysselsättas med tvätteri, finns det anledning att överväga en avveckling eller i varje fall en omorganisation av anstaltens jordbruk (ev. överförande till annan statlig myndighet). Jordbruk är såsom på annan plats framhålles mycket personalkrävande i förhållande till det antal intagna som kan sysselsättas därmed. Givetvis kan det ur terapeutisk synpunkt vara värdefullt för anstalten att i jordbruket ha tillgång till utearbete under relativt fria former. Vi anser emellertid att terapisynpunkten tillgodoses lika bra genom annat, mindre personalkrävande utearbete (trädgårdsarbete, skogs- och anläggningsarbete etc. Om jordbruket avvecklas och ersättes med tvätteri och grovarbete e. d., bör omkring 8 befattnigshavare (för Hall och Håga gemensamt) kunna inbeskaras. I avvaktan på undersökningen om tvättverksamheten oförändrad organisation av anstaltens arbetsdrift.

Beräknad kostnad: Virkesförråd m. m. 80.000.

(Håga.) Anstalt för psykiatrisk vård med 70 platser.

Administrationspersonal: 1 överläkare, 2 förste läkare, 1 social kurator, 1 socialassistent, 1 översköterska, 1 kanslibiträde, 2 kontorsbiträden, 1 telefonist = 10 anställda.

Förslag: Oförändrad organisation.

Arbetsledarpersonalen består av 6 anställda, därav 1 arbetsterapeut och 1 vaktkonstapel för inomhusarbete, 2 vaktkonstaplar för utomhusarbete, 1 överkonstapel (rättare) samt 1 förman på jordbruksstaten.

All sysselsättning av de intagna betraktas som arbetsterapi utan krav på produktion. Inomhus bedrives vävning, halm- och korgarbeten, träslöjd m. m., utomhus jordbruks- och trädgårdsarbete samt skogs- och annat grovarbete. Dessutom handräckningsarbeten i rätt stor omfattning. Arbetsterapilokalerna inomhus består av 2 större och 1 mindre arbetsrum i anslutning till bostadsavdelningarna och 2 slöjdlokaler i källarvåningen. Jordbruksdriften samordnad med Hallanstaltens och under dess ledning.

Förslag: 1 sysselsättningsterapeut anställes för sysselsättande av sådana intagna som inte kan beredas arbete i gemensamhet. Komplettering av maskinutrustningen (vävstolar och inventarier för keramikarbete). Om Halljordbruket avvecklas (se ovan) måste även Hågas jordbruk upphöra men bör då ersättas med annat vårdmässigt lämpligt utearbete (trädgårdsarbete eller dylikt). Rättare- och jordbruksförmanstjänsterna kan därvid indragas och ersättas av 1 annan tjänst. Tillsvidare oförändrad organisation av utearbetet.

Sammanlagt 7 arbetsledare, d. v. s. ökning med 1.

Beräknad kostnad: Komplettering av maskinutrustningen 10.000.

Norrköping. Sluten anstalt för förvarade och internerade med 92 platser.

Administrationspersonal: 1 direktör, 1 assistent-redogörare, 1 vaktkonstapel (redogöraren), 1 kanslibiträde (direktören), 1 social kurator = 5 anställda.

Förändring: Anstalten upphör som mottagningsanstalt. Assistenten utbytes mot kontorist, vaktkonstapeln mot kontorsbiträde.

Arbetsledarpersonalen består av 6 anställda, varav 4 yrkesmästare och 2 vaktkonstaplar (konfektionssömnad 3, tvätteri 1, diversearbete 1, handräckning 1) samt 1 förrådsman (vaktkonstapel).

Konfektionssömnaden tar 35 man, tvätteri 5, diversearbete 35 och handräckning 17. Konfektions- och diverseverkstäderna är inrymda i administrationsbyggnaden i tämligen rymliga och under fjolåret moderniserade arbetslokaler. Produktionen i sömnadsverkstaden specialiserad och inriktad på framställning av överdragskläder. I diverseverkstaden bl. a. garnspolning för ett textilföretag i Norrköping (maskinutrustning tillhandahålles av företaget). Tvätteriet är beläget i en mindre byggnad på anstaltens gård. Lokalen trång, kapaciteten bl. a. på grund härav mycket låg, ca 150 kg per dag.

Förslag: Tvätteriet nedlägges när den nuvarande arbetsledaren inom några år avgår med pension. Arbetsledartjänsten överföres därefter till konfektionsverkstaden och förlägges till dess tillskärningsavdelning. Denna utvidgas så att den kan tillgodose förutom den egna verkstaden även vissa av fångvårdens övriga sömnadsverkstäder, varvid driften vid verkstäderna samordnas. Tillsvidare 3 arbetsledartjänster i konfektionssömnad. Komplettering av maskinparken (vissa specialmaskiner). Diversearbetet oförändrat, 35 man och 2 arbetsledare, varav den ene jämväl skall tillse renhållning och fullgöra avlösartjänstgöring i panncentralen.

Sammanlagt 6 arbetsledare och 1 förrådsman (oförändrat).

Beräknade kostnader: Ombyggnadsarbeten 40.000, komplettering av maskinparken 15.000.

Karlstad. Sluten anstalt för förvarade och internerade med 63 platser.

Administrationspersonal: 1 direktör, 1 assistent-redogörare, 1 social kurator, 2 kontorsbiträden = 5 anställda.

Förändring: Assistenten utbytes mot kanslibiträde. 1 kontorsbiträde utgår = 4 anställda.

Arbetsledarpersonalen består av 5 anställda, därav 3 yrkesmästare och 2 vaktkonstaplar (mekaniskt arbete 2, konfektionssömnad 2, diversearbete 1).

I mekaniskt arbete sysselsättes 15 man, i konfektionssömnad 20—22 och i handräckning 6. Dessutom diversearbete för 12 man. Mekaniska verkstaden i en fristående, äldre byggnad på anstaltens gård. Verkstaden inredd för några år sedan. Konfektionsverkstaden (tillverkning av överdragskläder) belägen i administrationsflygelns våning 2 tr. upp, nyligen moderniserad. Diversearbetet i provisoriska lokaler i en uthusbyggnad.

Förslag: Den mekaniska verkstaden utbygges till 25 arbetsplatser (tillbyggnad av verkstadslokalen, komplettering och omdisposition av maskinparken). Ytterligare 1 arbetsledare anställes = 3 befattningshavare. Konfektionsverkstaden oförändrad (2 befattningshavare och 22 man). Diverseverkstaden renoveras (1 befattningshavare, 10 man). Handräckning 6 man. Konfektionsverkstaden har 8 reservplatser som kan utnyttjas vid överbeläggning. Tillfällig förstärkning av arbetsledarpersonalen med 1 man om hela reservkapaciteten utnyttjas.

Sammanlagt 6 arbetsledare (ökning med 1).

Kostnader: Byggnadskostnader m. m. 65.000, komplettering av maskinparken 80.000.

Kalmar. Sluten anstalt för förvarade och internerade, företrädesvis svårbehandlade, med 53 platser.

Administrationspersonal: 1 föreståndare, 1 kanslibiträde, 1 kontorsbiträde, 1 socialkurator = 4 anställda.

Förändring: Föreståndaren utbytes mot direktör.

Arbetsledarpersonal: 3 anställda, varav 1 yrkesmästare och 2 vaktkonstaplar

(mekaniskt arbete 2, sadelmakeri och diversearbete 1).

Mekaniskt arbete tar 12 man, sadelmakeri 10, handräckning 5. Dessutom diversearbeten av skiftande art. Ojämn arbetstillgång. Ofta svår arbetsbrist. Mekaniska verkstaden inredd i ena bostadsflygelns bottenvåning. Utrymmet knappt. Bilokaler för svetsning m. m. i en mindre byggnad på anstaltsgården (f. d. överkonstapelsbostaden). Sadelmakeri och diversearbete i vissa lokaler i en av bostadsavdelningarna.

Förslag: Utrymmet i den mekaniska verkstaden ökas genom borttagande av mellanväggar m. m. Förbindelsegång anordnas till bilokalerna i gårdsbyggnaden. 20 man sysselsättas. Driften specialiseras och inriktas huvudsakligen på svarvning och pressning. Diversearbetena bibehållas endast som cellarbete för 18—20 man. Sadelmakeriet utökas till 20 arbetsplatser (jfr Örebro). Ny verkstadsbarack med anslutning till den nyssnämnda förbindelsegången uppföres. Maskinparken i mekaniska och sadelmakeriverkstäderna kompletteras. Handräckning för 6 man. Genom överflyttning av sadelmakeriet till särskild verkstadsbyggnad frigöres 12 celler för bostadsändamål. Anstaltens platsantal utökas därigenom till ca 65. Verkstäderna kräver med hänsyn till klientelets sammansättning förhållandevis större antal arbetsledare än verkstäder av motsvarande storleksordning, avsedda för normalklientel.

Ytterligare 3 arbetsledare anställes = inalles 6 befattningshavare, därav 3 för mekaniskt arbete (2 arbetslokaler, svårövervakade), 2 för sadelmakeri och 1 för cellarbete (förutsättes bestå huvudsakligen av sadelmakeriarbete).

Beräknade kostnader: Ombyggnadsarbeten, verkstadsbarack m. m. 115.000, komplettering av maskinparken 120.000.

Västervik. Sluten anstalt för förvarade och internerade med särskild psykiatrisk avdelning. 51 platser.

Administrationspersonal: 1 överläkare, 1 föreståndare, 1 socialassistent, 2 kontorsbiträden = 5 anställda.

Ingen förändring föreslås.

Arbetsledarpersonalen består av 1 arbetsterapeut och 1 vaktkonstapel.

Endast arbetsterapi och handräckning finns. Arbetslokaler för arbete i gemensamhet (20-tal) inredda under fjolåret i en mindre byggnad på anstaltens gård. Sysselsättningen består huvudsakligen av monteringsarbeten för ett industriföretag i Västervik. Maskinutrustning m. m. tillhandahålles av företaget.

Förslag: Ytterligare 1 arbetsledare anställes för ledningen av cellarbetet och arbetet inom den psykiatriska avdelningen = 3 befattningshavare.

Inga byggnads- och maskinkostnader.

Sjöboda (pa Strångsjö). Permanent koloni för förvarade och internerade med ca 20 platser (inrättad i december 1951). Huvudanstalt Norrköping.

Administrationspersonalen består av föreståndaren ensam. Ingen ändring föreslås.

F. n. endast skogs- och planeringsarbeten. 1 arbetsledare i vaktkonstapelsgrad, vartill kommer en överkonstapel, som dock i egenskap av föreståndarens ställföreträdare endast kan tagas i anspråk för tillsyn av diversearbete. Därjämte 1 arbetsledare i vaktkonstapelsgrad reserverad för kolonien i avvaktan på tillkomsten av verkstad.

Förslag: Arbetsdriften inriktas på snickeri (lådtillverkning e. d.) för 10—12 intagna och skogsarbete för 1 arbetslag med 6—8 intagna. Verkstadslokaler inredes i befintliga f. d. ekonomibyggnader.

Arbetsledarantalet oförändrat 3 be-

fattningshavare, varav en skall fungera som föreståndarens ställföreträdare.

Beräknade kostnader: Byggnadsarbeten 30.000, maskinutrustning 35.000.

Orretorp (pa Deje). Permanent koloni för förvarade och internerade med 23 platser. Huvudanstalt Karlstad.

Administrationspersonalen består av föreståndaren ensam. Ingen ändring föreslås.

Jordbruks- och skogsarbete (12—16 man). Handräckning 3 man. Egendomen omfattar 42 ha åker och 9 ha betesmark. Skogsarbetet bedrives för domänverket m. fl.

2 arbetsledare i vaktkonstapelsgrad, vartill kommer en överkonstapel, som dock i egenskap av föreståndarens ställföreträdare endast kan tagas i anspråk för allmän tillsyn av jordbruksdriften (rättare).

Förslag: Antalet intagna ökas till 30 genom förändrad disposition av anstaltsbyggnaden. En förutsättning härför är dock att kolonien förses med verkstadsarbete. Såsom ny arbetsgren föreslås mekaniskt arbete. Befintlig smedja kan efter om- och tillbyggnad tas i bruk som arbetslokal. Antal arbetsplatser ca 15. 2 arbetsledare anställes. För jordbruks- och skogsarbete (jordbruk 3—4 man, grovarbete 8—9 man) disponeras 2 arbetsledare varigenom 1 arbetsledartjänst kan indragas där. Handräckning 3 man.

Sammanlagt 4 arbetsledare (mekaniskt arbete 2, jordbruks- och skogsarbete 2) = ökning med 1.

Beräknade kostnader: Om- och tillbyggnadsarbeten 50.000, maskinutrustning 75.000.

FEMTE KAPITLET

Speciella frågor

1. *Jordbruk* såsom grovarbete för öppenvårdsklientel förekommer i relativt stor utsträckning. Antalet bokförda dagsverken vid de i fångvårdens regi drivna jordbruken under ett budgetår motsvarar ca 180 årsarbetare (300 dagsverken per intagen och år). Härvid har icke medräknats dagsverken som utförts i skogs- och trädgårdsarbete samt vissa körslor m. m. och ej heller arbete som intagna utfört åt enskilda jordbrukare. Arbeten på byggnader samt grundförbättringsarbeten är däremot inbegripna. I jordbruken vid Svartsjö och kolonien Åby-Bärby, vilka icke drives av fångvården, sysselsättes ca 45 straff- och fängelsefångar. Jordbruksdriften har emellertid ur fångvårdssynpunkt åtskilliga nackdelar. De mest framträdande är:

a) Arbetskraftsbehovet i nutida jordbruk är litet och torde fortfarande befinna sig i minskning. Detta förhållande är särskilt påtagligt för de större jordbrukens del. Sålunda har, enligt de av lantbruksstyrelsen publicerade räkenskapsresultaten från svenska jordbruk, antalet mantimmar per ha och år vid jordbruk större än 100 ha i mellersta Sveriges slättbygder under åren 1945/46—1949/50 uppgått till respektive 210, 186, 173, 160 och 166. Om man fasthåller vid principen att fångvårdens arbetsdrift framför allt ur resocialiseringssynpunkt bör följa utvecklingen ifråga om arbetsmetoder och maskinutrustning m. m. skulle detta innebära att man vid ett fångvårdsjordbruk av denna storleksordning och med denna belägenhet skulle ha kunnat rationellt sysselsätta ungefär 20 procent färre fångar år 1949/50 än år 1945/46. En uppskattning av det antal intagna som skulle erfordras för drift av fångvårdens jordbruk, baserad på de av lantbruksstyrelsen publicerade uppgifterna om arbetskraftsåtgången för jordbruk av skilda storleksklasser i olika delar av landet, ger en långt lägre siffra än det antal intagna som realiter sysselsätts i fångvårdsjordbruken. Även om hänsyn tages till att befattningshavarna inte kan göra full arbetsinsats i jordbruket på grund av nödvändigheten att utöva viss bevakning, till att alla intagna i fysiskt avseende inte kan räknas som fullgod arbetskraft samt till att jordbrukens driftsprogam kan ha givits en mera arbetskrävande inriktning än vad som svarar mot medeltalet inom respektive storleksgrupper och geografiska belägenheter, måste en avsevärd överbemanning anses föreligga.

Anledningen till den bristande överensstämmelse mellan uppskattad och reell siffra för jordbrukens fångarbetskraft som föreligger vid samtliga jordbruk ehuru i varierande grad, torde huvudsakligen bero på samverkan mellan följande omständigheter: 1) Utvecklingen på rationaliseringsområdet har inte kunnat följas i samma takt som vid jordbruk utanför fångvården. Genom högt driven rationalisering skulle näm-

ligen arbetskraftsbehovet ha minskat i så hög grad att ett stort antal intagna ställts utan sysselsättning. 2) Utöver den förut nämnda bristen på fysiska kvalifikationer hos en del av de intagna tillkommer för många av dem brist på tidigare erfarenhet av jordbruksarbete. Antalet den 10 februari 1952 intagna straff- och fängelsefångar samt fövarade, vilka i centrala fångregistret hänförts till yrkesgruppen jordbruksarbetare (samt förmän och arbetsledare i jordbruk) uppgick till 108. En del av dessa torde vara intagna på slutna anstalter, varför mer än hälften av de i fångvårdens jordbruk arbetande fångarna inte torde tillhöra kategorin jordbruksarbetare. Det kräves också lång tid att inom jordbruket uppnå god arbetsprestation för ovana arbetare. 3) På grund av bristande överensstämmelse mellan platsantal i förläggningshänseende och arbetstillgång är man nödsakad att placera oproportionerligt många intagna i jordbruksarbete.

b) Jordbruket kräver stort antal arbetsledare. Antalet befattningshavare i jordbruken (inklusive Svartsjö och Åby) är ca 65, varvid arbetsledare för trädgårds- och grovarbete inte medräknats. Antalet intagna per befattningshavare är således i medeltal ca 3,5 (vid kolonierna högre, vid övriga anstalter lägre än detta medeltal). I övrig arbetsdrift är motsvarande förhållande något större än 8. Det jämförelsevis stora personalbehovet inom jordbruksdriften är sannolikt främst förorsakat av att arbetets art gör att de intagna måste vara uppdelade i små grupper spridda över stora områden, vilket försvårar tillsynen.

De ovan påtalade nackdelarna hos jordbruksarbetet synes böra föranleda att driften omlägges och inskränkes enligt följande riktlinjer: Jordbruken drives på sådant sätt, att arbetskraftsbehovet någorlunda motsvarar förhållandena vid jordbruk utom fångvården. Antalet jordbruk inskränkes successivt så att arbetskraftsbehovet svarar mot de öppenvårdsfall, som tillhör den jordbrukskunniga gruppen (eller som önskar och bör få jordbrukspraktik) och för vilka så ringa tillsynsbehov föreligger, att proportionen mellan antalet intagna och antalet befattningshavare kan bringas i nära överensstämmelse med motsvarande proportion inom fångvårdens övriga arbetsdrift. Vid inskränkningen bör iakttas, att kvarvarande jordbruk såvitt möjligt bör uppfylla följande önskemål: Driften bör kunna ge ett ekonomiskt godtagbart resultat. Överskottsplatser i förläggningen bör kunna utnyttjas antingen genom stadigvarande tillgång på skogs- eller vägarbete eller genom inrättande av annan arbetsdrift.

En inskränkning av fångvårdens jordbruksarbete bör föregås av en undersökning i varje särskilt fall, därvid även bör beaktas på vad sätt avveckling av de jordbruk som icke anses böra bibehållas bör ske.

2. Fångvårdens *byggnadsverksamhet* omfattar dels vanliga underhållsarbeten, dels ny- och ombyggnadsarbeten. De förra ombesörjes av anstalterna med tillhjälp av intagna (i genomsnitt omkring 30 man). Dessa får ofta arbeta tämligen självständigt, eftersom arbetena i regel inte är av sådan storleksordning, att särskild arbetsledare kan avdelas. Endast vid ett fåtal anstalter finns f. ö. bland personalen befattningshavare med erfarenhet av byggnadsarbete. Då de intagna mera sällan är fullt yrkeskunniga, blir underhållsarbetena inte alltid utförda på ett tekniskt fullgott sätt. För ny- och ombyggnadsarbetena finns inom arbetsdriften en särskild byggnadsavdelning på fem be-

fattningshavare, varav en för administration och fyra för arbetsledning. Antalet sysselsatta intagna brukar hålla sig omkring 30, fördelade på 3—4 arbetslag.

Förslag: Om, såsom vi ifrågasatt, fångvårdsstyrelsens delfond av statens allmänna fastighetsfond överföres till byggnadsstyrelsens delfond och byggnadsstyrelsen således övertar ansvaret för förvaltningen av fångvårdens fastigheter, bör underhållsarbeten utföras enligt den praxis som tillämpas ifråga om övriga av byggnadsstyrelsen förvaltade statliga byggnader. En sådan ordning utesluter icke att fångarbetskraft kan användas vid fullgörande av underhållsarbeten. Ny- och ombyggnadsarbetena bör bibehållas i fångvårdens regi, dock endast i den utsträckning de kan medhinnas med nuvarande organisation av arbetsdriftens byggnadsavdelning. Ett lämpligt arrangemang synes vara, att dylika arbetsobjekt erbjudes fångvårdsstyrelsen med prioritetsrätt. Vi föreslår således oförändrad organisation av arbetsdriftens byggnadsavdelning (5 befattningshavare).

3. Enligt vårt förslag skall *fångtransporterna* i huvudsak begränsas till anstalter som ligger inom räjongen. Utöver dessa ordinära transporter måste emellertid hänsyn också tas till de talrika domstolstransporterna av häktade och intagna som domstolen eljest rekvirerar för att höra i något mål. Dessa sistnämnda transporter kan vanligen ej i förväg planeras med hänsyn till personaltillgång och andra praktiska skäl, utan de får ofta tas vid för anstalterna olämpliga tider, då personalen är fåtalig eller upptagen med andra transportuppgifter m. m. Åtskilligt kan emellertid vinnas i personalbesparingssyfte genom att de ordinära transporterna mellan anstalterna samordnas och av räjongchefen förlägges till de för anstalterna lämpligaste tidpunkterna. Smidigast bör de kunna utföras, om varje räjong får sig tilldelad en särskild fångtransportbil med bilförare. Denna bil bör även kunna utnyttjas vid domstolsresorna och vid tjänstebesök på räjonganstalterna. Utan att kunna framlägga några beräkningar av ekonomisk natur, anser vi oss dock kunna utgå ifrån att besparingar bör uppkomma om sådana räjongbilar anskaffas, förutom den fördel som ligger i att passagerartågen befrias från de för många resenärer trivselstörande fångtransporterna. Vid förflyttningar av enskilda fångar från slutna anstalter till kolonier inom räjongen bör s. k. transportpermission kunna komma till vidgad användning.

4. *Centrala fångregistrets* omfattande registrering av uppgifter angående fångklientelet skulle med räjongsystemets införande kunna avsevärt begränsas utan att registrets betydelsefulla funktioner därigenom eftersattes. För närvarande insänder anstalterna sex gånger i månaden (den 1, 5, 10, 15, 20, 25) uppgift angående nykomna på intagningskort och avgångna på avgångskort. Dessutom insändes förflyttningsbesked angående alla förflyttningar och registerbesked angående förändringar som rör den intagne. Intagningskorten förvaras så länge den intagne finns kvar på anstalt i ett aktualregister enligt Kardexsystemet. Där kan man alltså se de intagna uppgrupperade på de olika anstalterna. När fången avgår, fästes intagningskortet samman med avgångskortet och flyttas över till ett avgångsregisterskåp, där de förvaras i nummerföljd årsvis. Till såväl aktual- som avgångsregister hör ett namnregister på remsor. På remsorna upptas en rad uppgifter enligt ett kodsystem. Man kan sålunda på en namnsticka se inte bara

namnet, utan även födelsetiden, födelsekommun och län, kyrkobokföringsort och län, domstol, straffart, strafftid, brott, civilstånd, barnantal, fångvårdsanstalt, sättet för avgång (villkorlig frigivning etc.). Samma beteckningssystem användes på nederkanten av intagningskorten i aktualregistret och bildar när intagningskort och avgångskort sammanföres en överkant som i avgångsregistret underlättar uppspårandet av de fall man vill få fram.

Centrala fångregistret upprättades vid en tidpunkt, då registreringssystematiken över huvud taget inte var så utvecklad och då även kunskapen om sammansättningen av anstaltsklientelet var relativt ringa. Efter de erfarenheter som nu gjorts under en följd av år, torde det vara lämpligt att registret reorganiseras.

Vi förordar, att registret som hittills skall innehålla intagningskort för nykomna men att dessa korts individualuppgifter beskäres väsentligt, vidare att korten förvaras i namnföljd (man kan då utesluta aktualnamnregistret) med uppgivande av anstaltsräjong (ej anstalt). Avgångskortet bör som hittills vara utförligt och innehålla individualuppgifter som kan tjäna forskningsändamål (kontrollen måste då skärpas betydligt mot vad nu gäller). Det bör kunna hopfästas med intagningskortet och förvaras i nummerföljd efter avgångsåret. För de avgångna bör finnas ett sökregister, innehållande namn och födelsetid. I övrigt torde centrala fångregistrets kodbeteckningar kunna utelämnas och därigenom avsevärd arbetskraft inbesparas.

Centrala fångregistrets definitiva utformning blir beroende av de resultat som framkommer genom kriminalstatistikutredningens arbete. Skulle detta medföra att kriminalstatistiken koncentrerades till statistiska centralbyrån, vore det lämpligt att avgångskort och intagningskort överlämnades efter hand som lån till statistiska centralbyrån för att därstädes tabuleras på statistikmaskinkort.

Förflyttningsbesked skulle i fortsättningen ej insändas från anstalterna angående förflyttningar inom räjongen, däremot beträffande förflyttningar mellan räjongerna. Registerbeskedsuppgifterna skulle begränsas till antalet.

Beträffande de varje månad ingående beläggningsrapporterna från anstalterna skulle någon ändring ej göras. Fångvårdsstyrelsen skulle alltså ha en fortlöpande överblick över ställningen vid varje anstalt.

Ett särskilt spörsmål är förvaringen av akthandlingar rörande de intagna. För närvarande finns hos fångvårdsstyrelsen i anslutning till det centrala fångregistret ett särskilt arkiv, *mappregistret*, för handlingar angående enskilda intagna. Dessa handlingar förvaras grupperade efter födelsedatumnumrering. Vi föreslår att detta register behålles. När en fånge avgått från en anstalt skall hans handlingar alltså översändas till mappregistret, som i sin tur kan utlåna handlingarna till domstolar eller den anstaltsräjong, där den avgångne eventuellt nyintages.

5. Vi har övervägt att föreslå en delegering till räjongerna av dels den s. k. *strafftidsberäkningen* och dels den s. k. *verkställbarhetskontrollen* av utslag. Flertalet domar är otvivelaktigt av den enkla beskaffenhet att beräkningen av tiden för straffets slut, resp. dagen för den obligatoriska villkorliga frigivningen eller tidigaste dag för den fakultativa villkorliga frigivningen inte kan erbjuda några svårigheter för befattningshavare med räjongchefs kvalifikationer. För de invecklade fallen skulle

man naturligtvis kunna behålla en rätt för räjongchefen att från fångvårdsstyrelsen inhämta upplysning. På grund av den tveksamhet som yppat sig i denna fråga vid våra överläggningar med de praktiskt initierade har vi emellertid inte ansett oss böra föreslå att en sådan delegering *nu* kommer till stånd. Verkställbarhetskontrollen är i regel ej heller av invecklad natur. Så länge strafftidsberäkningen sker av fångvårdsstyrelsen bör dock även verkställbarhetskontrollen utövas av densamma.

6. Följande ärenden som nu handlägges hos fångvårdsstyrelsen bör *delegeras till räjongcheferna:*

Anstaltsanvisningar inom räjongerna.

Förflyttningar mellan räjongerna av enskilda fall.

Beslut angående inställelser inför domstol eller annan myndighet enligt 37 och 38 §§ straffverkställighetslagen.

Ersättning för inställelsekostnad för avtjänande av straff.

Permission.

Frigång.

Arbete i enrum.

Sjukvård utom anstalten.

Understödsärenden.

Tandvård.

Ersättning för förstörda persedlar.

Disposition av arbetspremier.

Disposition av egna medel.

Bidrag till enskilda studier.

Publiceringstillstånd.

Från fångvårdsstyrelsen *till räjongnämnderna bör delegeras:*

Yttranden till Kungl. Maj:t över ansökning om nåd.

Inräknande i strafftid av tid för vistelse utom anstalt.

Strafförlängning på grund av disciplinär förseelse.

Beslut enligt lagen om villkorlig frigivning.

Vi avser, att fångvårdsstyrelsens fördelning av anslag för olika utgiftsändamål omlägges, så att varje räjong erhåller sin andel av anslagssumman, varefter räjongchefen fördelar det erhållna beloppet mellan de olika räjonganstalterna.

Beträffande ärenden som delegeras från fångvårdsstyrelsen till räjongchefer bör styrelsen självfallet äga befogenhet att ge anvisningar av principiell innebörd liksom även befogenhet att ändra räjongchefens beslut.

7. Vid kolonisystemets utbyggande i samband med straffverkställighetsreformen räknades med att kolonierna skulle ha platser för 20—30 intagna. I personalorganisationen upptogs ingen särskild expeditionspersonal, eftersom man ansåg att anstaltens styresman själv skulle kunna utföra expeditionsarbetet. Ett antal kolonier har emellertid numera utbyggts att mottaga fler än 30 intagna. Vid sistnämnda kolonier är expeditionsarbetet alltför betungande för att rimligen kunna skötas av föreståndaren ensam. Med hänsyn till variationerna i beläggningen på kolonierna har vi dock inte ansett oss böra föreslå heltidsanställda biträden för kontorsgöromål utan föreslår i stället, att särskilda medel beräknas under fångvårdsanstalternas avlöningsanslag för tillfällig *skrivhjälp åt koloniföreståndarna,* när beläggningen överskrider 30 intagna.

8. *Läkarvården* vid fångvårdsanstalterna synes i samband med räjongplanen kunna organisatoriskt omläggas i följande riktning. Räjongpsykiatern bör öva uppsikt över all sjukvård åt de intagna vid samtliga anstalter i räjongen. Mer eller mindre fast knutna till anstalterna med hänsyn till dessas storlek bör finnas arvodesläkare för kroppssjukvård. Psykiatriska avdelningen, inklu-

sive kroppssjukavdelningen, bör betraktas såsom en självständig anstalt i förhållande till centralanstalten i övrigt och ha räjongpsykiatern till styresman. Vid Långholmen bör emellertid på grund av anstaltens storlek undantag göras från regeln och den särskilt anställda kroppssjukläkaren vara självständig chef på sin sjukavdelning.

SJÄTTE KAPITLET

Lagändringar

Ett genomförande av räjongplanen kräver ändringar beträffande lagarna om verkställighet av frihetsstraff m. m. samt om villkorlig frigivning. Ändringarna kan vidtagas antingen på så sätt att de införes direkt i de berörda lagarna eller också så att de sammanfattas i en särskild lag som upphäver vad däremot strider i de nämnda båda lagarna.

Vi har funnit den senare metoden lämpligast. Härvid har vi beaktat dels att det kan befinnas nödvändigt att genomföra räjongplanen stegvis och dels att man bör insamla erfarenheter av räjongsystemet under någon tid, innan man gör de definitiva omläggningar i straffverkställighetslagstiftningen som givetvis till slut ändå måste vidtagas. Vi har vidare begränsat vårt lagförslag att avse endast anstalter för vanligt fångförvar.

Vi framlägger därför följande

Förslag till lag med särskilda bestämmelser om verkställighet av frihetsstraff m. m.

Härigenom förordnas som följer.

1 §

Till främjande av en ändamålsenlig behandling av de i fångvårdsanstalt intagna äger Konungen förordna, att samverkan enligt denna lag skall äga rum inom en grupp av fångvårdsanstalter.

Har förordnande enligt första stycket meddelats, skola om verksamheten vid anstalterna och om villkorlig frigivning gälla följande särskilda bestämmelser.

2 §

En av de i gruppen ingående anstalterna skall vara centralanstalt. Vid sådan anstalt skall finnas psykiatrisk avdelning för undersökning och behandling. Avdelningen må vara förenad med sinnessjukavdelning vid fångvården.

3 §

Centralanstaltens styresman tillkommer att bestämma placering och förflyttning av intagen inom anstaltsgruppen. Det åligger honom att uppmärksamt följa de intagnas behandling på gruppens anstalter ävensom förberedelserna för deras frigivning eller utskrivning.

Överläkare vid centralanstalts psykiatriska avdelning skall lämna råd och anvisningar beträffande behandlingen av de på gruppens anstalter intagna. Utan hinder av vad eljest bestämts om den intagnes placering, äger överläkaren besluta, att den intagne skall överflyttas till centralanstaltens psykiatriska avdelning för undersökning eller behandling.

4 §

Bemyndigande enligt lagen om verkställighet av frihetsstraff m. m. för styresman att besluta eller vidtaga åtgärd må, då fråga är om styresman för centralanstalt, avse de intagna även på annan anstalt inom gruppen.

Fångvårdsstyrelsen äger bemyndiga styresman vid centralanstalt att besluta om förflyttning mellan fångvårdsanstal-

ter enligt 37 § andra stycket lagen om verkställighet av frihetsstraff m. m. samt att medgiva förlängning av tiden för arbete i enrum enligt 49 § andra stycket nämnda lag, ävensom att bestämma om användning av arbetspremier enligt 69, 70 och 71 §§ samma lag.

5 §

Vid fångvårdsanstalt skall i den ordning fångvårdsstyrelsen bestämmer regelbundet hållas överläggningar mellan anstaltens styresman och andra befattningshavare angående de intagnas vård och behandling samt angående förberedelserna för deras frigivning eller utskrivning.

Centralanstaltens styresman och överläkaren vid dess psykiatriska avdelning äga deltaga i sådan överläggning även vid annan anstalt inom gruppen.

6 §

Då någon, som dömts till frihetsstraff uppgående till minst sex månader, börjat verkställigheten på anstalt inom gruppen eller dit överflyttats, skall så snart ske kan och senast inom två veckor frågan om hans placering upptagas till sådan överläggning vid centralanstalten som avses i 5 §. Vad nu sagts, skall även gälla placering av annan intagen, då styresmannen vid centralanstalten anser fråga härom tveksam eller eljest finner särskilt skäl till överläggning. Föreligger icke tillräcklig kännedom om den intagne, åligger det styresmannen vid centralanstalten att skyndsamt föranstalta om den utredning som erfordras. Krävs för utredningen undersökning av den intagne, bör undersökningen ske vid centralanstalten. Den intagne bör beredas tillfälle att vid överläggningen framföra sina önskemål.

Bestämmelserna i 43 § lagen om verkställighet av frihetsstraff m. m. skola icke gälla de intagna på anstalterna inom gruppen.

7 §

Vid centralanstalt skall finnas en anstaltsnämnd, bestående av ordförande och vice ordförande, vilka utses av Konungen och skola vara eller hava varit innehavare av domarämbete eller eljest vara lagfarna, anstaltens styresman och överläkaren vid dess psykiatriska avdelning samt tre andra av Konungen utsedda personer, av vilka minst en skall hava insikt och erfarenhet beträffande arbetsmarknaden. Konungen äger utse suppleanter för de särskilt utsedda ledamöterna. Styresmannen för centralanstalten skall vara föredragande hos nämnden.

Nämnden är beslutför med tre av Konungen utsedda ledamöter, dock skall alltid ordföranden eller vid förfall för honom vice ordföranden vara tillstädes. Mot ledamot av nämnden skola gälla samma jäv som ifråga om domare. Vid omröstning i nämnden skall i tillämpliga delar gälla, vad i lag är stadgat angående omröstning i brottmål.

Tillfälle skall beredas skyddskonsulenten eller skyddsassistenten i distriktet att deltaga i anstaltsnämndens sammanträden. Jämväl annan, som anses kunna lämna upplysningar av vikt, må av styresmannen eller nämnden kallas att närvara vid sammanträde.

Ledamot av nämnden, så ock vid sammanträde närvarande skyddskonsulent, skyddsassistent eller befattningshavare vid anstalt inom gruppen äger få sin mening antecknad till protokollet.

Vid annan anstalt än centralanstalt skall finnas anstaltsnämnd med den sammansättning som angives i 4 § lagen om verkställighet av frihetsstraff m. m.

8 §

Anstaltsnämnden vid centralanstalten

skall beträffande de på gruppens anstalter intagna avgiva yttrande över ansökningar om nåd samt upptaga och avgöra följande ärenden, nämligen

om inräknande i verkställighetstiden av tid, varunder intagen vistats utom fångvårdsanstalten enligt 28 § fjärde stycket, 36 § andra stycket eller 38 § andra stycket lagen om verkställighet av frihetsstraff m. m.,

om disciplinstraff genom förlängning av verkställighetstiden enligt 76 § samma lag,

om villkorlig frigivning enligt 2 § lagen om villkorlig frigivning,

om tillsyn, föreskrifter eller varning för villkorligt frigiven, om prövotidens förlängning eller förverkande av den villkorligt medgivna friheten enligt 6, 8 eller 11 § sistnämnda lag, samt

om tagande i förvar enligt 16 § samma lag.

Beslut om tagande i förvar må meddelas av nämndens ordförande eller vice ordförande.

9 §

Angående anstaltsnämnds uppgift och befogenheter, utöver vad särskilt angivits i 8 §, stadgas i lagen om verkställighet av frihetsstraff m. m.

Anstaltsnämnd vid annan anstalt än centralanstalt skall därjämte handlägga de ärenden som hänskjutits till nämnden av centralanstaltens styresman eller anstaltsnämnd samt äger göra framställningar till centralanstaltens styresman angående de intagnas behandling och förhållandena på anstalten i övrigt.

10 §

Fångvårdsstyrelsen äger efter framställning av intagen, så ock eljest när anledning förekommer, ändra vad styresman eller läkare jämlikt denna lag beslutat.

Har anstaltsnämnd vid centralanstalt beslutat angående inräkning i verkställighetstiden av tid, varunder den intagne vistats utom fångvårdsanstalt, eller angående disciplinstraff genom förlängning av verkställighetstiden eller avslagit ansökan om villkorlig frigivning eller förordnat om förlängning av prövotid för villkorligt frigiven eller förklarat den villkorligt medgivna friheten förverkad eller beslutat att villkorligt frigiven skall tagas i förvar, må ändring i beslutet sökas hos fångvårdsstyrelsen genom besvär inom den tid som är bestämd för överklagande av förvaltande myndigheters och ämbetsverks beslut. Annat beslut av anstaltsnämnd vid centralanstalten må icke överklagas.

11 §

Om handläggning hos fångvårdsstyrelsen av besvär enligt 10 § och om fullföljd av talan mot fångvårdsstyrelsens beslut stadgas i lagen om verkställighet av frihetsstraff m. m. och lagen om villkorlig frigivning.

12 §

Beslut, som jämlikt denna lag meddelats av anstaltsnämnden vid centralanstalten eller fångvårdsstyrelsen, skall, där ej annorlunda förordnats, omedelbart lända till efterrättelse.

13 §

I allt, varom särskild bestämmelse ej meddelats i denna lag, skola lagen om verkställighet av frihetsstraff m. m. och lagen om villkorlig frigivning äga tillämpning.

14 §

De närmare föreskrifter som erfordras för tillämpning av denna lag meddelas av Konungen eller, efter Konungens bemyndigande, av fångvårdsstyrelsen.

Denna lag träder i kraft den .....

SJUNDE KAPITLET

Översiktliga sammanställningar

Våra förslag innebär förändringar beträffande antalet anställda befattningshavare enligt tabell nederst å sidan.

Till administrationspersonalen har vi räknat följande av de nuvarande befattningarna: direktör, föreståndare, överläkare, förste läkare, andre läkare, pastor, kamrerare, arbetsassistent, expeditionsassistent, avdelningsassistent, bevakningsassistent, redogörarassistent, lärarassistent, socialkurator, socialassistent, översköterska samt av de nya tjänsterna räjongchef, souschef, direktör, föreståndare, räjongpsykiater, överläkare, förste läkare, andre läkare, räjongingenjör, räjongkamrer, arbetsassistent, fångvårdsassistent, socialkurator, socialassistent, översköterska. Det bör observeras att vi i kapitel IV i förenklingssyfte slog samman administrations- och expeditionspersonal i en grupp. (*Anm.* I det föregående har vi föreslagit tjänstebenämningen räjongdirektör för räjongchef samt anstaltsdirektör för souschef och övriga direktörer. För överskådlighetens skull åtskiljer vi i detta sammanhang de tre befattningshavarkategorierna.)

Förändringarna skulle alltså innebära följande personalökningar:

administrationspersonal ..	5
expeditionspersonal	12
arbetsledare	33
summa	50

Dessutom har vi i detta sammanhang föreslagit ökning av tillsynspersonalen med 1 överkonstapel (Visby).

Skulle, såsom vi ifrågasatt, jordbruken vid Mariestad och Hall nedläggas, minskas antalet arbetsledare med omkring 15 (utan att därför någon minskning i antalet arbetsplatser för fångarna uppstår). Personalökningen skulle då begränsas från 51 till ca 35.

Tablån på vidstående sida beskriver mera detaljerat de föreslagna förändringarnas inverkan på de olika slagen av befattningar.

Kostnaderna för de nya tjänsterna kan svårligen beräknas förrän 1949 års tjänsteförteckningskommitté under förhandlingar med personalorganisatio-

	Administrations-personal		Expeditions-personal		Arbetsledare		Summa	
	Nuvar.	Föresl.	Nuvar.	Föresl.	Nuvar.	Föresl.	Nuvar.	Föresl.
Norra räjongen	17	18	6	9	31	35	54	62
Östra „	27	30	34	33	43	54	104	117
Västra „	17	18	10	14	41	46	68	78
Södra „	18	19	9	12	32	38	59	69
Intern. „	23	22	17	20	53	60	93	102
	102	107	76	88	200	233	378	428

Tjänstebenämning	Nuvarande antal	Föreslaget antal	Skillnad +	Skillnad —
Administrationspersonal				
Räjongchef	—	5	5	—
Räjongpsykiater	—	4	4	—
Överläkare	6	6	—	—
Förste läkare	7	7	—	—
Andre läkare	3	3	—	—
Souschef	—	6	6	—
Direktör	12	4	—	8
Förste pastor och överlärare	1	—	—	1
Pastor och förste lärare	2	—	—	2
Föreståndare	27	30	3	—
Räjongkamrerare	—	5	5	—
Kamrerare	2	—	—	2
Räjongingenjör	—	4	4	—
Arbetsassistent	1	1	—	—
Fångvårdsassistent	—	8	8	—
Assistent	19	1	—	18
Socialkurator	10	11	1	—
Socialassistent	10	10	—	—
Översköterska	2	2	—	—
Expeditionspersonal				
Kansliskrivare	—	5	5	—
Kontorist	1	6	5	—
Yrkesmästare (förrådsförvaltare)	1	1	—	—
Uppsyningsman	3	3	—	—
Överkonstapel	9	4	—	5
Vaktkonstapel	15	8	—	7
Kanslibiträde	10	18	8	—
Kontorsbiträde (inkl. telefonist)	36	42	6	—
Vaktfru	1	1	—	—
Arbetsledarpersonal				
Assistent, Lantbruksinspektor, Yrkesmästare, Överkonstapel, Arbetsterapeut, Vaktkonstapel, Jordbruksarbetare	200	233	33	—
Tillsynspersonal				
Överkonstapel	—	1	1	—
Summa	378	429	94	43

nerna fixerat löneställningarna för nuvarande och eventuellt nytillkommande tjänster. Beträffande den kamerala personalen i nuvarande och föreslagen organisation kan dock en jämförelse åstadkommas redan nu, eftersom löneläget för sådan personal får anses relativt fixerat. Jämförelsen redovisas här nedan.

Beräkningen har skett efter ortsgrupp 4 utan indextillägg och efter lägsta löneklassen. Provisoriskt lönetillägg till assistenterna medräknat.

Genomföres räjongplanens kamerala

Antal	Befattning	Lönegrad	Årslöner
Nuvarande kameralpersonal			
2	kamrerare	25	20.784
5	assistenter	22	47.820
4	assistenter	20	33.768
2	överkonstaplar	14	12.168
1	kontorist	13	5.844
7	vaktkonstaplar	12	39.144
2	kanslibiträden	11	10.656
7	kontorsbiträden	8	31.752
			201.936
Föreslagen kameralpersonal			
1	räjongkamrerare	27	11.580
4	räjongkamrerare	25	41.568
5	kansliskrivare	15	31.680
1	överkonstapel	14	6.084
2	kontorister	13	11.688
1	vaktkonstapel	12	5.592
9	kanslibiträden	11	47.952
10	kontorsbiträden	8	45.360
			201.504

organisation kan ett kontorsbiträde, grundlön 4.728 kronor, indras hos fångvårdsstyrelsen. Man vinner alltså med lägre kostnader en avsevärd förbättring i effektiviteten.

Huruvida räjongplanen i övrigt kommer att medföra egentliga kostnadsökningar är tveksamt. Löneökningarna för personalökningen inom administrationen och den egentliga expeditionstjänsten motverkas av vissa kostnadsminskningar. Man kan här nämna observationsundersökningarna. Utgifterna för undersökningar enligt 43, 56 och 63 §§ straffverkställighetslagen uppgick för budgetåret 1950/51 till ca 50.000 kronor, därav för 56 §:ns fall (ungdomsfängelse ådömda, som ej beröres av vårt förslag) till 8.000 kronor. Från och med budgetåret 1952/53 har ersättningsbeloppen till medverkande läkare höjts från 30 till 35 kronor. Om hänsyn tages härtill och till det stigande antalet intagna, torde kostnaderna enligt 43 och 63 §§ kunna beräknas till ca 55.000 kronor. Arbetskraftskostnaden för den verkställighetsberättelse som det åligger styresmannen att avge kan svårligen beräknas. Vidare avgår arvodena till de konsulterande psykiatrerna vid anstalterna i Norrköping, Karlstad och Kalmar, 7.200 kronor per år. Nuvarande kostnader för verkställighetsundersökningar och konsulterande psykiatrer täcker alltså gott och väl två psykiaterlöner.

Vårt förslag till omläggning kommer även att medföra en nedgång i antalet fångtransporter. Kostnaderna för traktamenten till transportförare samt för dessas och de intagnas transportresor uppgick budgetåret 1950/51 till 393.500 kronor. Utgifterna har sedan dess stigit ytterligare till följd av höjda traktamentsersättningar och biljettavgifter. Härtill bör läggas de avsevärda utgifter för övertidsersättningar som måste utbetalas till följd av att tillräckligt antal timmar för transporttjänst icke inräknats i anstalternas personalscheman. I vår den 11 augusti 1951 avlämnade utredning angående personalbehovet vid

fångvårdsanstalterna har vi räknat med att fångtransporterna skulle nedbringas i antal genom räjongplanen och beräknat personalbehovet inom tillsynstjänsten därefter. Skulle räjongplanen inte genomföras, måste efter hand en betydande uppräkning av antalet vaktkonstaplar äga rum.

Visserligen medför räjongplanen även en del utgifter utöver nyanställningarna — t. ex. tjänsteresor för räjongchefer, räjongpsykiatrer och räjongnämndernas ledamöter samt arvoden till de senare — men om man på det osäkra material som står till buds väger kostnaderna mot varandra, förefaller det oss som om räjongplanens vårdadministrativa och kamerala del måste på det hela taget samtidigt som den i avsevärd grad höjer fångvårdsarbetets effektivitet minska de totala utgifterna för fångvården. Detta står ganska klart om man samtidigt tager i betraktande, att med räjongplanen personalbesparingar även kan göras hos fångvårdsstyrelsen till följd av den omfattande decentraliseringen. Någon närmare granskning av fångvårdsstyrelsens personalorganisation efter räjongplanens införande har vi inte givit oss in på utan förutsatt att en sådan prövning skall verkställas sedan statsmakterna tagit ställning till planen.

I öppen dag ligger, att arbetsdriftens utvidgning och rationalisering kommer att mycket väsentligt påverka inkomsterna av fångarbetet. Vi har uppskattat omsättningsökningen till minst 5 à 6 miljoner årligen. Beträffande kostnaderna lämnar vi nedanstående sammanställning.

Räjong	Platsantal	Antal arbetsplatser		Kostnader	
		nuvar.	föresl.	Byggnader	Maskiner
Norra räjongen	420	350	420	455.000	318.000
Östra „	986	650	870	370.000	333.000
Västra „	488	400	470	172.000	475.000
Södra „	454	390	450	390.000	420.000
Intern. „	505	390	480	380.000	335.000
	2.853	2.180	2.690	1.767.000	1.881.000

Med hänsyn till oförutsedda kostnader som kan inträffa bör på sedvanligt sätt en uppräkning av beloppen ske med 15 % för byggnadsarbetena (265.000) och 10 % för maskinutrustningen (188.000). Beloppen skulle då bli resp. 2.032.000 och 2.069.000 eller avrundat 2 miljoner kronor för byggnadskostnader och 2 miljoner kronor för maskinutrustning m. m.

ÅTTONDE KAPITLET

Sammanfattning

1951 års fångvårdsutredning har haft till uppgift att på grundval av existerande anstalter och inom ramen av i övrigt tillgängliga resurser ge förslag till en förbättring av fångvården.

I fem under år 1951 avlämnade framställningar har vi föreslagit vissa disciplinförbättrande åtgärder (normaldagschemat), en utvidgning av fritidsverksamheten, en förstärkt kontakt med yttervärlden (anstaltsbesökare), en förbättring av personalens rekrytering och utbildning samt särbehandling av det ungdomliga klientelet. Dessa framställningar har i huvudsak godkänts av statsmakterna.

I det föreliggande betänkandet angående en räjongplan för fångvården har vi föreslagit följande:

Fångvårdsanstalterna uppdelas gruppvis i räjonger. Inom varje räjong skall en anstalt vara centralanstalt. För straff- och fängelsefångar skall finnas fyra räjonger, nämligen (centralanstalten nämnes inom parentes) norra (Härnösand), östra (Långholmen), västra (Härlanda) och södra (Malmö). Räjongen för förvarings- och interneringsklientel benämnes interneringsräjongen (Hall). Räjongen för ungdomsfängelse ådömda samt unga straff- och fängelsefångar kallas ungdomsräjongen. Kvinnoanstalten i Växjö står utanför räjongsystemet som självständig anstalt.

För de fyra räjongerna avsedda för straff- och fängelsefångar skall centralanstaltens chef tillika vara räjongchef och centralanstaltens chefspsykiater tillika räjongpsykiater. Räjongchefen skall fördela fångarna på räjongens anstalter. Räjongpsykiatern skall verka såsom rådgivare för behandlingen vid samtliga räjonganstalter. En omfattande decentralisering av beslutanderätten beträffande fångarna skall äga rum från fångvårdsstyrelsen till dels räjongchefen och dels en räjongnämnd som bl. a. skall besluta angående villkorlig frigivning och vissa disciplinåtgärder. Fångtransporterna begränsas som regel till anstalter inom räjongen, räjongcheferna obetaget att sinsemellan överenskomma om individuella undantag.

Interneringsräjongen får en psykiater som räjongchef men ingen räjongnämnd, eftersom interneringsnämnden i stort sett fyller de funktioner som föreslagits skola tillkomma räjongnämnden.

Ungdomsräjongen föreslås administrerad direkt från fångvårdsstyrelsen, vars socialbyråchef bör fylla de uppgifter som föreslagits åvila räjongchefen. Ej heller denna räjong bör ha någon särskild räjongnämnd, eftersom ungdomsfängelsenämnden för större delen av klientelet fyller de uppgifter som avsetts för räjongnämnden.

För varje räjong utom ungdomsräjongen föreslås det kamerala arbetet skola ledas av en räjongkamrer. Arbetsdriften bör, utom vid internerings- och ungdomsräjongerna, ledas av räjongingenjörer.

Spörsmålet angående interneringsoch ungdomsräjongernas organisation bör närmare behandlas i samband med de utredningar inom långtidsplaneringen för fångvården som pågår eller avses skola påbörjas.

Arbetsdriften föreslås bli upprustad för 4 miljoner kronor.

Beträffande jordbruksdriften vid fångvårdsanstalterna förordas en speciell utredning. Det påvisas, att fångvårdsjordbruken är mycket personalkrävande.

Byggnadsstyrelsen föreslås skola övertaga ansvaret för underhållet av fångvårdens fastigheter. Fångar skall dock även i fortsättningen användas för byggnadsarbeten.

Fångtransporterna föreslås bli i största möjliga utsträckning utförda med bilar inom räjongerna.

Den centrala fångregistreringen föreslås begränsad.

Vi föreslår en ganska genomgripande förändring beträffande fångvårdsanstalternas personalorganisation. Antalet befattningar föreslås ökat med 51, varav 5 psykiatrer och 33 arbetsledare. Ehuru säkra kostnadskalkyler ej kan framläggas, beräknar vi att totalkostnaden för fångvården ej kommer att i väsentlig mån påverkas om räjongplanen genomföres i sin helhet, eftersom rationaliseringarna medför stora besparingar och ökade inkomster av arbetsdriften.

Statens offentliga utredningar 1952

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättsskipning. Fångvård.

Det yngsta fångvårdsklientelet. [5]
Räjongplan för fångvården. [21]

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

Löneplan eller kollektivavtal. [3]
Betänkande med förslag till allmänt resereglemente m. m. [6]
Allmän folkomröstning. 1950 års folkomröstnings- och valsättsutrednings betänkande. 2. [7] Bilaga 1. Folkomröstningsinstitutet i Schweiz. [8] Bilaga 2. Folkomröstningsinstitutet i Förenta staterna. [9] Bilaga 3. Folkomröstningsinstitutet utanför Schweiz och Förenta staterna. [18]

Kommunalförvaltning.

Förslag till kommunallag m. m. Kommunallagskommitténs betänkande. 3. [14]

Statens och kommunernas finansväsen.

1949 års uppbördssakkunniga. 2. Betänkande med förslag till vissa ändringar i uppbördsförfarandet. [1]

Politi.

1944 års nykterhetskommitté. 3. Undervisning, folkupplysning och forskning på alkoholfrågans område. [12]

Nationalekonomi och socialpolitik.

Sjömännens sjukförsäkring. [10]
Yttrande m. m. över 1950 års långtidsutrednings betänkande. Ekonomiskt långtidsprogram 1951—1955. [11]
Semester åt husmödrar, lantbrukare m. fl. [19]

Hälso- och sjukvård.

Allmänt näringsväsen.

Fast egendom. Jordbruk med binäringar.

Betänkande angående vissa fiskerättsliga förhållanden inom lappmarkerna samt tillgodogörandet av fisket i kronovattnen därstädes och i Jämtlands län m. m. [13]

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Barrskogstillgångarna och skogsindustriens råvaruförsörjning. [15]

Industri.

Handel och sjöfart.

Kommunikationsväsen.

Busslinjeutrednngen. 1. Betänkande med förslag tiill beräknande av tilläggsvärde (goodwill) för bussföretag m. m. [20]

Bank-, kredit- och penningväsen.

Förslag till lag om bankrörelse m. m. [2]

Försäkringsväsen.

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen. Andlig odling i övrigt.

Försvarsväsen.

Utrikes ärenden. Internationell rätt.

Nordisk passfrihet. Betänkande nr 1. [4]
Tull- och valutalättnader i resandetrafiken mellan de nordiska länderna. Betänkanden nr 2 och 3. [116—17]

GERNANDTS BOKTRYCKERI